

פתיחה לסדר קרישים

א

כאשר ישא האומן את היונק, ופס העיר ה' את לבו הגדול לפרוש כפייו העלומים והאדירים על מערומי אפרוחיו, כבש יעיר קט על גזוליו ירקה, ושם ממש לא הניח דבר קטן או גדול אשר לא ביארו ורקדו יפה יפה, בשלש עשרה נפה. והמהבחר הואו יסוק כל העדרים עופופים והקשורים. שם נמלא התירוק בלד העיסה, ושם בין הרי בשמים לקטתי מור והלולת וקנמן כל ראשי בשמים. ובידי יד כהה לקטתי אמרתי כי נעמו אחת הנה ואחת הנה, אסדרם כפי הנאות לנו, ואטע עיקרים הללו על תלמי רווח נחת בקרנין שן שמן הקמחנינו ז'. והבקה"ה ברוב רחמיו האיר עיני הכהויים בכמה דברים שקולר בס רבינו גם שם:

ועתה אם גם נפשינו יבשה, אהנו נחלץ חושים בעזרת ה' בנבזרים, כי בלתי אל המן עיינו אשר שם בעיות חכמה רבינו הגדול, בללנת אשר שם לפני העדות למשמרת בק"ק בחיבורו הגדול. כי שם הראש האביר שבאבירים עולם ידו החזקה לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעמי כל ישראל חזק וחזקתו: **וראו** קראתי בשם הקדמה זאת חומר בוקדש לבעבור כי זו יבואר בעשה"י כל חמירא בסדר קדשים. אמנם בפרטות לכבוד אדמו"ר רבינו גדליו וצוק"ל דחשבנת דדין כדדין. וכן יכבד אב ועבר דאזינו, כי משלש הגקני, ומבארל שובתי המעט אשר חנני ה' בזה"ק, ומידו הגדולה זכני ה' לכל אשר ל"ב עשה"י ובעשה"ב. ואקריב צה תודתי לשמחתו הקדושה:

ועתה קודם הנכסני לטרקלין ק"ק, אכרע ואשתהוה לפני ה' אלהי אבותי, ואכי הפלה ליוגר המאורות, הטוחן בים דרך ובמים עזים נהיבה, הטוחן ליעף כח ולחץ אונים ענמה ירבה, חזקתי ואמנתי אתה לרי וגולתי בימין לדקדק, דאימא מלחא דהתקבל, למטה חן ולמעלה חן, ויהי אלהים עמדי ככלל הדרך אשר הלכתי בפירושיו על שמה סדרה משנה, והושע לי ימיך, וזרועך הסמכתי ותמכתי, ובעטווקך הרבני, בצוכות אבותי הקדושים הנלכס"ה אמון:

ונקדים כי כבר אמרנו בפירושונו לאבות צס"ר [פ"ב] שבסוילה אדם לברר לעיניו שום דבר, יפה יפה, לרץ להשיב לעולמו תחלה על ז' שאלות.

דהיינו, **מי?** **מה?** **למי?** או **את מי?** **מתי?** **איזה?** **איך?** **דלמה?** **?** ולכשידע להשיב כהגון על שבעה שאלות אלו, כבר נפלו לפניו שבע שמונות יריחו, והיה העקוב למימות והרכסים לבקעה, ונגלה כל ממחרון לפניו, ויהיה הנחלים עוממות או אוממות, כל רז לא אגם ליה, וממילא רוחא שמעיתהא, אם רק חפץ ה' בידו יללוח: לכן גם אחנו נתקן עצמנו בפרהודור קודם שנכנס לטרקלין, וכדי לברר לעצמנו יפה דיני העבודות, נקדים להשיב לעצמנו תחלה התשובות הנכונות לז' שאלות הנ"ל, אשר חלקום בז' פרקים, ונהל בשם ה' אל עולם:

רבינו מאור עיינו, התייר הגדול מרגא ורבנא הרמב"ם ז"ל, כתב בראש סדר קדשים, ודאשר שדיי הקרבות יש להם הסתעפות הרבה, ובעינינו שרבו גדלו פרוץ בישראל, ובאורך חורבן בית קדשו ותפארתינו, כבר נשכחנו כמה מלב זה עדין מעסק עבודת הקודש, עד שאפילו הלומדים המהולונים בללי תה"ק אינן בקיאיני יפה בעיניי אלה אפילו בדבר המפורש בתורה במקראות רבות. לכן קם הוא ז"ל נבזר נאזר בנבזרה, כלביא יקום וכארי יתגא, ובידו נאדרי בכח, עמד לימין אביוי אדם, ויקם משה יושיעין, ויגל את האבן, וישק את האלן העטופים ברעב ובנמא, חלץ לשדו הגדולה ונת חלב ודבש להניק גרוותיו, ויעש גם הוא מטעמים כאשר אהב בהקדמתו היקרה לסדר קדשים, שם שם לו חוק ומשפט למסור לדיני החלשות מפתחות הובב לאזר בית ה': **אולם** עדיין דבק לשון יונק אל חיט, דלפי קולר דעה המשגי לא מלא כדי גאלתו עדיין, כי לא פירש לנו רבינו בהקדמתו הנ"ל רק עייני מויי הקרבנות בעלמן, ולא שאר העיינים השייכים לזה עור. ואם כי טעמו ומיקומו עמו לבאר רק אלו, הואיל ובימין גבוהין מכולן, והן הן הדברים המסתעפים באמת בזאת, ולכן לרץ ואין לו הקנה לשבירי ברירי ראו, אם לא יראוהו תחלה כמלא מחט סדקית מהאר, כדי להרגיל עינו אחת לראות במתח אור, טרם הכנסו לפני ולפנים בחדרי מאורות הגדולים אשר יצאו יביריקו וישילבו קרטהויהם סביב כשרפרות אחוים משולבים יחד שבעתים מאור החמה:

וגם בדברי הקרבנות בעלמן, קצר רבינו בכמה עיינים, בסמכותו כי משה ידבר ואלהים יענו בקול אל דור דעה, כאשר היה הדין בדורותיו ענקי נפש, ככל דורות הקדמין, הראשונים כמלאכי אלהים עולים מעלמן בדרך חיים, וסגני לשון בדמחוי לשון במחוג, להבין דבר מתוך דבר, וכשהזכירום דבר ה' מאורו עינין, מעלמן מזכירם כל השאר עייניי השייכים לזה:

אבל אחנו הננסים העומדים על שפת הים הגדול הזה, והים הולך וסיער, והלבבות מתמעטים והולכים יום ויום, והחושים מההוממים ומהעוממים כל עת יומר ויותר. ולכן אחנו רק כנמלים בכרמים דומין לאנשים, כי כאשרט כעטפים ערומים לא ראו אור ואל יראו בעפעפי שחר, והגנו בעונויט כאפרוחים מוטלים בבקעה בלי גדר, על קן רטויטה נטושה. כן היינו בעינינו כחגבים בלי משען ומשענה בין עפאי כרס חמד אשר נטע לנו רבינו וילך. או כנופל הנמלא ברנלו אחד חוף הקן. ורגלו אחד מחוף לקן, מגלי כח לרדות יותר הרחק, כי אפס עלור ועובד: **ואשא** עיני והנה בלא בשרה וצו מים חיים. ויקרא כמו רחובות, כי שם ה' רחמי ה' לנו, ובחמלת ה' עלינו מוליך לימין משה זרוע תפארתו, השאיר גם אחריו ברכה חיבורו הגדול. שם נעללו והשאתו רבינו בזרועו עוז

חומר בקודש

פרק א מי הם הנשרים לעבודה ?

[כס]. שלח מנה בכסאיוס אפי' דייעבד כמה דברים שמיני ? ואי' דכ'ע מפיס דכר מנה אוחן בפקים הקדומין כסלי' כלי מקדש והלכות שילת מקדש; ליתא דברי גס כל הדברים שחור אומנם רבינו כחן כונן כנר נאזרו וכמו בפקים הקדומין ואפי' לא נמשא רבינו למחור ולמתח כאן. כפרע שארתי כל ופי' הבק מנסו ? עוד יש לפענ"ד חמיה חמורה כאן. דהרמב"ם כתב כאן דקרוע נגדים שעבר עבודתו כשהו דייעבד. ופי' כתב לעיל [פי' ה' מניחא מקדש]. והוא ער גמירא ערוכה [נכחיס דו"ח ב']. דאמרי' בפירוש דקרוע נגדים שעבר עבודתו פסולה ? ולא די לנו נאצק הוה שברמ"ם סותר גמ'. כ"א ססיה ג"כ דברי ענמו. דבהלכות כלי מקדש [פי' כ"ד] פסק בענמו שעבודתו פסולה ? ורבי הרכ המכביל השלם מות' משה טרדרי שיע"א רלה לתרן מיקדוק הלכו' דבש"ס ונחיס בני' ורמב"ם כפלה מכלי מקדש קמט היו גרדיו מקורעין. דהיינו כפועל. שמורה תמיד. על חוק הפעולה. ופי' סביו הנגדים מקורעין בהרכה מקומות, או פסולה עבודתו אפי' דייעבד. משח"כ ספ"א ופי' מניחא מקדש הקטט היו נגדיו קרועיס. ר"ל קריעה א' כדרכ שוקרעין על מת. עבודתו כבה דייעבד. וכן זוכת דנקרע א' מיירי. מהביא הרמב"ם שם והוא לשון כספרי. שאחרי ראב"ם אל הפרשו ונגדיים לא תפרמו. דהקדא מיירי בקריעה על מת שהוא רק קרע א' והוא עוד שני הנ"ל לומר שום כוונת רכ"ע ש' בהלכה יר'. הנמצא בסבו. והיון כהנזר ? אפי' דכוונתו לתרן קושיטתו הנ"ל להמנפ"ם. דהיי גרדיו מקורעין אפי' דייעבד עבודתו פסולה ? לכהי כהי נחצר כסבור. ר"ל כולבס ט"ז. שפי' הרמב"ם בפירוש כדרכ שוקרעין על מת. דסגו בקריעה א' או דוקא ככ דייעבד. עפ"ל. וכן ממש ימין לדבריו אחי הגדול הוא בני הרב המא"ג מהו' ברוך יצחק הגאבנ"ק לאחד כעבר שיע"א. אלא פירש קח יתיר דבריו. דמדקדוק בהרכה מקומות או יתיר נכסוד ולהפארת הנ"ל כהנה נגדי כהנה. משח"כ כהיס בו רק קרע אחד כדרכ שוקרעין על מת. עדיין לא נהבטל כסוד והפארת מהכנר. ולכן רק לכתלה אביר עפ"ל. ואם כי נלחני בני לחמני הנ"ל כי קן נטוץ דברי הספרי שהביא רבינו כספר הפאת [מליה קס"ד]. וה"ל ונגדיו לא יפרס כדרכ שני אדם קורעין על מת עפ"ל. דקך כדרכ שוקרעין וכו'. לנאורה דברי מורה ? אפי' דהספרי אחא להשתמיין. דדוקא נקרע כדרכ שוקרעין על מת כוקס לפסיית ראש. שייחו שתיין כסריין דייעבד. אכל כנגדיו מקורעין הרבה. שמתעלו מלכותו כדרי כהונה מחאין לכסוד ולהפארת. גם דייעבד עבודתו פסולה. ואע"כ קסם עליו להכיב כל אלו כמנות דברי

א) אינן נך אדם שר לעבודה צביהמ"ק עד שיהיה בו ב"ג תנאים. א) שלא יאה זר. ב) שלא יהא חלל. ג) שלא יהא קטן. ד) שלא יהא ערל. ה) שלא יהא בעל מום. ו) שלא יהא פרוע ראש. ז) שלא יהא עומא. ח) שלא יהא עבול יום. ט) שלא יהא מחוסר כפורים. י) שלא עבר אלילים. יא) שאינו מקיים חסה האסורה לו. יב) שאינו מטמא למתים. יג) שלא יהא שבור בשעת עבודתו. יד) שלא יהא לו אונן. טו) שטבל באוהו יום לעבודה. טז) שיקדם דיין ורגליו באוהו יום לעבודה. יז) שלא יהא מחוסר צנדים בשעת עבודה. יח) שלא יהא יהור נגדים בשעת עבודה. יט) שלא יהיו בגדי כהונה שעליו קרועיס או מעושטעים. כ) שלא יהיה בגדי כהונה שעליו קרועיס או ארוכים יותר ממדתו ולא סילקן למעלה באבגט. כא) שלא יעבוד בשמאל. כב) שלא יאה יושב בשעת עבודה. כג) קלא יהיה לו חליטה בשעת עבודה:

כל אלו הם עבדו עבודתו פסולה, חזן מהלל. ופרוע ראש. והסוחט אלילים בשגוג. ושלא עבל קודם עבודה בשתריה. ושמקיים חסה האסורה לו. ושמטמא למתים:

ובהרג הדבש. לנאורה מחיזק קמא כל הוסי' [נכמות דז' א' וסנהדרין ל"ב ב']. נראה דע"פ לכתלה סכול לעבודה. ולא נרע מנשיאות כפוי; מיחו לתירן נהרה ג' חוסי' שם ז' לעבודה אפי' לכתלה כפר. והדא ולא הביא הרמב"ם [בזית מקדש פ"ט הט"ז] באותן שכשרין דייעבד. דגם מי שלא עבל בשתריה קודם עבודה דז"כ כבר דייעבד [בשומא ד"ל ע"ג] ? י"ל ממש דהרמב"ם לא קמט רק הק דאכוסיס מדאורייתא לכתלה. להכי איתריך לנאשמתי' ודייעבד כשום; אכל הק ענילה דבהרית דק"ל דקך מדרבנן הוה כדי להזכירו טומלה יטה [רמב"ם פ"ג מ"ז ב']. פשיטא עבודתו כשהו דייעבד. אמנם מחויין מהל דברי רמב"ם

חומר בקודש פרק ראשון

משיחה בן י"ג שנה, וכרבנן בהאיטא דאמרי קמיה? ואי"ל כתיבין נמי כרב המלכא בריה ברוך יצחק שני"א, משום דקולא דידיה כו"ל הומלך ליהוה הכהנים, ובה מוחזקין עבי כשעבודת, ואיך יפקיע חלקם ברי לין ספק דידיה מולא עידי ודלא דייקו [גדש דע"ו א']; ליהא יב"ה בקרבן כבוד, אבל בקרבן יחיד או בקרבן של עמו, שהוא לבד מוחזק בו, מלכ"ל? וי"ל: עבודת הכהן הראשונה תהיה בשעה שלמים עומדים בשיר [רמב"ם פ"ה מכלי מקדש]. וכן משמע לישאל דמתני' [עירובין פ"ב מ"ו] וכן משמע נמי הסוגיא דחולין [דכ"ד ב']. אמנם לרש"י עירובין [שם] ולראב"ד, א"ל כן. ועמ"ש בעירובין שם בפירושי בס"ד:

(ה) ערל כוזה? כל כהן ערל שעבד, אפילו לא מל מחמת יראת עבר, או מחמת שמת אחיו מחמת מילה, או מחמת שאר אונס, עבודה פסולה [ע"י הו"ס' וצחיס כ"ב ב' ד"ה ערל]:

(ו) בעל מום כוזה? כל כהן שיש בו מום קבוע, או מום עובר ולא עבר עדיין, אם נכנס למקדש מהמנוחה ולפנים אף שלא עבד, לוקה. ואם עבד עבודתו פסולה [רפ"ז מביאת מקדש]. וקמ"ב מומין פוסלין בו. ג' מהן פוסלין האדם מלעבוד והבהמה מלהקריב. ובאלה כשעבד במזיד לוקה ועבודתו פסולה. ג' מהן הפוסלין האדם לבד. באלה אע"פ שזוקק כשעבד, אפ"ה בדיעבד, עבודתו כשרה. ב' מהן פוסלין רק מפני מראית עין, ולפי אס עבד אינו לוקה ועבודתו כשרה [גם ה"ה ה"ו]:

(ז) ג' מומין פוסלין בחדש ובצבחה, הם ה' באזון. ג' בריסו עין. ח' בעין. ג' בחוטם. ו' בשפה ולחי ולשון י"ב באזרי הורע. ו' בידים ורגלים. ד' בכל מקום שבגוף. ג' ריעותה ששכל הגוף, כגון שריעד מחמת זקנה, או חולה שריעד מחמת שהחלישיו חלו. או שהוא מנוחש שרות רע שיהיה מנופו. מיהו מנוחש מותר להעביר הריח רע שבגופו או שגדף מפיו, ע"י שותף וספק בשמיים, ועובד אפילו לכתחלה [פ"ה מביאת מקדש]. ושם נבארו אמת לאמת:

(ח) ג' מומין פוסלין בחדש לבד, הם ח' בראש. ב' בנאור. ד' באזון. ה' בנזי עינים. ד' בריסו עין. י"א בעינים. ו' בחוטם. ג' בשפתיים. ג' בצטן. ג' צנב. ו' בידים. ד' באזרי הורע. מ"ז בשוקיים. ד' בכל הגוף מיהו יבלת הייט געוועקט בלא דוקא שיש בו עלם פוסל [בפסוקות ד"מ ע"ב]. ח' בעורו. ד' בחוטו, כגון חרס, שועה, נכפה אפילו אחת לימים רבים. או שרות רעה מצעתה לפעמים וכ"ש תמיד [פ"ו מביאת מקדש]:

(ט) ב' מומין פוסלין בחדש רק מפני מראית עין, הם ששאר ריבוי עיניו, או שנפל שיניו. מיהו כל המומין הג"ל מומין שבגלו הן. אבל מייזן שבחלל הגוף, כגון שחסר לו עמוד או כוליה, או שחסר לו ללע לו ששגרה, או שנעשה עריסה בא' מאזרייו מותר לעבד [פ"ו ופ"ו מביאת מקדש]:

(י) עוד יש ד' מומין עוברים פוסלין בחדש ובצבחה [פ"ב מאיסורי מנחה ה"ו]. וכן כל מום עובר בחדש או בצבחה, כל זמן שלא עבד, פסול אפ"י בדיעבד כשהקריב או כשהוקרב [ע"י רמל"מ פ"ב ממונחה ה"ו]:

(יא) פרוע ראש כוזה? כל כהן שלא גילח הוה שלישים יום ועבד, לוקה, אבל עבודתו כשרה, [רמב"ם פ"ה מביאת מקדש ה"ח וי"א]. ולא עוד אלא אפ"י לנטם כך מתחלת עזרת ישראל אסור. ובכנס כך מהמנוחה ולפנים לרמב"ם לוקה ולראב"ד פטור. מיהו א"ל לגלח שערו עד עיקרו, רק שלא יראה שערו מדולגל ונדל יומר ששיער הראוי ל"ו יום. וגם אינו מוזהר רק מלכנס לעזרה. ורק הכה"ג לריך לגלח כל ע"ש אף כשלא יכנס. וגם לריך לגלח באופן שיגיע ראש כל שער תחתון לעיקר שער שלמעלה ממת [סנהדרין דכ"ב ורמב"ם פ"ה מכלי מקדש]:

(יב) טמא, טביל יום מחוסר בפורים כוזה? כל כהן טבא בשום טומאה דאורייתא שבעולם, ואפ"י נעמח בעזרה ועבד עבודתו, ואפ"י בשוגג, עבודתו פסולה [מוז מנגמח טומאת ההוא ועבד כבוג, עבודתו כשרה [ע"י שחיס פ"ו מ"ו]]. ועמ"ש שעבד במזיד חייב מיתה ביומי שמים. ומלך הדין חייב בב"ד של מטה רק מלקות. אבל מלך קנס אחיו הכהנים מוסיפין אותו מהוה לחיל ופולעין מוחזק בגזיון עד שימות. ואל תחמה, שהרי ב"ד מתיין וסורגין רדך קנס [כסנהדרין דמ"א א']. ואפילו כבר עבד ולא העריב שמשו עדיין, והוא הנקרא טבוי"י. או שהעריב גם שמשו, אבל היה חייב קרבנות לפהרת טומאתו. כזב ומטריע. ולא הביאין עדיין, והוא הנקרא מחוסר כפורים, אם עבד עבודתו פסולה ולוקה. חזן ממוחבר כפורים שעבד שאינו לוקה לרמב"ם [פ"ה מביאת מקדש]. וכל אדם מושראל אסור לנטם כשהוא טמא מחמת הר הבית ולפנים, ויש חילוק בעיניו אופן טומאתו ועושו, רק קלטי בהם, מדאין עסקתו בו עכשיו [ע"י רמב"ם פ"ג מביאת מקדש]:

דברי הרמב"ם כמעטיל פולא בקושה דמחא, ואין אלו מורגלין כך בלשון רבינו, אשר בכל דוכתא כדנה שפתי כבוד מולו? ומה אם כבני מדרגה ש"ש"א שדקק דהלשון מקורען משמע מקורעין כרבה, א"כ משעשעין נתי משמע שנתלכחו כרבה, והרי כש"ם [יומא דכ"א א] אמרי' בפירוש דנחזה שפתי טמן מומעיל לטהה כדי דלא לסחוןי מלך, אלמא דגם כשמשו נכסל? וחס' כי ים דתוקף דאף דלא סל משבו, אפ"ה קשדין דלא לתסוןי מלך, עכ"פ הכי הרמב"ם כספי ה"ה"ה שזכרו כ' בפירוש [בסוף מנחה קס"ד] דמה שאמר בש"ם ולא מקורעין, היינו משום דהו"ל מחוסר עדי' כמקום קבוע, אלמא דגם קרע א' סוף בו? ועיין מ"ש לקמן בס"י י"ב וי"ט:

ועתה נחל לפרש בס"ד כל הכ"ג דברים הג"ל אחת לאחת:

(ב) זרות כוזה? כל מי שאינו מזרע אהרן הכהנים, ועבד, עבודתו בדיבמ"ק פסולה. מיהו שחיטה הפשט ונחת, בין בקרבן לזכור או יחיד, וכמו קן הולכה עלים למזבח, והדלקת נרות, כשרות בורים אפילו לכתחילה [רמב"ם פ"ט מביאת מקדש] ולראב"ד שם הדלקת נרות רק בדיעבד כשר כזר. ולתוס' [קדושין דע"ו ב'], לכתחילה לא ישחטו רק מיוחסין:

ולפע"ד מה"ט נמי לא הניחו כל כך בנקלות לזר לשחוט בקרבן לזכור, דהרי בהדירא הניחא [יומא פ"ב מ"ג. ותמיד פ"ג מ"א] דהפסיו מי שחט מי זרק, והרי לא מצינו הפסקה בישראל? אע"כ כהו"ס דאין מניחין לשחוט רק מיוחסין וישראל אין מורגלין להיות בקראין בהן ביוחסין. משל"כ כהניס ב"ד יושבין תמיד ובודקין אחר ימוסין [כשלהי תמיד] ומה"ט אין שדקין מהמנוחה ולמעלה [קדושין דע"ו א']. אמנם י"ל דוקא בקרבנות לזכור לא הניחו ישראל לשחוט, מלמא עדיף ישראל מכהן ממחומר אחר או מביית אב אחר שלא הניחוהו לשחוט קרבנות של זרם שאינו קבוע להם; אבל בכל שאר קרבנות היחיד שיכול להקריבו בעליו שהוא כהן אפ"י בשבוע שאינו משמרו [כז"ק ק"ט ב']; א"כ פשוט דביטול דכשרה כזר ג"כ ויכל בעליו זר לשחוט. ואלו דגם בהמדיא אמרי' [יומא דכ"ה ב'] דלפי זרק מקבל, דומיין דשחיט ישראל; אלמא דגם קרבן לזכור ישראל לשחוט? י"ל דה"ק ומניין דשחיט ישראל דהייט בקרבן יחיד, להכי ראויה שלא לחלק בין העבודות, דאף בשמישוחם הכהן, ואף בקרבן לזכור שלעולם שחט הכהן, בכל גוונא הזרק יקבל, כדי שלא יטעו. וכן משמע פשוט בש"ם [פסחים פ"ה מ"ו] וכלים פ"ה מ"ח] דגם זרים היו רגילים לשחוט, וכלהו אפשר לאוקמה בקרבן יחיד. ולתוס' כחובות [דכ"ד ב'] גם להפשט ונחתו היו לוקחין לכתחילה מיוחסין דוקא:

(ג) חלל כוזה? כהן שגב על אשה אסורה לו מדאורייתא מדהוא כהן, הרי הוגד מביאה זו חלל דאורייתא; ואם אסורה לו מדרבנן מדהוא כהן, הרי הוגד חלל מדרבנן; ואם אסורה לכהן משק, הרי הוגד ספק חלל [רמב"ם פ"ט מאיסורי ביאה ה"ו]. מיהו כולן כשעבדו עבודתו כשרה בדיעבד [רמב"ם פ"ו מביאת מקדש ה"ו וערכ"מ שם]; מיהו פשוט דכל הוגד מכל עריות שהן חייבי כריתות או מיתה ב"ד שהולך ממזר, אינו כהן כלל [א"ה"ע ז' ס"ב ב"ב] וח"מ שם]; ורק הוגד מנדה, הוגד כהן כשר [כ"ה"ע ג' ה"ט, וס"י ז' ס"ב]. מיהו גם כהן הבא על הגויות או משיתררת הוגד חלל [א"ה"ע ז' ס"ב]. וכ"ש הבא על החלוטה מדהוא אסורה לכהונה הוגד חלל מדבריהם [שם ס"ט]. אבל בבא על השניות היא חזרה כשרים [שם]. ונ"ל דכל שהוא ממזר מדבריהם [כס"י ד' בא"ה"ע ס"ז], ג"כ פסול לעבודה [ועיין ביאור הגאון ראב"ז זק"ל לא"ה"ע ז' סק"ד]:

(ד) קמן כוזה? מדאורייתא אין קמן כשר לעבודה עד שיהיה בן י"ג שנה והביא ב' שערות. ומדרבנן אינו כשר עד שיהיה מבין עשרים שנה ולמעלה [רמב"ם פ"ה מכלי מקדש ה"ו]. ונ"ל דמדקדקין דבני מחטיו ולא מחטיו, א"כ שתי דסקי הכהנ"ס כרבנן דרבי באיבא דאמרי בהר"ש [חולין דכ"ד ב'], דאי באיבא דאמרי קמא, הרי לבנן כשר לכהונה לעבוד משיחה בן י"ג שנה והביא ב' ש; וא"כ מהיבא דרבנן דליבא בתרא ס"ל. הרי ליהוה כל שאינו בן י"ג שנה והביא שתי שערות פסול מדאורייתא לעבודה, ואפילו בדיעבד עבודה פסולה, ומיין י"ג ועד בן כ' דלידוהו פסול רק מדרבנן, להכי בדיעבד עבדו כשרי; ואף שלא ע"י לטו כהנ"ס בן, כך הוא הדין. ונ"ל דדוקא ביה שזרס מותר במחשבת קשים, לריך מהאורייתא עכ"פ כרי בקריים לריך שיטה עליו כמכוב לפכח [כתום] נמנות דל"ח א' ד"ה וחס, והכי כהן לא מנינו שיטה עליו כמכוב? ונ"ל דדוקא ביה שזרס מותר במחשבת קשים, לריך שיטה עליו כפי לעבד [כונחיס מ"ה ג', ומחמת דר"י א'] וכדומה לזכור; אבל בפסול הגוף של כהן [ז' בקרבן], א"כ שיטה עליו כפי לעבד, ומדדוהו פסול הו"ל זר דלחייב גביה בדיא ולא יחלו; תדע והרי בכל הפוסלין שנטו כש"כ דנכנס לא מקטין אשכחן למחא לעבד מולן, ורק ביוט קבשי הוי [נכנס כ"ג ב'] דמדאין כפסול רק באופן שזעמו לא מחשב פסול הגוף של כהן [וע"י מ"ש כס"ד בפירושו לפסחים פ"ה ד"ה א' ד"ה ואלו]:

תדולה מוז מלחי אפילו כפסול דבנין, אפ"ה פ"ל לרבי גלישנא בתרא [במילין דכ"ד ב'] דכהן שעבד והוא מבין י"ג עד כ', פסול עבודתו אפילו בדיעבד. אע"פ דמן י"ג עד כ' נכ"ע פסול רק מדרבנן. אבל זה אשוחטם על כרבינו שספק לפי דכריתו כיו"ל כרבנן דאבא דאמרי בתרא, דמן י"ג עד כ' פסול עכ"פ לכתחילה, והרי מן י"ג עד כ' נכ"ע רק מדרבנן אסור, וכדילפיין בכל דוכתא מלמא אינו דמשמע רק שיהיה קן י"ג שהיה כ"ה, וכן כתב רש"י בפירושו בסוגיא ה"ל; והרי לגמרי מ"ש רב"ז [שם] מקרבן ססה ה"ל, דככל דוכתא דאבא ב' איבא דאמרי, סיקא הוה ביהוה מטייהו קו"ל, וא"כ ה"ל הכי לראב"ד דאמרי קמא, לרבנן מותר לכתחילה לעבוד משה י"ג ולמעלה, ומדע"ל סיקא דרבנן הו"ל למיזל לקולא וכשר לכתחילה

חומר בקודש פרק ראשון

חוצץ בין בשרו לבגדים, כגון אפילו יומא אחת או מעט עפר, כל כשרגש כשנוגע בו, או אם כינה מהה חוללה בין בשרו לבגדים בשעה שעובד, עבודתו פסולה. ולכן אסור היה הכהן להניח הפליין של יד בשעה שעובד, מאם הניחה. אבל הפליין של ראש רשאי להניח. ולא מהשבר נמי יותר בגדים, דלאו בגד הוא [רש"י זכאים ד"ט רע"ב]. וצריך הכהן ליהדר שלא יהא בין בגדו לבשרו מעט אבק, אף שאינו נרגש כשנוגע בבשרו [וערש"י]. או אפילו כינה חיה, אע"ג דחולא ואחיה ורביחא היא, אפ"ה לכתחלה לריך לזהר. וב"ב לריך לזהר שלא יתרחק הבגד מבשרו בשעת עבודה. גם שלא יהא שער ראשו מודולל, עד שיהא אפשר שיחוצץ בין שפת כתפו לנטו. גם שלא יכנס ידו תחת חלוקו לחיק, ושלא יהא בגדו נימא מודוללת סמוך לבשרו. ובריעבד כשכבר עבד וממלא ח' מכל אלו, עבודתו כשרה [רמב"ם פ"י מגילי מקדש ה"ו]. ועתה נחל לפרש בס"ד השאלה הב' :

פרק ב מה הם הדברים הכשרים לעבודה?

(א) כל קרבנות הלבד והיחיד ששכרים למזבח, אפשר שיבואו מצעלי חיים, או מצמחים, או מדומם.
הבעלי חיים שמן יקריבו למזבח סן ה' מינין, דהיינו ג' מיני בהמה, לאן, ועזים וצקר. וב' מיני עופות, דהיינו תורים, ובני יונה. הצמחים שיקריבו מהן במזבח, סן ה' מינין דהיינו ב' גדולי קרקע חטין, ושעורין, למנחות. וג' גדולי אילנות, דהיינו, שמן, ולבונה, שיבואו ע"פ הרוב עם המנחות, ויין שיבואו לנככים. ומהדומם א"ל שיבואו ממנו רק ב' מינין, דהיינו מים לני סוך המים בתג, והמלח שצריך למלוח בו כל הקרב למזבח.

(ב) צאן שאמרה תורה להקריב למזבח, כולל, כבש, כבשה, שהם כבשים, או כל לשון גדי, או איל, ועזים כולל עז, ושה עזים, ושעיר עזים, ושעיר. ובקר כולל עגל, ופר, ופרה, ופפרשם אחת לאחת:

(ג) כל קרבן שנאמר בו בחורה כבש או בבשה, או שיה כבשים, או כל לשון גדי, כשר כל שנתו, דהיינו מהחלה יום ח' מלידתו, וא"ל מעל"ע, דכשגולד בכוף יום ח' מותר להקריבו בשחרית יום ח'. [כך מוכח לפ"י מדמ"ר ר' אפסוריקי [חולין דס"א ח'] כתיב ז' ימים יביא עם אמו, הא לילה קדשה, וכ' ימים השמיני תחמו לו הא לילה לא קדשה, ומתוך לילה לקדשה יום לקדשה, ע"כ לט"ג, וז"ל ס"ד דנכתי ח' ימים מעל"ע להקדש, ק' מני"ל ל' אפסוריקי דקרא מיירי שגולד סמוך לילה, דלמא מיירי כגולד כאלמע ביום, שקודם מות פולו ואחר מותו כבר ק' אע"כ דא"ל מעל"ע, וככל עת מתיבש שגולד בו, תמיד מתחיל יום ח' משתתך ליל שקודם יום ח'. ותמוזין כזו דכתיב רבנו בעל פ"מ י"ד ס"י ע"ג]. אמנם שנת לידתו חסדין מעל"ע, דכשר רק תוך שנתו עד יום ההחרון משנתו הראשונה, עד ועד בכלל, ומעת לעת משעה שגולד, דאם גולד בחצות היום, נפסל אחר חצות [כזבזב"ד כ"ה ב']. ואפילו נשחט קודם חצות וזרק דמו לאחר חצות, פסול הקרבן. ובין כל הזבחים לריך שזרק דמו תוך זמן הכשרו לקרבן. אולם כל קרבן לא יבואו לכתחילה רק מיום ל' ללידה ולמעלה. חוץ מבכור מעשר ופסח שאפילו לכתחילה מקריבין בשחרית יום ח' מלידתו [רמב"ם פ"א ממעק"ר ה"ד]:

(ד) כל קרבן שנאמר בו בחורה איל, הוא כבש זכר וכשר רק משיחה לו שנה ול"א יום, עד יום האחרון משנה שנייה שלו. אבל מהחלה שנה שנייה עד החלת יום ל"א שאח"כ, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל. והיא הנקרא בלשון חכמים פלגם טעריקון פלג גם [שם] [אב"י ע"י ערוך ערך פלג]:

(ה) כל קרבן שנאמר בו עז או שיה עזים או שעיר עזים, אינו כשר רק תוך שנתו הראשונה, כמו שבארנו בכבש. וכל מקום שנאמר בו ששם שעיר, כשר משיח' לו שנה ול"א יום, עד יום האחרון של שנה שנייה [ועי' רמל"מ שם שהמה על זה בדברי רבינו]:

(ו) כל קרבן שנאמר בו עגל, דיו ככבש שאינו כשר רק תוך שנתו הראשונה ובמבואר לעיל. אבל כל קרבן שנאמר בו פר או פרה, לריך שיביא לכל הפחות בן שנה ול"א יום, וכשר עד יום האחרון של שנה השלישית [רכ"מ פ"א מקרבנות ה"ד]:

(ז) הבעלי חיים שזכרו בסו"א שיקריבו מהם במזבח, הם ט' מיני קרבנות. ד' מהן הם קדשי קדשים וחלו הן: חטאות הפנימיות. חטאות החיצוניות. עולה, ואשם. וה' מהן נקראין קדשים קלים, וחלו הן של מים [ר"ל רובן הן קדשים קלים], מודק, בכור

איל תמכסן משום קדושה יתירה שיהיו טפורים, רשאי. וכדי לזכר מ"ד ההם דגם בלבדן משום שתר לכנסן ומס' שי ג"כ לטובל הסוכות הקדש כשלהי שקלים]. וב"ל דכשכבסן ועבד בהן, עבודתו כשרה, מדהן עדיין לכבוד ולתפארת:

(א) ארוכין או קצרים יותר ממדתו כולד? אורך הכתומה של כהן לריך שיהיה עד למעלה סמוך להעקב. ואורך הבית יד שלו לריך שיגיע עד התחלת פס ידו, ורוחבו כרוחבו היד [יומא ע"ב ב']. וכל שארוכים או קצרים יותר ממדתו הכל, או שהיו כמדתו ממם, אבל בשעת עבודה פלג השוליים למעלה באבנט והקלירן, עבודתו פסולה. אבל בהיו ארוכין יותר ממדתו, והקלירן ע"י שסלקן למעלה באבנט, עבודתו כשרה, דכל הסולוק שע"י אבנט כחתכן שם דמו [רמב"ם כלי מקדש פ"ח ה"ד]:

(ב) עבודה בשמאל כולד? כל כהן שעבד ביד שמאל עבודתו פסולה, אבל אינו לוקה. מיהו בדיעבד בעבד בזמין וכייע בשמאל עבודתו כשרה [רמב"ם פ"ה מביאת מקדש הלכה י"ח]. וב"ל דדוקא בשאפשר לו לעבוד אחת עבודה בזמין לבד דלא נקרא מסייע שאין בו ממש רק בשאפשר להמסתייע לעשות הכל לבד [בשבת ל"ג ב']. ובה"ט אמרי' נמי [ספ"י צ דפרה] דקאן שהיה ואלהי סיעתו פסולה ההואה, על כרחך דמיירי שא"ל לקטן בלי סיעתו. וכוה"ק ק"ל על מ"ס הטור [א"ח ק"ט] כשם הסמ"ג, דמתלוק בזמין בלי סיעתו שמאל, ודלא כר"ם דמתיר בסיוע שמאל, וכר"ם הסמ"ג מירושלמי שהיה חוס' [בנחות ק"ב א' ד"ה וקף], שכתב שובנו כדי שחובל לכתירו בלחית מידים ע"ל, וכדי לדבריו אין כאן רחם מירושלמי כלל, דה"ק מירושלמי דע"כ"פ לריך שישענו באופן שיהיה יכול לכתירו בלחית מידיו, אבל ע"כ כל שאר עובד כן, מותר לסייע בשמאל כהנהו דמסייע אין בו ממש. ובזה מתוך מה דק' מדאמרי' [בכרות י"א א'] שהמל"מ מכו שחסיס לישין נטוילת טוס של כהנו? והאפשר לתומא"ל. ותמוה הכי קו"ל ככל דוכתא מסייע אין בו ממש? ומה שכבר דב"י [א"ח ק"א], דאנטי"ו [א"ח ק"א] הוא כשינוע השמאל ככוס עגמו, ונכתי"ו מסייע יש בו ממש, כהמ"ל רבינו ליח, דהרי לאמיר דחול לניתי"ו ע"י נכרי בשנה [כנייה דכ"ד ב'] אע"ג דאמיר עמין ופתח עיני, חשיבין ליה כמסייע שאין בו ממש, והכי אין לך נוגע כחול יותר מזה ע"י דעמין ופתח, אפ"ה חשיבין ליה רק כמסייע שאין בו ממש? ובה"ט שערין רט"ו [א"ח קפ"ג סק"ג], דדוקא בליחבור מלאכה אמרי' מסייע אין בו ממש. גם זה תמוה. דהכי כוז [שנת ד"א א'] ונקבלת הדם [הוספתה ס"ק דנחמין], שטיס אין כהן משום איסור מלאכה. והל"ה אמרינן גביהו מסייע אין כהן ממש? אע"כ דאנטי"ו דמ"ס נכוס ב"המ"ל סייק כמ"ס הוס' שם, דמיירי ככוס גדול או ככהמ"ל ארון, כלאוסן שא"ל לישין שנתבס לבד אם לא שפסחתי"ו הסממאל, וכן ככה"ל פסטיק לתומא"ל אף שהיה רק מזהו דרכן, וליריך שיתכן מי שנת ימיו יספ להחיות ככוס בלי סיעתו שמאל. ולפ"י יש להקל נמי ככה"ל [ויד ק"ל]: באשם שכתב לטול כדברים ע"ש קודם עבילה, ומתרת לומר לכבש דכתיב להכי הכהן מני הנכרי יכול לטובל פגריי היתרלחית גם בלי שחטיט לחתוק את האלגע שהכינו לחתוק. ובה"ט ששקס שם רט"ו מניק, דב"כ אינו רק מסייע ואל"ה לך [בנחות ד"ב ע"ג]. במת"כ ל"ק כלל, דשאני הכהן דגלי קרב כהדיה לאו בו ליקק, ומתרת לא תקיפו כהפיל, ר"ל לא תחיהו לאחריהם להקריב אשם, או מרחיבין לא תקיפו לשון רבים, כמ"ס רש"י שם ב' הפיכוסים, רק דמתבס לאו שאין בו מעשה, וע"ז תירך הכהן מסייע שמומין לו השערות, מחשבס אלו טיב בו מעשה. ואע"ג דהטיית הראש והסומה השערות לאו נעשה האיסור, לא מקמי הכי, אפ"ה מחשבס לאו טיב בו מעשה, כמדריק פת כהנור ככתיב דחייב, אף שלא נעשה האיסור עד שיאש"ל אש"ל הלחם ממילא [בשבת ד"ד א']. וב"כ בלובס כלאים, אם ששה כדי לטעום ולא פסע חייב, וטעם כולו מהחלה נעשו כמעשה, אף שבשעת החיוב לא נעשה מעשה חייב [ועי' רמב"ם פ"ג משיכורו ה"ב]; **בושא"ל** בגללשבת שנת לא אסרה תורה ללחם מלהייה לאחר חצות לעשות מלאכה בנורו, כגון לגלח שער או אפריו, להכי אפילו סיעה אמרינן מסייע אין בו ממש, וכן הקול כהדרי סקסס [י"ד ק"ח סק"ה] ודלא כרמ"ל דמתמיר רט"ו [נתיב"ה ס"י פ"ח]. ותו נלפע"ד דאף בדאיתר שנת, ליכא לשזוק בלחית יד יעבוד, דהכי בל"ו עבודתו פסולה דנעל מוס הוא; ע"כ"ג גם בשולב הוא עבד כששאל עבודתו פסולה, דאע"ג שיהחוקה השמאל, לא נקלחת ימיו וכדי כל מקום שנאמר יד ואלגע אינו רק מה שקרא ימין [בנחות דכ"ה א']. ועי' א"ש ע"ק ס"ו כ"ה]:

(ג) יושב כולד? כל כהן העובד והוא יושב, עבודתו פסולה וחיו לוקה [רמב"ם פ"ה מביאת מקדש ה"ו]. ואפי' לסמוך א"ל אסור, אם שכשיטול הדבר שנסמך עליו יטול [בזבחים ד"ט ב', וא"ח ס' תקפ"ה]. דאף דאין סמיכה כשיביא, עכ"ל אינה ג"כ כעמידה [כרמ"ג א"ח קמ"א סק"ב]. ביהו עבד כשהוא שוחט ל"ל דכשר. והיל, מקודש שקרא ג"כ עבודה, [בזבחים ד"ט ב']. ואפ"ה מקדש כשהוא שוחט, ועל"ה מוקדש שקרא ג"כ עבודה, וע"י רמל"מ שם ה"ו]. ובן מוכח נמי ממילת עולת עוף שהיתה בראש המזבח [בזבחים ד"ס א'] ובכה"ל א"ל לעשות ולמיו דמו על קיר המזבח אם לא שהיה שוחט:

(ד) חציצה כולד? כל שהיה דבר חוצץ בין פס רגלו לראפה בשעה שעובד, אפילו היה החלילה בזמין בזמין, כגון אבן או רגל אחר שהיה בין רגל העובד לראפי הראפה, פסולה העבודה, וב"ב בזה חלילה בין ידו להכלי שעובד בה, עבודתו פסולה [רמב"ם פ"ה מגילי מקדש ה"ו]. מיהו כשרגל אחר או אבן בין רגל העובד לראפה, שאמריט שסאל, היינו דוקא שכשיטול הדבר שסמך עליו רגל העובד, ויול. אבל אם כשיטול הדבר שסמך עליו, יהיה יכול לעמוד על רגל השני ולעבוד עבודה הויא, עבודתו כשרה [שם ה"ח]. וב"ל ג"כ מדח"ל כמסייע שאין בו ממש. בהתגרר אבן מאבני הראפה אע"פ שערין היא במקומה, לא יעמוד עליה ועבוד, עד שתחזר בדרך. מיהו בדיעבד כשר גם בלא חיברה, האיל ובמקומה שומדת [שם ה"ט]. וכן אם היה דבר

חומר בקודש פרק שני

יורק מנת שנה] עו, שעיר, שעירה, עגל, עגלה, פר, פרה, זורקין את דמן [עו' פ"ה ס' ד' אות ו']. והא"כ לוקח הכהן החזו והשוק [עו' לקמן סו' ב"ב] והאימורין, ונתן הכל על ידי הצעלים, והכהן משיס ידיו תחת ידי הצעלים ויניסם, דהיינו מוליך ומביא מעלה ומוריד. והא"כ מקריבין האימורין, והכהנים טענין לעצמן החזו והשוק, שנאכלין לכהנים זכרים ונקיבות ולעבדיהן הכהנים בכל תוך ירושלים. אבל אסורים לישראל מדין כתרומה. אבל שאר צדקה השלמים נאכל לכל אדם עהור בירושלים [רמב"ם מעק"ר פ"ה ה"ד וה']:

טו) אמנם שלמי נזיר וכן השלמים שמביא הנזיר העהור ציום מלאה ימי נזרו, אינו בא רק איל, והוא הנקרא איל נזיר, ודינו משונה משאר שלמים, שצריך שיביא עמו ב' לחם, דהיינו ו' חלות מזה. וי' רקיקין מזה. וכל לחם מהב' לחמין נעשה משלים עשרון [דהיינו שלוש שיבור חלה]. ונעשה כל החמין עם רביעית א' שמן קודם שיאפן. ולאחר זריקת דם האיל, לוקח הכהן הזרוע בשילה מהאיל. מלבד החזו והשוק שלוקח ממנו ג"כ כמשאר שלמים, ולוקח עוד חלה א' מהעשר חלות ורקיק א' מהעשר רקיקין, ומשיס כל הג"ל עם האימורין על כפי הצעלים. והכהן משיס ידו תחת ידי הצעלים ומניסם כג"ל, והא"כ מקטיר האימורין במזבח, והחזו והשוק והזרוע וז' החמין, נאכלים לכל בני בית הכהן ועבדיו בירושלים, ואסור לזרים כתרומה, וכבכל שלמים כלעיל, ושאר הצדקה והלחמין נאכלים לכל אדם עהור בירושלים [רמב"ם פ"ח מנחות ופ"ט מקרבנות]:

יו) תודה דינה ככל שלמי יחיד הג"ל, אבל מביאה מכל מין בהמה שיראה [כסו' ט"ו] בין זכר בין נקבה. אבל מביאה עמה מ' לחמים. ומקראין לחמי תודה, דהיינו ו' חלות חמין. כל חלה נעשית האופה [הוא שיבור חלה], וז' לחמין מזה, שכל לחם נעשה משלים עשרון. וז' לחמין הג"ל, עושה ו' חלות מהן מאפה תמר, וי' חלות רקיקין, וי' חלות מורבכת. [עו' פירושם מסו' מ' ולהלן]. ולוקח הכהן רק החזו והשוק והאימורין כמשאר שלמים, וז' לחמין מד' מינין הג"ל, ונתן הכל לידי הצעלים, והכהן מניס ידו תחת ידי הצעלים ומניסם יחד עם האימורין, כמשאר שלמים וכלעיל, ומקטיר האימורין על המזבח, ושאר הצדקה ושאר החמין נאכלין לכל אדם עהור בירושלים. ורק החזו והשוק וז' החמין שהיפוס נאכלין לכל בני בית הכהן זכרים ונקיבות, ולעבדיהן בירושלים, ואסורים לזרים. אבל אם חזר אחרון החמין שנטל הכהן פטור, ממומש. דיש ספק אם דינן כתרומה [רמב"ם פ"ט מקרבנות]:

יח) בכור בא מכל מיני בהמה הג"ל. ורק מזכרים שלהן, ומקריבין ממנו האימורין, והשאר נאכל לכהנים זכרים ונקיבות ועבדיהן והאסור לזרים [סס]:

יט) מעשר בהמה בא מכל המינים שמזכו לעיל [סו' ט"ו] בין זכר בין נקבה, ומקריב האימורין, והשאר שייך טולו לצעלים ונאכל טולו לכל אדם עהור בירושלים, ואין לכהנים בו כלום [רמב"ם סס]:

כ) פסח אינו בא רק מכבשים ועיזים, ורק תוך שנה ראשונה ללידתו. ורק זכרים. ומקריב האימורין, והשאר טולו נאכל לכל אדם עהור בירושלים כשנמנה עמו קודם בחיטתו. ואין לכהנים בו כלום [סס]. ואבנם אופן העבודה בכל א' ממ' מיני הקרבנות הג"ל יבואר לקמן [פ"ה סו' ד']:

כא) האימורין שמזכו בכל הקרבנות הג"ל הן ג' דברים. דהיינו החלב המכסה הקרב ובכללן חלב הקובה. והכליות והחלב שעליהן, ובכללו חלב שטל הכסלים. ויתרת הכבד שכלל האימורין, הוא כמו בזהן החלב מהכבד ומעט מהכבד עמו. ואבנם כל זה כשהקרבן הוא מהבקר והעיזים. אבל כשהקרבן בא מכבשים ואילים ומקריבין ממנו גם האילים עם חוליות השדרה המחוברין זה עד מקום הכליות [רמב"ם פ"ח ממעק"ר ה"ח]:

כב) עורות כל קדשי קדשים, בין של יחיד או של צבור, ואפילו של נשים או של נכרי, כל שזכה המזבח בצבירה, זכו הכהנים בצורה. אבל עורות קדשים קלין, שייך לצעלים. והעורות ששייכים לכהנים, מחלקין ביניהן אנשי משמר בכל ערב שבת. מיהו פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין אינן נפשיין, רק שורפין הצדק בעהור מחוץ למחנה. וכל הקרבנות שנפשיין אינן מפשייין אותן עד שזרק הדם [רמב"ם פ"ח ממעק"ר ה"ח וכו']:

כג) חזה ושוק שהוזכרו לעיל נבי שלמים, חזה, הוא כל הרואה ממנו את הקרקע, למעלה עד האזר, ולמטה עד הכרס. ושוק הוא ב' פרקים עליונים של רגל ימין. שהן למעלה מארבעה הנמכרת עם הראש. ורורע בשילה. שהזכרה לעיל אצל נזיר, היינו שמבשל כל האיל, והא"כ חוהך ממנו ב' פרקים עליונים של יד ימין של הבהמה שהן למעלה מארבעה הנמכרת עם

צבור, מעשר בהמה. פסח. ונפרש כל הע' אחה לחה מאיזה מין יביאו כל אחד. רק נקדים, שהיחיד אפשר שיביא כל אחד ממ' מיני קרבנות שצבירו. והצבור א"כ שיביאו רק ד' מינים מהם. דהיינו חטאת הפנימית, וחטאת החיצונה, ועולה, ושלמים. ונתחיל לפרש תחלה קרבנות הצבור:

ח) חטאת הפנימית של צבור, אפשר שיהיה פר או שעיר. כיצד? סנהדרין שהתירו בשוגג איסור כרת. ועשו רוב ישראל הכורחין, אז כל שבט ושבט, אפילו השבטים שלא העלו, מביאין פר לחטאת, והוא הנקרא ג"כ פר העלם, שזרקין דמן שיהכל על הפרוכה, ורק האימורין [עיין סימן כא] נקטריין במזבח החיטין, והבשר והעור והשאר מהבשר נשרף מחוץ למחנה. ואין להכהנים בו כלום. אולם אם התירו הסנהדרין בשוגג לעשות שום עבודה לאלילים, שחייבים עליה, ועשו רוב ישראל כן, אז כשחזרו בהן מביאין כל שבט משה"ב שבטים, אפילו שבטים שלא העלו, פר לעולה, ושעיר לחטאת, והוא הנקרא ג"כ שעיר עבודה אלילים, ונס הוא דיו כפר העלם הג"ל בזריקת דמו וזריפתו מחוץ למחנה, הכל כפר העלם הג"ל. וב"כ השעיר שיביאו הצבור ביו"ב, שחזירו משהלה, ג"כ הוא שעיר חטאת, והוא הנקרא שעיר יו"ב, שדיו ג"כ כפר העלם בשל דמיו. ובל הטאות הצבור שהן חטאות נאכלות, ככל חטאת יחיד, חוץ מג' חטאות אלו הפנימיות. פר העלם, ושעיר עבודה אלילים, ושעיר יו"ב, שצבולין אין להכהנים בהן כלום, וכמו שצבירו:

ט) חטאת החיצונה של צבור, הוא שעיר מוסף ר"ח ושל מועדות. העולה של צבור אפשר שיהיה כבש, ואפשר שיהיה איל ואפשר שיהיה פר. אבל לא ממין העזים [ועיין לקמן פ"ד מסו' י"ב ולהלן]. אולם השלמים של צבור הוא רק כבש, צד' כבשי עזרת [וע"ס צה"ל]:

י) אמנם מעופות אין לצבור בהן קרבן כלל. אבל מנחות אפשר לצבור שיביאו מן ד' מינין (א) מנחת נסכים. (ב) לחם הפנים. (ג) מנחת העומר. (ד) שתי הלחם. כמו שצבירו להלן [מסו' ס"ג ולהלן]:

יא) אולם חטאת הפנימית של יחיד אינו רק פר, כיצד? אם עשה הכה"ג, והורה היתר לעצמו באיסור כרת, מביא פר, והוא הנקרא ג"כ פר כהן המשיח, ודינו בכל משפטו כפר העלם הג"ל. [אבל אם נתחלו לו חלב בזמן והלכו, ולא סמך על הכה"ג, פטור לגמרי]. [רמב"ם פ"ח משננות סו' ה'] וב"כ בכל יו"ב מביא כל כה"ג משלו פר לחטאת. והוא נקרא ג"כ פר יו"ב ומכנים זורק דמו בק"ק, וכהיכל, ומבזבח הזהב, ואימוריו נקטריין על המזבח החיטין. והשאר מהבשר נשרף מחוץ למחנה:

יב) חטאת החיצונה של יחיד, היינו כל איש ישראל שבער בשוגג על איסור כרת. מביא בשבה או שעירה כמו שיראה, לחטאת, וזרקין דמו על מזבח החיטין, ומקריבין אימוריו על מזבח החיטין, והשאר נאכל לכהנים [עו' פ"ה סו' ד']. אמנם כשיש דהיינו מן השטא שצבירו באיסור כרת, מביא שעיר זכר לחטאת, ודינו ככל חטאת יחיד הג"ל, אולם זכר וזבה, מצורע, ויולדת, וכ"כ כל קרבן עולה ויורד [עו' לקמן פ"ד סו' י"ה וכו']. אפשר שיביאו עופות לחטאות [ואין חילוק בעופות בין זכרים לנקיבות], שצבירין ב' הורים או ב' בני יונה, א' לעולה וא' לחטאת, אבל דגלי דגלים אפשר שיביאו מנחה לחטאת [עו' פ"ד סו' ב"ג]:

יג) העורה של יחיד בין בחובה בין בצדקה, וכל להביא מכל מין בהמות הג"ל שיראה, רק שיהיה זכר, דהיינו כבש, איל, עז, שעיר, עגל, פר. חוץ מהכה"ג ביו"ב שמביא עולתו דווקא איל. וחוץ ממזרוע שעיר, או נזיר עהור במלאת ימי נזרו, שמביאין כל א' עולה דווקא כבש [ועיין פ"ד סו' י"ז וה']. ובכל עולה זורקין את דמו ומפשיטו ומקטיר טולו, כליל מזבח, ואין לכהנים בו אלא עורו [ועיין לקמן פ"ה סו' ד' אות ו']. וגם מעופות אפשר שיביא היחיד עולה, בין בחובה ובין בצדקה, מחזירים או בני יונה כמו שיראה [עו' לקמן סו' ל"ז, י"פ ו' סו' ג']:

יד) האשם שיביא היחיד, אפשר שיהיה כבש דווקא, כגון צלחם נזיר ואשם מזרוע. ואפשר שיהיה איל דווקא, כגון צלחם גזילה, אשם מעילות, אשם שפחה חרופה, ואשם הלוי, [עיין לקמן פ"ד סו' ב"ב]. ובכל אשם זורקין את דמו, ומקטירין אימוריו, והבשר נאכל לכהנים [עו' פ"ה סו' ד' אות ו']:

טו) שלמי יחיד באין מכל מיני בהמה הג"ל בין זכר או נקבה דהיינו כבש כבשה איל, [ג"ל ה"ס נבנה נקבה כשיהיה אפילו היא

חומר בקודש פרק שני

(ט) שינה הפנימיים בטקרו. (י) נפקרו קרינה וזכרון עמון, ולא נשאר ממנו כלום [וב"ל ד"ג גיטל כ"ג ק"א ח']. רק דה"ש נקט קרינו לזכורא א"ט. דכ"ג. א"ל מנכר כ"ג להדיא. ח"פ פסול: (יא) נפגם הטור שחופה גיד הזכר. (יב) נפגם שפה עזרת הנקיבה. (יג) נפגם עלם מעצמות הונב [אכל כמאנס: ע"ג נכר צנין הדקיס. כ"ג, דמעלה ארוכה]: (יד) נפגל ראש הונב ב"ב ענמים. (טו) כשיש צין חוליה לחוליה בונב כרוחב חלצב בשר. (טז) נחקר הונב, שנשאר בטלה רק ב' חוליות, או בגדי רק חוליה אחת: (יז) זנב גדי שסיה רק ומחולל כבחזיר. (יח) נכבד העלם מהונב ולא נפגם. (יט) צעלת ה' רגלים. (כ) צעלת ג' רגלים [אב"י פ"ט דה"ק מתיי מיירי צעתינ שאינה עריפה דהיינו להטע. מארסונה הנמכרת עם הראש]: (כא) פריסת רגלה עגול כשל חמור, או ח"ג שאור סדוק. (כב) פריסת רגלה קלוט. (כג) נגממו טלפיה וזכרוהן עמון [עיין לעיל (י)] דרי כל המומין הפוסלין בבהמה ע"ג הן:

(כט) **נטרפה**, או שחסר או שיהר לה עחול או שער שלה נטרפה זו, ח"פ"ה פסול אפילו בדיעבד [פ"ג מאיסורי מנבח]:

(ל) **עוד** פוסל בבהמה, חולה, בורח, וקן. וז' מיני וקן הן שפוסלין בקרבן (א) זקנה בחולשה, שהוא רוחם ממתות זקנה, פסול מדאורייתא בין בעוף ובין בבהמה. (ב) זקנה בזמן, דהיינו בבהמה כשהיא זקנה יותר מביעור האזור בכל א', כמו שבלרט לעיל [מ"טו ע"ו וז'ולק] פסול רק מדרבנן ורק בבהמה, (ג) זקנה בחזק הגוף. פוסל רק בעוף מדאורייתא, ככני יונה [עיין לקמן סי' ל"ז] אולם ילדות פוסל מדאורייתא בבהמה כשהיא פחוהה משמונה ימים, ובטוף בחורים שלא הגיע זמן [עיין סי' ל"ז]:

(לא) **עוד** יש ד' מומין שזבדין, גרז לה, חזיזה שאינה מלריה, מים יורדין מהעין ולא תמיד, סניורים ולא תמיד. וב"ב כל מים שזבד פסול אפילו בדיעבד כל זמן שלא עבר, בין באדם ובין בבהמה [שם פ"ג מאיסורי ל"ז]:

(לב) **עוד** יש ד' מומין שפוסלין רק לכתלה, מדאינן ממצחר נדריך ח' כשיבלה בזבון עינה ואין בה שער. (ב) כשיעקר לה קרן ונשאר מעט מהזכרות סמוך להבשר. (ג) נפגמו שיניה הפנימיות. (ד) נפגמו שיניה הפנימיות [רמב"ם פ"ג ה"ח]. וב"ב כהוש פסול לכתחילה ונותר בדיעבד [שם פ"ג]:

(לג) **המוזבזים**, והאנדרגניום, והבלאים שטולד מצ' מינין. והנדטה אפילו רק במקלה למין אחר. ויוצא דופן, ושהורז זמן כיון קודם יום ח' מלידתו, או אחריו ואלו בני, פסולין אפילו בדיעבד (רמב"ם פ"ג מנבח). וב"ב יתום שטולד אחר שנשחטה אמו פסול אפילו בדיעבד [שם]:

(לד) **רובע** או נרבע, מוקצה שהפירושו לקרבן לאילינים [וכך סי' רש"י המורה (ד"כ"ה ב') וב"ק (ד"ט ע"ג)]. וכן כ' ננו העירן ערך נוקאס. אולם ל"ל ד"ד לקרבן, אלא אפילו יחידה רק להשתנות בה לעולם, הרי השמיים עכו"ם אסורים לנדיחות [ע"ו ל"א ב']. וכתיב ממסקה לישראל מן הכהן לישראל (כפחיים מ"ח א'). ועי' רמ"מ כאן [פ"ג ה"ו]. וכן משמע לבן כרמז"ם כאן, נכסם ונתחם שפיקוח לע"ו. וכן כ' רש"י נכורות (דנו"א א') שפוסט לזרע עכו"ם. ונ"ל עוד דהיא ציונתא בנין רש"י ונמנ"ס להכח"ד. דרש"י ופינס בלישנה קתא (המורה ל"ט א') דלא זקאטור ש"ס אינה אסורה עד בייעשה בה מעשה, היינו דנקמי הכל לא נאכסם. וכן כ' ג"כ כרמז"ם כאן. אי"ב י"ל דה"ק כשיהיה להשתנות בה לאילינים, הומנה מילתא היא. עד שייעשו בה קתא מעשה. אלא אי מימא כרמז"ד ולישנה צירא דרש"י בפתורה ט"ז מ"ש כש"ס אינה אסורה עד שייעשו בה מעשה ניינו דעד כס נאכסם וז"ל ח"ב. ע"כ ל"ל דמוקא שאסור היינו רק בהוקא להקרה ולפיך נכששו בה מעשה שוב לא יקריבו, וה"ל כעולה וההרה. דליכא למייר דמוקא היינו שימדה להפשיטו אילינים, ליתא, דוכי מדהבנתו כס פ"א לאילינים לא ישארו בה לאילינים שוב פעם אחרת. ביהוה במוקא לריך שיעשו בה כבר קתא מעשה לע"ו. ונעבד עטברה כאלילינים ממש. ושהבמיתה אדם בע"א או ע"ס בעלים. והואתנן שיהן איש מהנה לאשה שאסורה לו בחייבי לאוין [חזן מנדה], ע"מ שתבעל לו או לציניו, בין שנתן מקודם או אח"כ. וסמיר כלב שהחליף עלה בכלב, או שהתין שחלקו זה נעל עלה וזה כלב. כל אלו פסולין להקרבה אפילו בדיעבד [פ"ג מאיסורי]. גזל או גנב בהמה והקדישה, פסולה לקרבן. מיהו אם נתיאשו הבעלים, ולא טרע לרבים שנגזלה, מכפרת בדיעבד [רמב"ם שם פ"ה]. נמצא ק"א דברים פוסלין בהמה מלהקריבה. ונלרשי' (זכאים ע"ד ב') ד"ס נטלה כל שיש בה רישיחא עד שצריכה בדיקא פסולה לקטן מזה הקריבה [פתחן]:

(לה) **העופות**, כבר בארנו לעיל שאין כשר בעופות להקרבה רק תורים או בני יונה. ואי אפשר שיקרבו רק מיחיד לחטאת או לשולה, ולא לשום קרבן אחר. ובין בחטאות או בעולות שבהן כשרים צין זכרים ובין נקיבות. אולם עולת העוף טולו כליל למנבח, וחטאת העוף אין למנבח בה אלא דמה [ועי' פ"ה סי' ה', ופ"ו סי' ג']. והשאר נאכל לכהנים:

(לו) **מומין** אין פוסלין בעופות. מיהו שחסר לה אבר, כגון שיכב גפה או נסמית עינה, או נקטעה רגלה [וב"ל דה"ס יור אכ"ר פוסל בה, דגל יקר

עם הראש [רמב"ם פ"ס מקרבנות]. ופשוט שקדם שמבשל האיל מיר, לריך לנקר חלבו וגיד הגשה שלו [עי' חולין ד"ג ע"א]. ומולו להוליאו דמו. והש"ג דמשהנה קי"ל כה"ק דרשב"י [חולין ל"א ב'] דאין בשילה אלא שלימה, ואך אפשר שיהיה האיל שלם כשניקרו מחלב וגיד הגשה? ליתא, דבין לרש"י ובין להוס' שם ח"ל שיהיה כל האיל טולו שלם, רק דלרש"י ר"ל שלימה שיהיה הזרוע לצד שלימה, ולתוס' ר"ל שלימה שיהיה הזרוע מחוברת להאיל [ע"ס]: (כד) **כשנרקדק** בכל מה שאמרט בקרבנות לצור ויחיד. נמלא שכל קרבנות הצבור אין נקיבה בשום פנים. וכל חטאות הצבור מבקר או עזים, ולא מהכבשים, וכל עולות הצבור רק מבקר וכבשים ולא מעזים, אבל כל העולות יחיד הוא נקיבה, וזולת ג' חטאות. שיער שיא, ופר כהן המשיח, ופר כה"ג ביו"כ [כס"ו מ"ו]. וכן אין ליחיד שום חטאת ממין הבקר, וזולת פר כהן המשיח ופר יו"כ. וכל החטאות צין של יחיד ובין של צבור נאכלות. חזן כשהן חטאות הפנימיות, כששריפין מחזן למתנה:

(כה) **כל** קרבנות היחיד עוטנים סמיכה מהבעלים צ"ו דרו על ראש הקרבן צין צ"ו קרינו קודם שחיטה, ואפילו קרבן שוהפין טולן סומכין. ובשעת סמיכה מתורה על החטאת העוף שמציאו עליו, ועל האדם העוף שמציאו עליו, ועל העולה עוף עשה או ל"ת שיהיה לעשה שעבר עליו, ועל השלמים או תודה אימיר דברי שבה והפלה להקב"ה. חזן מבכור ומעשר ופסח שח"ל סמיכה. וכן כל קרבן עוף ח"ל סמיכה. אבל לצור בכל קרבן ח"ל סמיכה. חזן משעיר הגשתלה שומך עליו הכה"ל. וחזן מפר העלם, שג' מוקפי אגהדרין סומכין עליו. אולם כל קרבן יחיד שרריך סמיכה ארט רק בקרבן זכרים ישראל ולא בקרבן נשים והסמיכה לריכה להיות בכל כוח. ותיקף לסמיכה שחיטה. אבל אין הסמיכה מעכבת בדיעבד [רמב"ם פ"ג מקרבנות]:

(כו) **משונה** המיד מכל הקרבנות שרריך ביקור ד' ימים קודם שחיטה. דהיינו שבכל יום מהד' ימים יבדקו אחרו פ"א אם יש בו מום [רש"י פסחים ד"ז א' ח' ד"ה למשמרת]. ואם היה הבקור הראשון למשל ביום א', או שחטו ביום ה' ימים, א"כ מסקה רש"י צ"ה שיהיה ערבי ד"ג ב'. והאפ"י שיקרו כל הד' ימים, אולם גם קודם שחיטה ביום ה' יבדקו ויקרבו אבוקות [תמיד פ"ג]. [ובשמשע בסוכה דמ"ב א' ומז"ב ט. דגל בקרו פסול בדיעבד. ולגלורה לא משמע כן מהרמב"ם פ"א מהמדין], יע"ש? ואין להניח ר"ה ש"ס [פסחים דמ"ב ב'], דקני כניא שם מ"פר ושחטו תמיד ביו"ט, מסו? דלמא לפסול השום מוקא, וק' וחיפוק לה דלנ"ל פסול מלמא כירו. וכן קתה לי הכר מהו? אכר מהכאזני ל"ו. דל"ל דהתם מיירי בקרו כדונו ד' ימים ונחה ונשעה רוקאס. גם איל"ק אין יוסל בדיעבד בטל דקרו, הרי לא שיהי עליו הכחוב לעבד? דל"ל דכיון דכל עיקר ביקור תמיד מטעם מלריס וליפני לה בג"ש דמשתמרת משמרת [כפסחים דל"ו], ח"כ הרי נכפה כתיב מוקא לעבד. ומשום ג"כ יש סמיס קיימת על הרמב"ם, דהיינו נשחטו שמיין שבידו דפסח ראשון של דורות נמי לריך בקור, מדכתיב בתורה כוס, שיהיו כל עבודות הושתזו כוס, וכיון דכתיב ציט מוקא דודאי מ"כ. והיו רמב"ם לא כניא גם נכבדות פסח שיהא פסח לריך בקור אפילו לכתלה? ואפשר דרמב"ם ס"ל כרש"י [נו"ס ד"ו ב' ד"ה וכו' תימא] דכל מנחה בזכר כברייתא ולא מנח קתא מהה צנתיה לא קיי"ל כוונה בייחא ועי' חוס' שם ד"א ס"ל כן, ח"כ כיון שלא מנח בקור נכסה צנתיה, ח"פ שחכר כברייתא לא קי"ל כן, אבל עיין לא נתייבד דשתי אמה לא פסל הרמב"ם בדיעבד תמיד שלא בקרו, וז"ל ע"ו:

(כז) **חומר** בחטאת משאר קרבנות צ"ו דברים. (א) שם חטאת בהמה, צין פנינו או חלונה, כשהדם כשר לזריקה, ולא נורק עדיין, וניתו מהדם שצמזק על בנד, ויהיה הבגד מאתה מין שיהיה, רק שיהיה רק ורואי לכיבוס, וגם שיהיה כלי שראוי לקבל עומאה, או לריך לכבס מקום הדם שבבנד, במים יפה יפה, עד שיעצור כהם הדם מהוך הבגד, והכיבוס לריך שיהיה דוקא בעזרה. אולם אם הבגד קשה שאינו ראוי לכיבוס, כגון שהוא של עור קשה. או שנפל על כלי קשה. או כני בשיגרור יפה מקום הדם. (ב) כלי חרס שהבשל בו בשר מחטאת האכלת, וכבר נורק דמה כראוי, או הכלי לריך שבירה בעזרה. ואם נהבשל בכלי מהכות טעון תוך שיעור זמן שנותר לאכול הבשר שהוא בריקה בחמין. ואח"כ שמיפה במים לונין, והכל דוקא בעזרה. ואפילו נתבשל רק במקלה כלי, ואח"כ ננע רק בשר רוחה בהכלי כך הוא דיו. אבל בננע בבשר חטאת צונק או סני שיהיה הכלי. אבל בשאר קדשים צין בקר קדשי קדשים או קדשים קלים, שנתבשל בכלי, אפילו הוא כלי חרס כני במריקה ושחיטה (רמב"ם פ"ה ממעק"ר):

(כח) **המומין** שפוסלין באדם ובבהמה חמישים הם, וכבר מכרו לעיל [פ"א סי' ז'] אבל עוד יש כ"ג מומין אחרים שאין שייכים באדם ופוסלין בבהמה. ואלו הן (א) עינה עגול כשל אדם. (ב) עינה א' גדול כשל עגל ועינה א' קטנה כשל אוח [אבל אזנים שאין שווין בגודלן, כשר]. (ג) ביש בלונן עינה יבולת עם שער. (ד) ניקב המחילה שבין ב' נקבי החוטם במקום הגרלה. (ה) פיה דומה לשל חזיר, שכולט שמה העליונה ממעל לתחתונה. ח"פ שאינה מיוחדת כשל חזיר. (ו) שיניה החלונים שיקרבו. (ז) או שפגמו. (ח) או שנגממו עד שרשן.

חומר בקודש פרק שני

יחד כעול דמי] [כחולין ל"ח ב']. או שטרפה, נפלה לקרבן אפילו בדיעבד [רמב"ם פ"ג מהל"ה ה"א]:

(לו) **תורים** אינן כשרים רק כשגדולין כל כך שטווח גופם גדולין ומלאיבין כוהב. ובני יונה אינן כשרין רק כשקטנים כל כך, כששעקר נוטה והמלא מקום העקירה דם. תורים שלא הגיע זמן, ה"ל מחוסר זמן. בני יונה שעבר זמן ה"ל כבעל מוס, ושניהן פסולין אפילו בדיעבד [שם ה"ט]:

(מ) **הטומטום** וההמדרוניטום. וכל הפסולין שמכרו בסי' ל"ג ל"ד, שפסולין בבהמה פיסולין גם בעוף אפי' בדיעבד [שם ה"ז]:

(לז) **המנחות** אינן בלות רק מחטין או משעורין כמו שבארנו. ובאחד מחמשה תולדות אפשר שהעשה כל מנחה [וסי' ס ה"ר ח"ר] סולת, חלות, ריקיון, מרחפת, מרחשת. וכולן אפשר ברוצה או בצרבה, בעשרון או בכמה עשרונים. ואין לך מנחה פחוהה מעשרון ולא יתירה מששים עשרונים. ולכל עשרון כשארץ שמן לריך לוג שמן, שהוא כשיעור ו' ביצים. ולכל מנחה שאריכה לבונה, אין טמון לכל המנחה יותר מקומץ לבונה אפילו היא מהרבה עשרונים:

(מ) **סולת** כיצד? מציא עשרון או עשרונים סולת, הכל לפי חיובו, ומציא שמן כפי חיובו, וטוהן קלת מהשמן בכלי, והסולת עליו, והא"כ קלת מהשמן על הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ טהט בכלי שרת, ויחזר ויולק עליו שמן הנשאר לו משיעור שנתחייב, והא"כ טוהן גם קומץ לבונה עליו, ומציאו להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח, ומניח הבלי שבה המנחה כנגד חוד קרן דרומית מערבית: [וב"ל דלא כחוד הקרן מעט, דלא עדיף מזה המטאח שב"ג ה"ז ק"ן מנח (ברמב"ם פ"ט מהל"ה ק), וכן משמע בסי' ד"ד ב'] דהני שלאחר קניית מעלה מולת ומקטירו, ש"מ דקודם הקטרה, למטה אלל המזבח היה עומד, ומניחה כחוד של דרומית מערבית של מזבח כנגד חוד הקרן שלמעלה מזיזות זו]. והא"כ מוסלק לבונה ללד א', וקומץ ממקום שנתרבה שמה [ע"פ פ"ו סי' ד' הא"ך קומץ], וטוהן הקומץ לכלי שרת, וטוהן כל לבונהה על הקומץ שבכלי, ומעלהו למזבח ומולחו, וטוהן ע"ג האישים, ושירי המנחה נאכל לכל זכרי כהונה. ואם מנחה כהן היא, איש קומטו אלל אחר שהניסה לקרן כעול, מעלה כולה למזבח ומולחה, ומשליכה על האישים שבמזבח [רמב"ם פ"ג ממע"ק ה"ה וה"ב], ואם מנחה אשת כהן היא, מקטיר הקומץ, ומסדר השיריים בבות הדגן שבמזבח [שם ה"ב]:

(מ) **חלות** כיצד? טוהן בכלי קלת מהשמן שהביא כפי חיובו. וטוהן הא"כ לחטו עשרון או עשרונים סולת כפי חיובו, וחזר שוב וטוהן כל השמן הנשאר ממדת חיובו לחוד הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ לשה בפושרין, ואופה מכל עשרון עשר חלות. ואחר שנאפו פוהתן לפתיתו כזית כולו, וטוהן הפתיתו לכלי שרת וטוהן לבונהה עליו, וטוהנה להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח ומנישה וכו' הכל כמבואר לעיל סי' מ. [רמב"ם שם ה"ח, וע"י רמ"ה שם פ"ג ממע"ק ה"ה] נסוף דבריו שם, מ"ש ליישב תמיהת רב"מ]:

(מ) **חלות** כיצד? טוהן בכלי קלת מהשמן שהביא כפי חיובו. וטוהן הא"כ לחטו עשרון או עשרונים סולת כפי חיובו, וחזר שוב וטוהן כל השמן הנשאר ממדת חיובו לחוד הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ לשה בפושרין, ואופה מכל עשרון עשר חלות. ואחר שנאפו פוהתן לפתיתו כזית כולו, וטוהן הפתיתו לכלי שרת וטוהן לבונהה עליו, וטוהנה להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח ומנישה וכו' הכל כמבואר לעיל סי' מ. [רמב"ם שם ה"ח, וע"י רמ"ה שם פ"ג ממע"ק ה"ה] נסוף דבריו שם, מ"ש ליישב תמיהת רב"מ]:

(מ) **חלות** כיצד? טוהן בכלי קלת מהשמן שהביא כפי חיובו. וטוהן הא"כ לחטו עשרון או עשרונים סולת כפי חיובו, וחזר שוב וטוהן כל השמן הנשאר ממדת חיובו לחוד הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ לשה בפושרין, ואופה מכל עשרון עשר חלות. ואחר שנאפו פוהתן לפתיתו כזית כולו, וטוהן הפתיתו לכלי שרת וטוהן לבונהה עליו, וטוהנה להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח ומנישה וכו' הכל כמבואר לעיל סי' מ. [רמב"ם שם ה"ח, וע"י רמ"ה שם פ"ג ממע"ק ה"ה] נסוף דבריו שם, מ"ש ליישב תמיהת רב"מ]:

(מ) **חלות** כיצד? טוהן בכלי קלת מהשמן שהביא כפי חיובו. וטוהן הא"כ לחטו עשרון או עשרונים סולת כפי חיובו, וחזר שוב וטוהן כל השמן הנשאר ממדת חיובו לחוד הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ לשה בפושרין, ואופה מכל עשרון עשר חלות. ואחר שנאפו פוהתן לפתיתו כזית כולו, וטוהן הפתיתו לכלי שרת וטוהן לבונהה עליו, וטוהנה להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח ומנישה וכו' הכל כמבואר לעיל סי' מ. [רמב"ם שם ה"ח, וע"י רמ"ה שם פ"ג ממע"ק ה"ה] נסוף דבריו שם, מ"ש ליישב תמיהת רב"מ]:

(מ) **חלות** כיצד? טוהן בכלי קלת מהשמן שהביא כפי חיובו. וטוהן הא"כ לחטו עשרון או עשרונים סולת כפי חיובו, וחזר שוב וטוהן כל השמן הנשאר ממדת חיובו לחוד הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ לשה בפושרין, ואופה מכל עשרון עשר חלות. ואחר שנאפו פוהתן לפתיתו כזית כולו, וטוהן הפתיתו לכלי שרת וטוהן לבונהה עליו, וטוהנה להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח ומנישה וכו' הכל כמבואר לעיל סי' מ. [רמב"ם שם ה"ח, וע"י רמ"ה שם פ"ג ממע"ק ה"ה] נסוף דבריו שם, מ"ש ליישב תמיהת רב"מ]:

(מ) **חלות** כיצד? טוהן בכלי קלת מהשמן שהביא כפי חיובו. וטוהן הא"כ לחטו עשרון או עשרונים סולת כפי חיובו, וחזר שוב וטוהן כל השמן הנשאר ממדת חיובו לחוד הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ לשה בפושרין, ואופה מכל עשרון עשר חלות. ואחר שנאפו פוהתן לפתיתו כזית כולו, וטוהן הפתיתו לכלי שרת וטוהן לבונהה עליו, וטוהנה להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח ומנישה וכו' הכל כמבואר לעיל סי' מ. [רמב"ם שם ה"ח, וע"י רמ"ה שם פ"ג ממע"ק ה"ה] נסוף דבריו שם, מ"ש ליישב תמיהת רב"מ]:

(מ) **חלות** כיצד? טוהן בכלי קלת מהשמן שהביא כפי חיובו. וטוהן הא"כ לחטו עשרון או עשרונים סולת כפי חיובו, וחזר שוב וטוהן כל השמן הנשאר ממדת חיובו לחוד הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ לשה בפושרין, ואופה מכל עשרון עשר חלות. ואחר שנאפו פוהתן לפתיתו כזית כולו, וטוהן הפתיתו לכלי שרת וטוהן לבונהה עליו, וטוהנה להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח ומנישה וכו' הכל כמבואר לעיל סי' מ. [רמב"ם שם ה"ח, וע"י רמ"ה שם פ"ג ממע"ק ה"ה] נסוף דבריו שם, מ"ש ליישב תמיהת רב"מ]:

(מ) **חלות** כיצד? טוהן בכלי קלת מהשמן שהביא כפי חיובו. וטוהן הא"כ לחטו עשרון או עשרונים סולת כפי חיובו, וחזר שוב וטוהן כל השמן הנשאר ממדת חיובו לחוד הסולת, ויבולגו יפה, והא"כ לשה בפושרין, ואופה מכל עשרון עשר חלות. ואחר שנאפו פוהתן לפתיתו כזית כולו, וטוהן הפתיתו לכלי שרת וטוהן לבונהה עליו, וטוהנה להכין, והכהן מוליכה אלל המזבח ומנישה וכו' הכל כמבואר לעיל סי' מ. [רמב"ם שם ה"ח, וע"י רמ"ה שם פ"ג ממע"ק ה"ה] נסוף דבריו שם, מ"ש ליישב תמיהת רב"מ]:

מנחה

חומר בקודש פרק שני

ק"ל לח' בש"ס פסחים וכו' דלח"פ היה ע"פ טעם וזכר משבח"ל לפי חשבונו ה"ל, ש"ל
 שהיה עניו של כל להם רק פחות מאכזב. וא"י כוונת הש"ס שם לגובה הקרע, הרי מפורש במשנה
 שהיה גבה' ו' אצבעות שכן 1 3/4 טפה. וצריך לדמוק דלע"פ שיהיה גובה הקרע ו' אצבעות
 מקובל היה להם שהיה עובי כל קרן דביטו רחבו, טפה, מדכחיב להם הכה"ס, ואין מ"ס פירוש חס"פ
 כמ"ס רש"י חס"פ. ואחר שנלפסו הב' לחמין, מניחן בצד ב' הכבשים שלמים ה"ל,
 ומניף הכהן הכל ביהוד צעודן חיים, מולך ומביא מעלה ומוריד, ואחר ששחט ב'
 הכבשים וזרק דמן, לוקח החזה והשוק של שהיה, וחותר ומניח ב' הלחמין בצדן, וחותר
 ומניחן יחד כלעיל, ומקטיר אימורי ב' הכבשים, והח"כ שאר הכבשים בכל החלות צפעת א'
 נאלמין לכל זכרי כהונה שבעזרה [רמב"ם פ"ח מהמדין ה"ח ורלח"מ סס]:

גב) מנחת הנוד יולד. כל כהן ביום שמתחיל לעבוד צביהמ"ק, וכ"כ כל
 כה"ג שנתמנה להיות כה"ג, קודם שיתחיל לעבוד, יביא

תחלה עשרון סולת ולוג שמן, וזולל הסולת בהשמן ולשה צרוחין, ועושה
 ממנו י"ב חלות, ואופה אותן, ואחר אפייה פוחתן לפניהו כוית, והכהן המתחך
 מקריבן בעלמו כליל לאישים במזבח החילון. ורמב"ם [פ"ה מעלי מקדש הע"ז],
 היה לוקח ג' לוגין לעשרון, וגם היה מטענה בקלת השמן הנשאר מצילתו, הכל
 כמו בחפיתין לעיל [ס"ו מ"ח], רק דבמנחת הנוד היה מקריב בכל החלות צפעת א'
 [וערמל"מ סס דב"כ לא כהוב קן, וע"י עוד ברמב"ם, פ"ג מקרבנות ה"ד]:

גה) מנחת נדבה יולד. כל חמש מיני מנחות ה"ל [ס"ו ל"ט] כולן בצדן
 בגדר או בגדבה, שביא אותן מן המנחה שגד, וכמנין

העשרונים שגד בלוח המנחה, ועושה בכל אחת כדונה, וכמפורש בה לעיל,
 וקומלה קרב למזבח והשאר נאלל לכהנים בעזרה, חוץ ממנחת כהן שכולה כליל
 א"י קמילה ולא פחיתה, אלא מקטירה טלה כמו שהיה כליל במזבח החילון. ואם
 לא פירש בגדרו חתה מין מנחה יביא, רשאי להביא איזה מין שיראה [רמב"ם פ"ז
 מקרבנות]. ביהו רשאי ג"כ אדם לחזור נמי בכל עם שיראה מנחת נכסים שכולה
 כליל, ועושה בה כדונה, וכמפורש בה לעיל ס"ו מ"ו [רמב"ם רפ"ד מקרבנות]:

גד) מנחת חוטא יולד. מי שנשבע שבועת העדות לסקר צמיד, או
 בצננת הקרבן, או שנשבע שבועת בטוי בצונג, או עבר

עליה צונג, או שהיה טמא נכנס בצונג לעזרת ישראל או אכל או קודם צונג
 [וכל אלו נקראין שמיעת קול, בטוי שפתיס, בומלת מקדש וקדשיו, וסימך שבט], מביא
 חטאת צהמה, ככל חטאת קבוע שמביא לעיל [ס"ו י"ב], ואם עני הוא ואין לו
 משות כשיעור הזה, מביא ב' תורים או ב' בני יונה א' לעולה וא' לחטאת, ואם
 אין לו גם בכדי זה, או מביא עשרון סולת בלי שמן וזבלי לבונה, והכהן
 קומט. ומקריב הקומץ, והכריים נאלמין לזכרי כהונה בעזרה [רמב"ם
 פ"ח משננות]:

גה) מנחת כוטה יולד. אשה שא"ל בעלה בפני ב' עדים שלא הסתר א"ע
 עם פלוני, ויש עדים שאעפ"כ נסתרה אח"כ עם אותו

פלוני, ואין שום אדם יודע אם נטמאה אם לאו, והוא היא מתהללס שיהבדר
 הדבר ע"י שפיות המים [דל"א אינה מתר"ת, אשכ"י נאמרה עליו ויואלה בלי תמוה, אבל א"י
 לשמות, ואם הוא אינו רוצה להשקות, מושיאה וטמן לה כחובה, דע"כ משנסתרה נאמרה עליו],
 אז מביאין אותה לעזרה, ומעמידין אותה בשער המזרח במזרח נגד פתח התיב,
 והיא לבושה בגדים שאינם נאלין לה, והכהן אוחז בציה הולך של בגדים בכח ואינו
 חושש אם יקרעו ויהגלה לבה, ופודע ראשה שהעמוד בלי רדוד וזבלי מטפחה
 ובשערות שאינן קלועים, ובעזרה כך נוהג על כפיה הכפופה הוא סל, ובה עשרון
 קמח שעורים, ומשביעה הכהן בלשון שמבינה, ומ"ס בהורה, אם לא שכב א"ס
 אוקף וגו', והיא עונה אחר השבועה אמן אמן. ואח"כ כוזה הכהן השבועה ה"ל
 מלה במלה בלש"ק על קלף, ולוקחין כלי חרש חדש, וזוחטין להוסיף לוג מים
 מהכור שבמקדש, ונכנס הכהן להיכל ולוקח מעפר שבקרקע הייכל חתה טבלא
 שברלפה, ומוטן העפר לתוך המים, כשיעור שיראה על פני המים, וטמן ג"כ לשם
 מעט לענה, ומוחק המנילה שכהב לתוך המים הללו. ואח"כ לוקח הכהן הכפופה
 שבה עשרון קמח שעורים שהיה בידיה שהביאה משל בעלה, וטמן הקמח ההוא לתוך
 שבה שרת ואין נוהג לשם שמן ולבונה, ואח"כ משקה להאשה המים המאחרים ה"ל.
 ואחר ששתחה כותן הכלי שרת שבו העשרון קמח ה"ל ע"י האשה, והכהן מניח
 ידיו תחת ידיה, ומניף מולך ומביא מעלה ומוריד, ואח"כ לוקח הכהן הכלי שרת
 שבו המנחה, ומנישה בכלי לקרן דרומית מערבית של מזבה, וקומץ את המנחה,
 ומעלה הקומץ למזבח ומולחו ומקטירו, והשיריים נאלמין לכהנים. ומשהוקטר
 הקומץ, מיד כראה שבאם זתה, פניה מוריקות ועיניה זולעות וגידה מתמלאין
 דממה, ומיד יולאית מעורה, ושם צונג לבה ויריכה טפלת וטמות. וזלוחה
 שעה גם ונחף יאיות צלופן כך בכל מקום שהוא. ואם עברה היא. מתחזקת
 אחר הסתירה, ופניה מתחילין להיות מזהירות, וכל קולי שהיה בה יכור ממנה,
 ונקחה וזרעה זרע [רמב"ם פ"א ו' ו' מ"א וכו']. וכל המנחות שזכרנו, כששיריה
 נאלמין

ג) מנחת העומר יולד. קולחין כשיעור ג' סאין שעורין [שהוא אופה], צליל
 שקודם ט"ו ניסן, בין צחל או בשבת, והביאום לעזרה, והזבטין

השבלן וזוררין נרעוטי השעורים, ומבהבין אותן אח"כ בלבוז מנוקב על האש,
 כדי שיהיה קלוי וקשה, והוא נוח לעסון הגרעונים הלחים, ועושהין ומרקדין אותן
 צי"ג נפה, כדי להוליך מכל הגרעונין עשירות האופה קמח נקי. וביום ט"ו
 ניסן לוקחין לעשרון זה, לוג שמן וקומץ לבונה, ככל מנחת סולת, וזולל הסולת
 עם השמן, ומניטו במזרח המזבה, מולך ומביא מעלה ומוריד, ואח"כ מגיש הכלי
 שרת שבו המנחה עד חוד קרן מערבית דרומית של מזבח החילון ככל מנחת
 סולת, ואחר הקרבת מוסף היום, קומץ את המנחה הזאת, ומעלה הקומץ
 והלבוזה שעלו, ומקטירן במזבח החילון, ושירי המנחה נאלמין לזכרי כהונה
 שבעזרה [רמב"ם פ"ו מהמדין]:

גא) שתי הלחם יולד. ביום הב' מספירת העומר, הוא חג השבועות,
 מקריבין משל לצבור, מלבד מוספי היום, עוד פר א' וב' חיליס ו'ו'

כבשים, הכל עינות, ובעיר א' לחטאת, וב' כבשים לשלמים, ומביאין ג' סאין
 היטין חדשות [שהוא אופה], ומולאין מהם ב' עשרונים סולת נקי, ומביאין
 שאר ממוקם אחר, ומשמיין אותו לתוך הגדה שעורדין בה ב' עשירונים ה"ל,
 וממלאין אח"כ המדה מהסולת, כדי שיהיה עם השארור רק ב' עשרונים, ולשין
 ומחמלין אותה על הצלף, ואופין מכל עשרון להם חמץ א' לבד, ואין פיתיון דוחה
 שבה ו'ו' ע"ה, אלא אופין אותן קודם יו"ט ושבת. אורך כל להם ז' טפחים,
 ורחבו ד' טפחים, ועובי הלחם 3/4 אצבע בקירוב [ורמב"ם כג' פ"ח מהמדין
 ה"ו] שהיה גובה הלחם ד' אצבעות. ורחבו מאד, דהרי כל להם נעשה מעשין, ועשרון
 הוא עשירות הלחם, והאופה הוא ג' סאין, ויבין שיש בני' סאה י' עשרונים, וא"כ יש בכל
 סאה 3 1/2 עשירונים, וא"כ יש בכל סאה של שיעור מקוה 188 1/2 עשירונים, והרי ג' סאה
 של מקוה שיעור חמשים שמתוך אמה על אמה ברום של אמות [כפסחים דק"ט ב'], וכל אמה
 בה ו' טפחים, וכל טפה הוא ד' אצבעות [כש"ך י"ד ר"א סק"ו], ה"י יהיה שיעור מקוה כ"ד
 אצבעות אורך על כ"ד אצבעות רוחב, בגובה ע"ב אצבעות, ואם נכפיל יחד האורך והרוחב
 והגובה, נקיים כל המ' סאין של מקוה 1472 אצבעות קוין [דהיינו חלקים קטנים
 שהאורך והרוחב והגובה אינו כל א' יותר מאצבע], ואם נחלק כך האצבעות הללו לשיעור 138
 עשרונים שנקמוק, יצפ לכל עשרון 11 1/2 אצבעות קוין, וא"כ הא"י הרמב"ם שהיה
 אורך כל להם ז' טפחים שכן כ"ח אצבעות, ושחורבט היה ד"ט, שכן ט"ו אצבעות, ושחורבט
 סיה ד' אצבעות הרי אם נכפיל רק האורך עם הרוחב לבד, ואחר ט"ו פס"כ כ"ח כ"ח יהיה 418 אצבעות
 קוין, וזה אם היה כל להם גובה רק אצבע א', אבל הרי אמרנו בגובה הלחם היה ד' אצבעות, א"כ
 יהיה המנחה האצבעות שכל להם ד' פסחים 448, שהוא 1792 אצבעות קוין, כך יהיה לפי
 מ"ס הרמב"ם שיעור גובה ואורך כל להם, וא"כ אפשר שהיה כן, והרי כבר אמרנו לשל
 שחבורה האצבעות שכל עשרון אינו רק 11 1/2 אצבעות קוין, וא"כ טע"י שיהי כ"ח להם
 ממוזן, ומנחה כל קר, עתה, דמלנד שזור רחוק משבט שימנחה 11 1/2 אצבעות, וישיר 1792
 שהוא יותר מחמש פעמים ממנו, אבל הרי נתמעט ג"כ הסולת משיעור העשרון ע"י הלחם
 [במנחת פ"ה מ"ח]. וע"כ מ"ל שהיה גובה ועובי כל להם רק 3/4 אצבעות בקירוב וא"כ
 אם נכפיל כך 418 ס"ל עם 3/4 של גובה, יעלה לחטאת 86 אצבעות, והוא הכך הקרוב
 ודומה יותר לכך 81 1/2 ס"ל ה"ל הוא השיעור הראוי: ומ"ס הרמב"ם שהיה גובה הלחם
 ד' אצבעות, כוונתו שהיה מדקין התיבם בק"ע על כל יווה של הלחם, כעין קרן, ומ"ס רש"י
 ג"ס [מנחת י"ו א'], ולפיכך שם א"ל הקרן בכל ד' זווית הלחם, היה הלחם גבוה ד'
 אצבעות, ודמיו עם הקרן כהוב, ורמב"ם י"י עניין אחר מ"ס הרמב"ם,
 ובמ"כ רמז ביקר לנהל את התקריבין נודע. אולם מ"ס הרמב"ם [לעיל מ"ה ס"ט] דני
 להם הפסח שהיו גבוהים ז' אצבעות, וזלוחתו לשון ממש נקט הכ"ל בני שתי הלחם גובה ד'
 אצבעות וגם במנחה [מנחת פקד ש"י הלחם ז' א'], וכריס להם הפסח שהיה לוחם בני הדרי
 ובשיתן קראה המשנה לגובה שהזכיר הרמב"ם, בלשון קרנות. ש"י דמנו דהנה הוכחנו דמ"ס
 הרמב"ם גובה ד' אצבעות ר"ל אצל הויות ע"י התיבה הזאת שהדפוס שם, ה"י נלסם הפסח לעיל
 מ"ס הרמב"ם שהיו גבוהין וזלוחתו י"ל אצל הויות ע"י התיבה הזאת שהדפוס שם, ה"י נלסם הפסח לעיל
 לומר שהיה עובי כל להם ז' אצבעות כמ"ס שם ברמב"ם, דהרי לפי"ש ששיעור עשרון עולה 311 1/2
 אצבעות, א"כ ב' עשרונים שמתנו נעשה כל להם מלח"ס, עולים 622 1/2 אצבעות קוין והרי
 אם נשער מזה עובי להח"ס רק אצבע, ונכפיל אורך של להח"ס שהיה י' טפחים, ששם מ'
 אצבעות עם רחבו ה' טפחים שכן ב' אצבעות, ונאמר מ' פס"כ כבר יעלה לכך 800 אצבעות
 קוין, והרי זה כבר יותר משיעור הראוי לג' עשירונים, שמתנו היה כל להם, שעולה כך לכך
 2/25 אצבעות, והרי זה אם היה כל להם רק גובה אצבע, וכ"כ אם נאמר מ' פס"כ של גובה הלחם יעלה
 גובה כל להם ז' אצבעות, א"כ אם נכפיל סך 800 ס"ל עם מספר ז' של גובה הלחם יעלה
 לכך 5600 אצבעות קוין לכל להם, שהוא סך טעום יותר ויותר מהראוי, שה"ס שיהיה בשם ז' ב' עם
 עשרי"ט אחר שילבונו וכתמעט מדה קמח ע"י הלחם, דגם נעשו מזה, וא"כ יתבאר נפתח יותר מהשדה
 פעמים מהראוי. א"כ כנס שם כוונת הרמב"ם במ"ס גובה הלחם, היינו רק נעקום הויות שבהם
 שם קרנות בק"ע ודלחמין, אבל בשר שנת הלחם לא ה' יותר מסך 17 אצבע טהם נכפיל כך זה
 עם 800 הוא סוף הויות מכליות האורך והרוחב, כמש"ל, ונאמר 17/20 פס"כ 800 יא 680
 אצבעות קוין, והוא בקירוב סך 2/25 אצבעות ה"לוי לשיעור ג' עשירונים וזמן שחברנו בס"ד.
 ודברי ר"מ שם מבושבים ברפוס מאד, עד שה"ל לחילוט על מה שנתון בדברי הרמב"ם
 ע"ש: ואולם אילו"ק גם לדבריו ה"ל מדלחמין כמ"ס [מנחת דל"ו א'] דלמ"ז טפחים ומחלה
 כולל, מנחה נוקטם הויות ט"ו טפחים בלשון א', והרי לפי דבריו עובי כל להם ב' 17 אצבע
 א"כ אם נלך כל עובי השוליים של ו' הלחם יהיה בין הכל כ"י אצבעות ועוד 2/20 אצבע ובין סל ד'
 אצבעות עם טפה, וא"כ היה עובי ש' (הו"ל) הלחם יותר מנפח [ומחלה] [ורביע] מלמד ה"ל טפחים
 של גובה הויות, וא"כ היה הו"ל דמקדש [שבתון] [בלח"ס] יותר מטי"ו טפחים [ומחלה] [ורביע] בגובה
 ב' ג"ל דכ"ו ב' טפחים ומחלה לכל זה חוץ ל"ל שהיה ב' טפחים ותהיה צבטי חוץ חלל הלחם
 דהיינו מלבד השוליים, אלא ר"ל שהיה גובה הכפול ב' טפחים ומחלה מנחה, וא"כ נכפיל עובי
 השוליים בכלל גובה השוליים, וכעין זה, ר"ל כוונת ה"ס בתיב"ש על קושיא אחת [מנחת ד"ד
 ז' ד"ה כמין] כמה שהקפו ל"י יתמן מזה"מ"י [כפסחים דל"ח] לח"ס עבוי טפה, ע"כ א"כ

חומר בקודש פרק שני וישלישי

כפוליו הפסול ממקום שזבח עד סמוך למזבח. מיהו שקיצצ הפסול, אפי' גם הולך וזרק, אם יש עוד דם הנפש בזהמה, יחזור הכשר ויקבל, שאין עבודתו עושה דם הנשאר כשירים, רק בטמא, מדוכשר הטמא לקרבן הבא בטומאה, להבי שקיבל טמא את הדם, אפי' שם עוד דם הנפש בזהמה, נפסל הכל ואין תקנה [פי'א מפסול המק הכ"ח]. וגל"פ דאבל כשקבל הכשר את הדם, ואח"כ הולך או זרק הפסול לעבודה, אינו מוביל שיחזור הכשר ויקבל דם אחר של נפש, דהרי מדקיבל כהן כשר הדם תחלה, וכבר זרק, נעשה הנשאר כשירים [במעילה ד"ה ב' ועי' ברמב"ם הל"ה הכ"ח]. וב"ב בהולך הפסול האיברים למזבח, נפסלו מלקריבין עוד [ערמול"מ פי"א מפסולי המוקדשין הכ"ו]. וב"ב בקמץ הפסול את המנחה, או לקט ממנה הלבונה, נפסל המנחה [רמב"ם פי"א מפסולי המק]. מיהו זר שסדר המערכה, פורקה וחזר הכהן וסודרה [רמב"ם פ"ט מקרבנות ה"ע]:

ע) אבל שחיטה, הפסע, ונחוח, והולכת עליה למזבח, טולן כשרות לכתחלה בזר, דטלוהו אפקיטו קדח בהדיח, ואף להליק נרות המטרה מותר לכתחלה בזר והדלקה לאו עבודה היא [כיומא דכ"ד ב'], אלא שאין זר רשאי ליכנס להיכל [עי' רמב"ם פ"ט מציאת מקדש ה"ז וראב"ד ס"ס]. ועתה לאחר שביארנו גם את זה בכ"ד כנזח להשיב גם על השאלה השלישית דהיינו:

פרק ג לשם מי מקריבין ?

א) אמרינן בזבחים [דמ"ו ב'], לשם ששה דברים כל זבח נזבח. (א) לשם זבח. דהיינו לשם אותו הקרבן, לאפוקי בשחטו לשם קרבן אחר. (ב) לשם זבח, לאפוקי בשחטו לקרבן ראובן לשם שמעון. (ג) לשם השם ב"ה, ר"ל לכבודו ויבדק, לאפוקי בשחטו לשם חולין. (ד) לשם אישים, לאפוקי בשחטו או ללנות האימורין במזבח ולא לשרפן שם לגמרי [עי' ערוך ערך כב]. (ה) לשם ריח, ר"ל שיחשוב שיעלה ריח שריפתו במזבח, ולאפוקי בשחטו או ללנות האימורין למטה ולהעלן אח"כ למזבח. (ו) לשם נישוח, ר"ל שיחשוב שני"ו יהיה כביכול נחה רוח לפניו ית' שאמר ונעשה לו. ואם היה קרבן חטאת או לשם לריך שיתכיון כשזבחו שיתכפר לו בזה אותו החטא שמביא עליו אותו הקרבן. מיהו כל קרבן ששחטו סתם כשר, ובזבד שלא יהיה לבזב שום מחשבה הפוסלת [פ"ד ממשעה קרבנות]:

ב) ובשאר עבודת הדם, כקבלת הדם, והולכתו למזבח, ובזריקתו, וכ"ש בשפת הקטרת האימורין, לרמב"ם אפי' למנוח א"ל שם כוונה הג"ל, ורק כוונה הזבח והזבח לריך בכל ד' העבודות. ולתוס' רפ"ק דזבחים, בכל עבודת הדם לריך עכ"פ למנוח שם כוונה הג"ל, וכן בשעת הקטרה, לריך עכ"פ ה' כוונות, דכוונת זבחה לא שייך בהקטרה [ועי' רמל"מ ספ"ד ממשעה קרבנות]:

ג) אמנם בחיוב צפירוש לשם כוונה הפוכה מהראוי, אם דבכולן גם בכה"ג הקרבן כשר לגמרי, עכ"פ כשניהם הם ה' ז' ח' או שם ה' ז' ע' ל' י' ס'. בהק' יש חילוק. אם ז' ע' ו' ח', שחשב שהוא קרבן אחר, או קרבן של אחר, אינו פוסל בשום קרבן, דעיקרה בטעוה לא שמה עקרה, אבל אם במזיד שינה שם הזבח או שם הזבחה, גם לרמב"ם הג"ל [סי' ב'] פוסל בכל ד' העבודות, בשחיטה, בקבלת הדם, ובזבחהו למזבח, ובזריקתו, בין בקרבנות לבזב או של יחיד, אלא שז' כל הק' ר' ב' ו' ח' אפי' שכן כשרים [כפי שהקרבן הוא באמת, ולא כפי מה שטעה בו], עכ"פ לא עלו לזבועים לשם חובה, אבל ב' פ' ס' ח' ו' ח' ט' א' ח', אפי' בחטאת עוף, אם עשה א' מד' עבודות הג"ל בהן לשם קרבן אחר, פסלין לגמרי, וה"ה בשחט חטאת צפירוש לשם חטא אחר, פסול לגמרי, ורק בשחט או עשה א' מד' העבודות שבהן לשם חולין, או בפסח פסול לגמרי, ובחטאת כשר לגמרי. ואם שינה בהן שם הבעלים במזיד, אם בחטאת דוקא בשניה לשם המחוייב עולה, ב' ח' מד' העבודות או בזבוחן כשר, ולא עלה לזבועים לשם חובה, אבל אם שינה בהן לשם מי שאינו מחוייב קרבן כלל, וכ"פ כשניהם לשם אדם אחר המחוייב חטאת, פסול לגמרי, אבל פסח ששינה ב' ח' מד' עבודותיו לשם אדם אחר, פסול לגמרי, [כל זה מרמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק, ועי' עוד פ"ב מק"פ ה"ה]. ולתוס' רפ"ק דזבחים שני שם בעלים שפוסל בכל ד' העבודות ובזבוחן, היינו רק בשחט ב' ח' מד' העבודות לז' ו' ק' דם הקרבן לשם מי שאינו בעליו*, [ולא משמע ק מרמב"ם הג"ל ה"א]:

ד) ובעופות שייך בהם פסול מחשבה ב' עבודות, דהיינו במליקה, ובמזאי דם, דאם עשה א' משחיתן שלא לשם הזבח, או שלא לשם בעליו, בעולה, כשר, אלא שלא עלה לזבועים לשם חובה, ובחטאת פסול לגמרי. (* עי' מ"מ ט"ז)

ואח"כ שוחק כל מין לבד היטב הדק, ומערב הכל יפה אח"כ יחד. והמקשורת הזה מקטירין על מזבח הזהב שבהיכל בכל יום, מנה [כ"ה לאטה], דהיינו חלי מנה בשחר אחר הטבת ב' הנרות [עי' לקמן פ"ד סי' י"ט], וחלי מנה בערבית אחר הטבת ב' הנרות [ע"ס]. נבצא ש"ד מים לש"ד ימות השנה, ועוד ג' מים יתירים שמכנים כה"ג לק"ק ביה"ב, נשאר מהם ח' מנה הג"ל בסוף שנה, י"א מים יתירים, שנותנין אותן לאומנין בשכרן [כשקלים פ"ד מ"ה], וע"ס:

ט) הקטירת אינו זב' בגדר או בגדבה, בין מיוחד בין מלבוז, רק יחיד שגדר כן ומסרו לזבד יפה יפה, מקריבין ממנו אותו פרס שבשחיתו ופרס שבין הערבים שמחייבין בכל יום, ולא יותר [רמב"ם פ"ב מכלי מקדש]. ועתה נשיב ג"כ על עוד שאלה אחת קטנה שכללת ג"כ בפרק זה, והיא איזהו הקרבה ועבודה שריך שיעשה אותה הכהן בכהונתו דוקא?

ע) שלשה מדריגות יש בעבודות, יש שזר חייב עליהן מיתה, ויש שחייב עליהן רק מלקות, ויש שמתירין לכתחלה בזר. כיה? אין זר חייב מיתה על שם עבודה עד שיהיה זה ב' [לרשותא א] שיהיה עבודה תמה [ר"ל שאין כאור דבר שגודר בה עוד עבודה אחרת]. (ב) שלא יהיה עבודה סילוק [ר"ל שלא יהיה העבודה שמשלם בה דבר מלא פני הקורש]. אבל אם היה רק חלק לרשותא, אינו חייב עליה רק מלקות:

עב) לפיכך אין זר חייב מיתה, רק בזרק את הדם, בין בזהמה, בין בצוף, בין בק"ק, בין בהיכל, בין במזבח האטון, ואפי' רוק הזאה אחת, וב"כ אם היה הזאה אחת של היונה הדם והשמן של המזבח. וב"כ בהקטיר תור האיברים או הקומץ, או לבונה, ואפי' היך רק באיברים שכבר הם במזבח ושלא נתעללו עדיין, וקורב שריפתו. וב"כ אם הקטיר קטורה על מזבח הזהב, ובכולן אינו חייב רק בשהקטיר כויה, ורק בשהקטיר ביה"ב אותו קטורה שמקטיר הכה"ג בק"ק ביה"ב, לריך שיקטיר מלוא חפניו, כמו שריך הכה"ל להקטיר שם. וב"כ כשנוסף יין ע"ג המזבח או כשנוסף מים בסוכית ע"ג המזבח, טולן הם עבודה שאין אחריה עבודה, וגם הם עבודת מתנה ולא עבודת סילוק. להכי בעשה אותן הזר במקדש חייב מיתה צדדי שמים. [ואיליה"ק למע חייב צדדי יין, הרי יש אחרים עבודה, דא' ע"ג שיה יודין כשהיה לשיחין ומקטירי משם יין קדוש וזוכרין אותו כקדוש [כסוכה דה"ט א']? דא' ע"ג דכיון דכשיר לשיחין שזו אין מושלך לו, ופדקאמר בהם, מה"ט לא משכח הניסוך כעבודה שיש אחריה עבודה, דהרי נעשה כחולין צדדי יניו, וכשיוצאו ויעלו למזבח, הו"ל כפסח מרשות שנה לנפול. מיהו תמורה על הכתובים, שפסק כ"ר"ל בעל מיתרה ה"ל, שלא היה השיחין מחולל עד הפסח, דכרי כתב שמתקן השיחין. א"כ לפה לא נכבד נמי רבנו יוסף דגרינו של ר"א ששעלין הו"ל הקדוש וזוכרין אותו קדושה? וע"ס]. וב"כ המסדר ב' צדדי עליהם על המזבח, חייב מיתה מה"ט, מדאכ"ב ב' [לרשותא]:

עג) אבל המקבל הדם והמוליכו למזבח, או המוליך איברים למזבח, ובמנחה הולך, הכולל, הפותח, המניף המנחה, או מגישה, או קוממה, או מולחה. וב"כ המסדר להם הפנים או הבזיחין על השולחן שבהיכל, והטותן שמן בנרות המטרה, או הליה את המזבח, על כל אלו בעשאל זר לוקה, אבל אין חייב עליהן מיתה צדדי שמים, דאפי' דטלוהו הוא כעבודת מתנה. עכ"פ יש אחריהן ב' אלוהו דבר עבודה אחרת [רמב"ם פ"ט מניחת מקדש]. ותמורהו דברי רבנו. דכבא ל' דיוקא פחותה וכלילת ששאלן זר לוקה. והרי בטע"ה [וי"ד ב'] אמרי' דלחר ויקח וכלילת מניחה אל הכהן? וכן כתב רבינו בטעמו צפירוש [ב"י"ג ממשע"ק ה"ה], דלחר ויקח וכלילת מניחה המנחה אל הכהן, ש"מ הריך מטשים יבשאל עבד לזו לכתחלה? ותו דכבא כבד בסוף דכששאלן זר פסולים. והרי [בפ"א מפסולי המקדש ה"ו] כתב רבינו צפירוש דיוקא שיהיה וכלילת לכתחלה כשיין בזר, דרק מקמייהו וליך מזהו כהונתו? וב"ל דמ"ט כהנ"ס אפי' שנסבטו לוקה, לא קאי בק אקומן זר או קבל דם או סוהין זר, ורק, דנפק לכו רמב"ם בסוף דבריו, דלט בחמה נפסלו [כמהות ד"ו א'] ונחיהו ד"ד ב' וע"ס ב']. ולא אליך, והא דכיל הרמב"ם לאיקן בדי סכנו, היינו לומר דכ"ה יש אחריהן עבודה, מיהו כל זה דוקא בלשון הטור. המורק כעוף לא הזכיר הרמב"ם [בפ"ח מניחת מקדש], מיהו פסול דכשמתקן זר נפסול העוף [בזבחים ס"ט א'], ולא דמי לכתובה קבשה בזר, דהתם מיעטין קדח בהדיח [בזבחים ד"ב א'], מיהו מניחה פטור, כדמוכח [מיומא דכ"ד ב'], דאמרי' דדוקא כשהוא והקטיר של עוף חייב זר מיתה, ש"מ דחמילוק פטור, אבל מלקות חייב עולה זר, דאפי' לא דמי לשאר עבודות, משום דכבא במליקה עשאה זר כנילה? ד"ל מדאיתער קדח למיטער החולק בהון [בזבחים ק"ו א'], ש"מ דכל מליקה עוף קדוש א' כשלא היה כדיו, אפי' כשחטט דייניק לה, והרי מ"ט שפסלה מליקה זר לא ירד, ולא חשיבין לה כהעלה נבילה למזבח [כרמב"ם פ"ג מפסולי המקדש ה"ה]. מיהו מ"ט חוס' [במהדור דפ"ב ב' ד"ס הו"ק] לפנין שמוטי חון, דלכפי לא נקט תנא דהם מילק, מנתמנעט מקדח החריגה, ולכפי לא נקט מולין, מדאפשר לנטול שיחטוט סמוך למזבח, תמיה לפטור, דהרי קי"ל כרבנן דר"ש, דכוכה שלא ברוב אינה הולכה, ולפי"ו א"ל לנטול. אמנם רמל"מ [בפ"א מפסולי המקדש ה"ה] הביא שם מילופי גירסאות כסוגיה זו, ולפי"ו אפשר לומר ולתוס' ה"ה הוא בסולבס וזמרתא כ"ט ל"ט דפסול, וע"ס. [וב"ל עוד דור ששפך השרייים דמני לא הכירו הרמב"ם, אף לוקח דפטור, מדאיתו מעכב, ומחשב מני ככאשר לנטול, יתח, דהרי הוא בחת"ם עוף ג"כ לא מעכב פ"ו מקרבנות], ואפי"ה זר חייב עול מיתה [כיומא דכ"ד ב'], וב"כ בלא כלל, לא פתח, לא הביא כשר בדיעוד [שי"ג ממשעה קרבנות] ואפי"ה חייב עול מקום:

עד) קבל הפסול לעבודה את הדם, או הוליוו או זרקו, נפסל הקרבן. ובזבוחיו, נפסל בין שהולך קח בתחלה או בזמנע או בסוף, וכ"ס

חומר בקדש פרק שלישי ורביעי

1

תמיד של בין הערבים בלא היה אפשר להקריבן מקודם [ועי' רמל"ג פ"א מתמידין דר"י ע"ג דכמדומה שבמח"כ אשהמטותיה דברי הוס' אלו]:

(ז) **ודוקא** לזרוק דם כל הקרבנות אסור קודם הקטרת איברי תמיד השחר, אבל לשחטן מותר אפי' קודם שחיתת התמיד, דשחיטה לאו עבודה היא, אבל אחר הקטרת איברי תמיד הערבים, אפילו רק לשחטן אסור שאר הקרבנות, מיהו קודם הקטרת איברי תמיד, אפי' כבר זרק דם התמיד של ערב אין אסור לשחטן קרבן אחר ולזרוק דמו [תוס' מנחות דמ"ט א' ד"ה הלמוד]. וי"א דבין בתמיד השחר או הערב, איש הלוי בהקטרת איברי תמיד, רק בזריקת דמו, דקודם זריקת דם תמיד השחר ואחר זריקת דם תמיד הערבים, אסור לזרוק דם של שאר הקרבנות, [תוס' יומא דכ"ט א' דבור המתחיל אלה, ועי' רבינו משה למלך פ"א מתמידין דר"י ע"ג וע"ג. וק"ל דברי ניומא [ג' ב' אגרי] כפירוש דליניס של תמיד קודמין למנה, כדי שלא יבא דבר קודם לתמיד כשחר, אלמא דקפדין שיהיה הקטרת איברי תמיד, קודם אפי' להקטרת מנחת נכסים שלה, וכ"ש שיהיה קודם נגד שאר קרבנות מה"ט ע' וי"ל. ואולי ק"ל ב"י כמ"ש הרמב"ם [סיף פ"ו מתמידין] דכסדר שטופין נשחית כד נאחזו כדר קריבן בין הערבים, והיכא אפשר, דא"כ לפי שיטת הש"ס ה"ל דגם נמנחת נכסים שלה קפדין בלא יבא קודם הקטרת התמיד, א"כ מה"ט גופיה ה"ל לנחש שלא יבא מאחורי תמיד של הערבים, וא"כ היך אפשר שיקריבוה ערב כסדר של שחיתו? וי"ל דנעצר איבא לאוקמה שקריבוה בכלי שרת מקודם [ועי' תוס' מנחות דף כ"ו ב' ד"ה אלה].

(ח) **וב"ב** מנחה אסור לקמלה קודם תמיד השחר או אחר תמיד הערבים, רק בקמלה קודם תמיד הערבים מותר להקריבן הקומץ אח"כ. ובמנחת נכסים [או מנחת כהן] שכולה קריבה למוצח, אם קדשה בכלי קודם תמיד הערבים מותר להקריבן אח"כ [תוס' מנחות כ"ו ב' ד"ה אלה]. מיהו גם במנחות, דהרי יש מהן לאושים. אבל בעו"פ ז' יש חילוק, דנולת העוף אסור להקריבו קודם תב"ש או אחר תב"ש. אבל תב"ש העוף מותר להקריבה אחר תב"ש, הוהיל ואין למוצח אלא דמה [כפסחים דף ג"ט א']. ואפשר דמה"ט גם קודם תמיד השחר כשירה:

(ט) **אמנם** כל זה לכתחלה. אבל בדיעבד כל קרבן שהוקרב קודם תמיד השחר או אחר תמיד הערבים כשר בדיעבד [כך משמע מרמז"ס פ"א מתמידין ה"ג, ומתוס' עירובין ד"ג א', ונש"ה דוכתי נהו"ס משמע נמי דכל עיקר אסור זה מדריגת הוה, וקרא' אשמחא בעלמא הוה, ומהו"ס מנחות מ"ט א', שכתבו דכחוסתה אמרי' דפסול בדיעבד]:

(י) **בפתיחת** שער ההיכל כיצד? כל הקרבנות אסור לשחטן קודם שנפתחו שערי ההיכל. מיהו בדיעבד דוקא שלמים ששחטן קודם שנפתחו

השערים הג'ל' פסולים, אבל שאר קרבנות כשרים בדיעבד [בבב' י"ג, ומיילי משום דכלל דוכתי [ונחיש ל"ה א', ועירובין ד"ב א']. ויומא ד"ס ב' לא הוזכר רק שלמים ששחטן שפסולין, וכן הרמב"ם [פ"ה ממעק"ד] כחך רק שלמים שנשחטו וכו', וכ"כ רמ"י לביא [זנחיש ד"ה א' ח' דרק שלמים נפסלו ככה"ג. וי"ל עומד על דבר, משום דרק בשלמים כתיב [שפסום פתח או"מ גבי שחיטה, הו' כפרשת ויקרא, וכו' כפרשת אחרי, וא"כ כיהו עליו הכתוב לעבד, אבל בשאר קרבנות רק בה"ה לפתח אהל כתיב, ולא שחיטה. ובהו' שחטן תוס' [ונחיש ס"ט] לנש"ה מדתנין תמיד בלא שחטו עד שבטעם קיל שער הגדול שנפתח? ג"ל דהיינו מדריגת זרק לכתחלה. ומש שחזרו והקשו ס"ס, כרי הוקשו כל הקרבנות לשלמים מהיקרא דחא תורב"ס ג"ל דכוונתה מד'אגרי' [ונחיש ד"ר ב'] דבוקשו כוון לשלמים לאסור כשני קודם ושניו בעלים ולפיכך הו"ל אין היקף למנחה [בבב"ה ד"ב ב'], וא"כ הוקשו כל הקרבנות לכל מיניו לשלמים, כך ג"ל טובת רבותיו: אור"מ למי ג"ל דרמב"ם ורש"י ה"ל ס"ל דאגרי' דכלל היקף אמרי' אין היקף למנחה, ה"מ היכא דהויא לדמיטו אסודי מכל מיניו, ככה"ג י"א אין היקף למנחה, וכן מלאים לשלמים לכל מיניו לשאר קרבנות, כתב"ש ונכסים שא"כ בתפלה ואש, ועוד הוה חוה"ק דתפלת דכתיב נמי בקרא דחא תורה, נפסל היה אפי' בדיעבד כשחט בלא לשמה, משא"כ בעולה ושלמים ו אפי' דמתנין לזבחה לדמיטו אסודי מכל זבול, ככה"ג י"א אין היקף למנחה, וכן מלאים לשלמים כרה"ס [גרייס ד"ו סוף ע"ג]. וא"כ מתוך קושית תוס' [עירובין ד"ב א'] דהיקפו ליה דשחטו קודם התמיד, וי"ל קרא לפתיחת ההיכל? וכן הקשו ניומא ונפסחים, ולמי דנרתיו שחזרן שפיר, דהרי כתב"ש כשר בדיעבד בשחטו כשהשער סגור, א"כ אינטיקין קרא דתפלת ההיכל הוה דשחטן לשאר קרבנות אחר התמיד ששחטו קודם שנפתח ההיכל: [אב"י ע"י רחוב"ט תמיד פ"ג מ"ו ד"ה א' לא. דתמה על דברי רנע"מ ח"ס]:

(יא) **מיהו** במליקת עוף וקמיילת מנחה, כתבו תוס' [יומא דכ"ט, ומנחות דמ"ט] דא"ל שיעשו כשהיכל פתוח [מבאן משמע דלא נהו"ס ה"ל [ונחיש דס"א א'] שכתבו דכל מה שהוקס בקרא דחא תורת אין היקף למנחה, והוקסו לכל מיניו, והרי קמן דרי: מנחה נמי אוקסו כבך קרא, ואפ"כ כתבו הכל דא"כ פתיחת ההיכל]:

(יב) **במוצח** שלם בלי פנים כיצד? אפי' שמונה להקריב קדשים אף שאין בית, ואובלין קדשים אף שאין חומה, דקדושה ראשונה קדשה אף לע"ל [כרמב"ם פ"ו מבחירה ה"ז] אפי' עכ"פ לריך שיהיה המוצח שלם, שכל שנפסד טעם, נפסלו כל הקדשים שחטוין שלא זרקו דמן עדיין, וגם כל זמן שהמוצח פגום אין אובלין קדשי קדשים בעזרה, ולא קדשים קלים צירוסלים [רמב"ם פ"ג מפסיה"מ ה"ב]. ושועור הפנס טעם, אבל אכני המוצח לריך שיהיה חלקין בלי תבנית אסורין [רמב"ם פ"ב מבחירה ה"ח]. מיהו כל זה במוצח החיטון, אבל מוצח הפנימי, אפי' נעקר כולו מקערין קטורת במקומו [רמב"ם פ"ג מתמידין ה"ב]. ובהו' פירשטו כל דיני המתי בכללות, ועתה נחל פירשטו דיני המתי בפרטות:

ובמנחות שייך פסול מחשבת הג"ל הוא מחשבת המקום, שפסול בכל הקרבנות בין של זכור בין של יחיד בכל ד' העבודות, כיצד? אם עשה אחר מארבע העבודות הג"ל וחישב בה כדי לזרוק דמו חוץ לעזרה, או כדי להקטיר חוץ לעזרה מדבר הראוי לו להקטיר, או שחישב בשעת א' מנח' העבודות כדי לאכול כית ממנו חוץ למקום אכילתו בדבר הראוי לאכילה, הקרבן פסול, ומקרא פ' ו' ל בלשון חז"ל, אבל אין חייבין קרבן על אכילתו, רק מלקות, ככל פסול שהזכירו בסו"ג:

(ה) **חמור** ממשכבות הג"ל הוא מחשבת המקום, שפסול בכל הקרבנות בין של זכור בין של יחיד בכל ד' העבודות, כיצד? אם עשה אחר מארבע העבודות הג"ל וחישב בה כדי לזרוק דמו חוץ לעזרה, או כדי להקטיר חוץ לעזרה מדבר הראוי לו להקטיר, או שחישב בשעת א' מנח' העבודות כדי לאכול כית ממנו חוץ למקום אכילתו בדבר הראוי לאכילה, הקרבן פסול, ומקרא פ' ו' ל בלשון חז"ל, אבל אין חייבין קרבן על אכילתו, רק מלקות, ככל פסול שהזכירו בסו"ג:

(ו) **חמור** מכל המחשבות שזכרו, הוא מחשבת הזמן, דהיינו שחישב בא' מנח' עבודות הג"ל כדי לזרוק דמו או כדי לשפוך השיריים [עירמ"ג פ"ג מפסולי המקדשין] אחר שתשקע האמה בזהו"ס, או שחישב כדי להקטיר ממנו כית למחר בדבר הראוי להקטיר, או שחישב אז כדי לאכול ממנו כית לאחר זמן אכילתו בדבר הראוי לאכילה, הקרבן פסול, וזהו פגול האמור בתורה, שחייבין כרת כשיאכלו ממנו, אפי' הוה זמן אכילתו [רמב"ם פ"ג מפסוה"מ ק]:

(ז) **ובן** בעופות בב' עבודתן, ובמנחות בד' עבודתן [כלעיל סו"ד], אם עשה א' מהן במחשבת חוץ למקומו, הקרבן פסול, ואין חייבין כרת על אכילתו, אבל אם עשה א' מהעבודות הג"ל במחשבת חוץ לזמנו, הרי זה פגול וחייבין כרת על אכילתו [רמב"ם ס"ט]. ובל דברים הפסולין להקריב, כשהקריב אינו לוקח חוץ מהמקדש בעל מוס, או שחטו, או זרק דמו, או הקטיר אימוריו, לוקח [פ"ט מסנהדרין]. ועתה נבוא להשיב לו על השאלה הרביעית. דהיינו:

פרק ד מתי זמן הקרבת כל קרבן?

(א) **יש** בהשוכה שאלה זו, כללות ופרטות, כללות היינו מה ששייך בכל הקרבנות בזהו. ופרטות, היינו מה ששייך בכל קרבן וקרבן לפי מה שהוא. ונתחיל ונפרש תחלה הכללות.

(ב) **עבודת** כל הקרבנות הלוי בד' תנאים. (א) ביום. (ב) בתמיד. (ג) בפתיחת ר היכל. (ד) במוצח שלם בלי פנים טעם [וס' יתשם]:

(ג) **ביום** כיצד? כל עבודת הקרבנות אין כשרין רק ביום מעלות השחר עד ללאת הכוכבים [ולתוס' [ונחיש ד"ו א' ונמחות ד"ב ע"ג] וזה מדאורייתא אבל מדריגת דם נפסל מלגרוק אחר תחלת שקיעת התמה דהיינו ד' מיל קודם ללאת הכוכבים] וזהו לכתחלה, אבל בדיעבד אין זרק הדם ביום מותר להעלות האמורין, או בעולה להעלות כל האיברים למוצח, כל הילול עד שיעלה השחר. ואם גם אז לא העלן עדיין, נפסלו. מיהו זהו מדאורייתא, אבל מדריגתן, אפי' ככה"ג, כשעבר הזמן נפסל מלהעלותן. אבל כל שהעלן למוצח בשעה שמוחר להעלותן, ולא הקריבן לאושים עדיין, כל הראוי לאושים אינו נפסל ס"ס, ואפי' נשתהה ס"ס כמה ימים. ואעפ"כ אם חזר והורידו מהמוצח אחר שעלה השחר, לא יעלו [פ"ג מפסוה"מ ה"א ופ"ד ממעק"ד]:

(ד) **וב"ב** בעו"פ ז', כשנמלקה עולה ביום, מותר להקריבה בלילה. ובמנחה כהן שאינה נקמלת, אם נתקדשה המנחה בכלי ביום, מותר להעלותה בלילה, [פ"ד ממעק"ר ועי' רמל"ג פ"א מתמידין ה"ג בסוף דבריו ס"ט]:

(ה) **אמנם** בנכסים יש חילוק, שאם הביאום ביחד עם הזבח, או אין קרבין רק ביום; אבל אם באו בפני עצמן, מותר אפי' לכתחלה להקדישן בלילה ולהקריבן בלילה. ואם הוקדשו אז בכלי שרת ולא העלן מיד בזהו לילה, אז מיד כשעלה עמוד השחר נפסלו [פ"ד ממעק"ד]:

(ו) **בתמיד** כיצד? אסור להקריב שום קרבן קודם תמיד של שחר; וכ"כ אסור לשחטן שום קרבן אחר תמיד של בין הערבים; חוץ מאבירים ופדרים של כל הקרבנות שקרבין כל הלילה [כלעיל סו"ג]. וחזן מפסח, והקטרת קטורה, והדלקת נרות [וס' אפקד]. כוון נעשין אחר תמיד של בין הערבים. וכן לערב [פ"א קרבנות של ממוסר כפורים בערב פסח [עי' לקמן סו"ג ב"ה], ומיהו להקריב קרבנותיהן אף אחר תמיד של בין הערבים, כדי שיהיו מותרין לאכול פסח מתמידין]. ולתוס' [ר"ה ד"ל ע"ג] גם קרבנות המוספין מותר להקריבן אחר

א' עי' מ"ג ס"ג ע"ג

חומר בקודש פרק רביעי

(יג) יש חילוק בזה בין קרבנות לצבור לקרבנות יחיד, ונפרס החלה זמן קרבנות צבור :

(יד) יש קרבנות לצבור שמביאין אותן כצדקה, ויש שמביאין לחובה, הדרבה של צבור הן עולות, ונקראין קיץ המזבח, שכשאלו קרבנות בעזרה להקריבן, מקריבין עולות משל לצבור, כדי שלא יעמוד המזבח פטוי, והן באין מזכרים של צבור או לאין כבשים או עזים [ככתובות דק"א ח'], ואלו אינן תלוין בזמן או בשום מעשה הגורמתן, ודין שנקריבין רק בחול ולא בשבת ויו"ט :

(טו) אמנם החובה של צבור, הוא של צ' מינים. א) שנקריבין מכה בעישה חטא שעשו הקהל, ולא אפשר שיהיה חטאת, או עולה ולא שאר קרבן, כגון כשהתירו סנהדרין דבר שחייב עליו היחיד על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבוע, או מביאין כל שבט פר לחטאת [כלעיל פ"ב סי' ח'], או כשהתירו בשוגג ח' מעבודת של ע"ז, שאז מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת [שם]. וכל אלו החטאות נפרשות מחוץ לעיר. ב) המין הב' של חצבת הצבור, הוא הקרבנות שחייבין מכה הזמן, אפשר שיהיה החטאת, או עולה, או שלמים. וזה סדרן :

(טז) בכל יום מקריבין משל לצבור צ' כבשים לעולה, ח' צבוקר ואחד בין הערבים, והן הנקראין עולת החמיד וכל השייך להן. בשבת מוסיפין להקריב אחר חמיד השחר עוד צ' כבשים לעולות, ונקריבים קודם חמיד של בין הערבים, ונקראין מוספי שבת עם השייך להם. ובכ"ר"ח מוסיפין להקריב בין חמיד השחר לחמיד הערביים י' עולות, דהיינו צ' פרים, ואיל ח', וז' כבשים, כולן עולות, ועוד שעיר ח' לחטאת, וכולן נקראין מוספי ר"ח. [ואם הל' ר"ח בשבת, מקריבין חטאת מוספי שבת, ואח"כ מוספי ר"ח, וכן לעולם מוספי שבת קודם לשאר מוספין של מועדות שחלו בו, דהדיר ושאינו תדיר קודם]. בכל יום מו' ימי הפסח מקריבין למוסף בכל יום י' עולות וחטאת ח', כחוקן שמקריבין בר"ח. רק שביום צ' של פסח, שהוא זמן הכפת העומר, מקריבין עוד כבש לעולה יתר על שאר י"א הקרבנות שמקריבין בו כבכל יום מימי הפסח. בעצרת מקריבין למוסף י' עולות וחטאת ח' כחוקן שהקריבו בר"ח, ועוד מקריבין בו על הב' לחם, פר אחד, אילים שנים, וז' כבשים כולן י' עולות, ושעיר ח' חטאת, וצ' כבשים לשלמים; ומלא קרבין בעצרת כ"ו בהמות, דהיינו צ' כבשי עולות החמיד, י"ד כבשי עולות, וצ' כבשי שלמים, וצ' פרים עולות, וצ' אילים עולות, וצ' שעירי עזים חטאות. בר"ה מקריבין למוסף, פר אחד ואיל ח' וז' כבשים כולן עולות, ושעיר עזים לחטאת, מלבד מוספי ר"ח כלעיל שמקריבין אותן קודם מוספי ר"ה, ואם חל בשבת מקריבין חטאת מוספי שבת, ואח"כ של ר"ח, ואח"כ של ר"ה. ביז"ב מקריבין למוספין, פר ח' ואיל ח', וז' כבשים כולן עולות, ושעיר ח' לחטאת. הכל כמו בר"ה, ועוד מקריבין שעיר לחטאת פנימי, שמכניסין דמו לק"ק, ובשחרו נשרף מחוץ למחנה, והוא השעיר שחצירו משתלה לעזאזל, ועוד מקריבין איל עולה. ביום א' דסוכות מקריבין למוסף י"ג פרים, וצ' אילים, וי"ד כבשים, שכן כ"ט עולות, ועוד שעיר ח' לחטאת, שהן יחד עם צ' עולות החמיד ל' בהמות. וכן בכל יום של ז' ימי הסוכות, רק שהפרים מתמעטין ופוחתין ח' בכל יום, דביום צ' דסוכות מקריבין רק י"ב פרים וצ' אילים וכו', וביום ג' י"א פרים וצ' אילים וכו', עד שביום ז' מקריבין רק ז' פרים וצ' אילים וכו'. אבל ביום שמיני עצרת הקריבו למוסף פר ח' איל ח' וז' כבשים כולן עולות, ועוד שעיר ח' חטאת, הכל כמו ר"ח ור"ה ויו"כ :

(יז) כל אלו המוספין הקריבו בכל חג אחר חמיד השחר וקודם חמיד הערבים, ולכן נקראין מוספין, שמוסיפין אותן להקריבין בין צ' החמדין. ובשחלו צ' מיני מוספין בזמן ח', מקדימין להקריב מוספין שהדירין למוספין שאינן תדירין, וכדלחמן. מינו בדיעבד בהקריב שאינו תדיר קודם, כשר בדיעבד, [רמב"ם פ"ט מהמדין ה"ג]: ובכל מוסף ומוסף מקדימין להקריב החטאת קודם לעולות, כבכל דוכתא, דאפי' חטאת עוף קודם לעולת בהמה, וגם בזה נקריב עולה קודם לחטאת כשר, חוץ מחטאת מערש [כתוב' פתחים דנ"ט א ד"ה ט]. אולם הפר והשעיר של ע"ז, וקרבנות מוסף של ימי הסוכות, בהם עולות קודמות לחטאת, מדכתיב בהו כמשפט להבי נקריבין כהסדר שכתובין בו בהורה. [ואע"ג דבמוסף ר"ה נמי כתב כמשפט? ב"ל דרוקא ה"א דסמך מלת כמשפט לפרים ואילים וכבשים שאזכיר קרא הקי' כ"י, משא"כ במוסף ר"ה לא זכר כן קרא כמשפט, רק מנחתא ונסכיבא כמשפט, ועל מנחתא ונסכיבא לז' קאי ונחתא כמשפט]. ובה"ב נפר ושעיר ע"ז [נפרשת שח' שמכרו נחד קרא עם מלת כמשפט, ב"ב פר כעולה קודם לשעיר חטאת [בזמנים ד"ל והוריות ו"ג א']. שרד' ר"ל דא דקאמר כ"ה"ס פרי החג, וכלל בהו נמי פר שפ"ג שג"ב הוא קודם לשעיר, וז"אם ה"ל. וחמיהו רמב"ם [ס' מהמדין ה"ז] שלא ביאר כן לט דעתה שפתי צבור מלא, כמו שביעיל בכל דוכתא נלשו העורין]:

(יח) כל קרבנות הצבור של חובה הבאין מהמת הזמן, ודוחין את השבת ואת עומתה מה, שהותרה בצבור :

(יט) זמן הקטרת הקטורת בכל יום, הוא בשחרית ובערב על מזבח הזהב. אחר שהעלו איברי החמיד לכבש. וזמן הנכבים בכל יום בשחרית ובערב, הוא אחר שהעלו איברי החמיד מהכבש למזבח, והקריבו ג"כ מנחתו וחגיגין, או מנסכין היין לשיחין שבמזבח [רמב"ם פ"ו מהמדין]. וזמן גיסוך המים הוא בכל ימי הסוכות בשחרית, בשעה שמנסכין היין מנסכין גם המים בספל לזב, ויורד גם הוא אל השיחין, ואם ניסך בלילה את המים יאל [רמב"ם פ"ו מהמדין] :

(כ) סדר עבודות שבכל יום כך היו, פייס הא' וצ', לתרומת הדשן, ולעשיית החמיד, ואח"כ תורמין הדשן, ואח"כ סודרין מערכה גדולה, ואח"כ סודרין מערכה שנייה לקטורת, אח"כ מעלין צ' גזירי עזים למערכה גדולה, אח"כ פותחין עגור הסיכל, ואח"כ שוחטין החמיד, ובאזותה שעה מדשנין מזבח הפנימי, ואח"כ זורקין דם החמיד, אח"כ מטיבין ומנקין ה' גרות, ואח"כ מעלין איברי החמיד לכבש ומולחן שם, ואח"כ מתכנסין ללשכת הגזית כל הכהנים העובדין, ואומרים שם אהבה רבה ועשרת הדברות, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר, אמנת ויליב, רכה, וטוב שלום, ואח"כ מפיסין פייס שלישי ורביעי, מי מקטיר הקטורת, ומי מעלה האיברים מכבש למזבח, ואח"כ מקטירין הקטורת על מזבח הזהב, ואח"כ מטיבין ומנקין צ' גרות הגזית, ואח"כ מעלין האיברים מהכבש למזבח, ואח"כ מתכנסין כולם על מעלות האולם ומברכין ברכת כהנים, ואח"כ מקטירין מנחת החמיד, ואח"כ החביתין, ואח"כ מנסכין הנסכין, ובשעה שמנסכין דברו הלויים צביר, וגם כיום קודמין למוספין, ומוספין לביזיון, וביזיון קודמין לחמיד של בין הערבים. ובסדר כל אלו בשחרית, כך היה סידורן בין הערבים, חוץ מתרומת הדשן וסידור המערכות והפיסות, שכל מי שזכה בהן כפיים בשחרית זכה בהן בין הערבים [רמב"ם פ"ו ופ"ו מהמדין] :

(כא) סדר עבודת יו"כ לבעל המאור לא היה בו פייסות כלל, דהרי כל עבודות יו"כ אינן כשרות רק בכה"ג, ולרמב"ן אפי"ה הפיטו עכ"פ ד' פייסות למכשירי עבודה. ח) לתרומת הדשן. ז) מי מדשן מזבח הפנימי ומי מדשן המזורה. ג) מי מכניס המנחה גחלים לקטורת שבהיכל. ד) מי מושיע איברי החמיד להכה"ג שזרקם לאישים. ולרמב"ם לא הפיטו רק צ' פייסות, לתרומת הדשן, ולדישון מזבח הפנימי ומזרה. ולרמב"ם ס"ל לרמב"ם דרק עבודת היום ממש לריב שיהיה בכה"ג, ורק מדרבנן גם שאר עבודות של יו"כ לריסות כה"ג [ועמ"ס בס"ד פ"ב דיומא סי' י"ג], ולכן לכל מר כדאחרא ליה שובל כה"ג בשחרית ומקדש ידיו ורגליו ולובש בגדי זהב, ועושה כל סדר חמיד השחר [כלעיל סי' ב'], ואחר שניסך היין, מקריב מהמוספין את הפר וז' הכבשים שטולן עולות, שחטן וזרק דמן, ומעלה אימוריהם למזבח, ומשיר מהמוספין איל העולה ושעיר החטאת. ואח"כ מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב ושובל ולובש בגדי לבן ומקדש ידורג, ומביא פר חטאת פנימי שלו לבין האולם למזבח, וסומך ידיו בין קרניו ומתודה בקול רם בערו ובעד ביתו. ואח"כ הולך למזרח העזרה, ללפון המזבח, ושם עמדו הב' שעירים, ומגריל אחיה יהיה לה' חטאת ואחיה ישולח למזבח, וקושר לשון של זכריות בראש שעיר המשתלה. ואח"כ חוזר שוב לבין האולם ולמזבח לפרו שעדין עומד שם. ומתודה עליו דודי שמי בערו ובעד ח"ו הכהנים, ושוחט הפר מיד, ומקבל דמו בצמורק, ועומן המזרק לאדם אחד שימירם בו על הרובד הד' שמהיכל ולחץ, כדי שלא יקשר קדם. ואח"כ טול מנחת זהב ועולה למזבח וחותה בה כג' קצין גחלים בוערות יפה, ממקום המערכה שצד מערב המזבח דהיינו נגד פתח ההיכל ויורד ומעמיד המנחה על הרלפה בצד המזרח, לצד חוץ. ואח"כ מביאין לו קטורת דקה מן הדקה. וחופן ממנה מלוא חפניו. ועומן המלוא חפניו להקפ, וטול מנחת הגחלים בימינו, והקפ עם הקטורת בשמאלו, ויכנס לק"ק, ומעמיד המנחה על הרלפה בין צ' בדי הארון, ומערה כף הקטורת לתוך חפניו [וזו ח' מעבודות הקשות שבנוקד]. ולזכר הקטורת מחוץ חפניו על הגחלים שבמנחה, לצד פנים סמוך לארון, וממתין עד שיתמלא הבית עשן, והיכה שם המנחה והקפ, ויולא דרך אחוריו, ובהיכל מתפלל חפלה קצרה בעד הללחת ישראל וקיום מלכותם, ויולא. אח"כ טול דם הפר מהמזרח ויכנס עמו לק"ק. ומזה ממוט ח' האזות בין צדי הארון, ויולא ומניח מזרק הדם על כן זהב שבהיכל, ויולא לעזרה. אח"כ שוחט שעיר חטאת פנימי, ומקבל דמו, ויכנס עמו לק"ק, ומזה גם ממוט ח' האזות בין צדי הארון, ויולא ומניח על כן זהב שמי שבהיכל, ולוקח דם הפר מהכן שהעמידו עליו בחטלה, ומזה ממוט על הפרוכת מול הארון ח' האזות, וחוזר ומזה גם מדם השעיר שם כן. ואח"כ מערב דם השעיר עם דם הפר יפה יפה. ועומן מהתערובות על ד' קרית מזבח הזהב, מזרחית לפניו, לפניו מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית. ואח"כ חוקה אפר הקטורת שבנג המזבח הילך והיך, ומזה על נגו של מזבח הזהב

חומר בקודש פרק רביעי

הזהב ז' פעמים במקום שמים שם מקו דם בקרבנות, ויולא מההיכל וסוף שירי הדם על יסוד מערבי של מזבח החילון. ואח"כ הולך אל שער המשתלה ומומך ידיו בין קרניו ומתודה בעד כל ישראל, ומשלתו ע"י איש עמי למדבר ומולא חמוריו פר ושעיר שהכנים דמן לפנים, וזמן אימורייהו לפני. ומשלה גם גזיות הפר והשעיר שישאום מחוץ לעיר לשרפם שם בו ציוס. ואח"כ כשהדיעוהו להכה"ג ע"י טעלעסקאפטן שהגיע שער המשתלה למדבר, הולך לעזרת שמים וקורא שם פרשת היום. ואח"כ מקדש יור"ג, ופוטט בגדי לבן ושובל ולובש בגדי זהב ומקדש יור"ג, ושוחט שטיר חטאת המוספין, וזורק דמו, ומקטיר אימוריו, ושוחט אילו ואיל העם שטייהו עולות, וזורק דמו ומקטיר אימוריהו ומנסך נסכיהם. ואח"כ מקטיר אימוריו פר ושעיר השפרין. ואח"כ עושה חמיר של הערבים כבכל יום [כלעיל סי' ב'] בכל עבודותיו. עד שמעלה האיברים להכבש שבמזבח. אח"כ מקדש יור"ג ופוטט בגדי זהב. ושובל ולובש בגדי לבן, ומקדש יור"ג, ופוטט בגדי לבן. ושובל ולובש בגדי זהב ומקדש יור"ג, ומנסה להיכל ומקטיר הקטורת ומדליק הגרות, ויולא מהיכל ומעלה האיברים מהכבש ומזבח, ומנסך ברכת כהנים, ומקטיר מנחת החמיר והחבתיו, ומנסך הנסכים. אח"כ מקדש יור"ג ופוטט בגדי זהב. ושובל ולובש בגדי עזמז, והולך לביתו וכל העם ילווהו, ועושה יו"ט על סנכסם ויולא בשלום מהקודש [רמב"ם פי"ד מו"ק]. ועתה נתחיל לפרש בס"ד זמן הקרבת קרבנות יחיד:

בא) כל יחיד אפשר שיקריב כל ע' מיני הקרבנות שזכרנו [לעיל פ"ב סי' ז'], גם כל ה' מיני מנחות שזכרנו [שם סי' ל"ט], ואפשר שיקריב קרבנות הנ"ל בנדבה או בצדקה, בנדבה אפשר שיביא עולה, שלמים, תודה, מנחה; ואלו אינן תלוין בזמן או במקרה, רק לשכרלה יקריבם. אבל לריך שיקריבם בחול וביום ושאר תנאים שזכרנו לעיל בדני המתי שבכללות. אולם העולה שיקריב בנדבה, ויכול להביא מכל ג' מיני בהמה שזכרנו [פ"ב סי' א'], אבל רק מזכרים שבהן, ואם מקריב עולה עוף מחורים או בני יונה, יכול להביאו בני מזכרים או נקבות. אמנם השלמים והתורה שיקריב בנדבה, אינו ב"ה אלא מ"ז מי בהמה, אבל בין מזכרים או מנקבות שבהן. ובולן אפשר שיביאם בשותפות, ואפי' עולה עוף יכול להביאו בשותפות [רמב"ם פ"ג מנעק"ר]. ובמהנדב לבונה מביא קומץ טנחה, מביא כמו שגדר [כלעיל פ"ב סי' ל"ט]. ובמהנדב לבונה מביא קומץ לבונה, וזמן עליו מלא, ומקטירו במזבח החילון. ובמהנדב שמן מביא כמו שגדר, וקומץ ממנו, וזמן עליו על הקומץ מלא, וזרקו על האשנים והשאר נאכל לכהנים. ובמהנדב יין, זמן עליו מלא ומנסכו כולו בשיתין, ככל הנסכים [רמב"ם פט"ז מנעשה קרבנות הלכה ה']:

בב) אמנם חובת היחיד, אפשר שיביאו ב' אופנים. (א) חובת הזמן. (ב) ע"י דבר שנתהווה בגופו. (ג) ע"י דבר שנתהווה בגנסו. (ד) ע"י חטא שחטא, ונפרטם אחת לאחת:

בג) חובת הזמן אפשר שיהיה ב' מנ' מיני קרבן. (א) פסח, זמן הקרבנות צ"ד בינים אחר חלות, ואחר זריקת דם חמיר הערבים והקטרת הקטורת והטבת הנרות ביה"ע, ואם שחטו קודם חלות, פסול. אבל אם שחטו קודם התמיד של בין הערבים כשר, וימרחו א' בדמו עד שיזרוק דם התמיד, ואם זרקו דמו מקודם כשר. ומלוה להביאו בשותפות, ואם הביאו ביחיד כשר. וכבר פירשנוהו לעיל [פ"ב סי' ב']. ופסח שני כל דיני הקרבנות הוא כפסח ראשון, רק שזמן הקרבנות הוא צ"ד בלוי, ובחטפין רצ"ע חו"ס [יומא דכ"ט ב'] אם גם הוא זמן הקרבנות דוקא אחר תמיד שביה"ע. ודרי לא כחציה גם בערב, ע"ם. (ב) עולת ראיה, זמן הבאתו לכל זכר מישראל כשהוא גדול, בעלותו לרגל, מביאו לעזרה ביום ראשון של חג, וביעוד אפי' כשהביאו בימי חוה"מ יאל, ואפי' בעזרת דהר יומא הוא, רצ"ע גרעוד להביאו ב' מששה ימים שאחר יו"ט, ורשאי להביאו ב' מנ' מיני בהמה שירנה, רק שיהיה מהזכרים שבהן, [ולרמב"ם פ"א מחגיגה אפי' בעולת העוף יאל], ולריך שיהיה שיהיה שיהיה מעה כסף, [ושי מעות שלו הוא לכל היותר ע"ז פפנטי פרייטס. ועמ"ש גירושיו בס"ד נצ"ד רשעות מ"ה], ולשכרלה יכול להביאו הרבה עולות ראיה. (ג) ג' מיני שלמים הם חובת הזמן. (א) שלמי חגיגה שחייב כל זכר גדול מישראל בעולותו לרגל, להביאו ביום ראשון של חג או אח"כ בחג, מנ' מיני בהמות בין מזכרים או נקבות שבהן. ויהיה שוין לכה"ג ב' מעה כסף. וגם בזה יכול להרבות יותר מבהמה א' לשלמים. (ב) שלמי שמחה הוא ג"כ ב' מנ' מיני בהמות הנ"ל, בין זכר או נקבה, שחייב בו כל א' מישראל, ואפי' נשים בעולות לרגל ולכליל, אבל אינו חובה כל כך, בדאם יש לו חבר שלמים או ממעשר בהמה, אפי' רק מאותן שהקריב קודם יו"ט, פטור מלהביאו שלמי שמחה ביו"ט, דלא בעינן זבוחה בשעת שמחה [בבב"ם ע"א א']. וב"ל דמה"ע מותר להביאו גם בשותפות דהרי עכ"פ בכה"ג

בד) עוד יש חובות יחיד שתלוין בזמן, כגון חטאת הפנימית, ועולה. אבל אינן רק ככהן גדול ביום הכפורים, וכן פר יום כפורים שהוא חטאת פנימי, ואיל העולה שיביא או:

כה) חובה ע"י דבר שנתהווה בגופו, כגון זב וזבה, נדה, יולדת, מזורע, או נזיר שנטמא בנת, או נזיר במלאות ימי נזרו, וגר שנתגייר, וכו' נקראין קודם הבאת קרבנותיהן מחוסרי בפרה חוץ מנר, ונפרטם אחת לאחת:

כו) זב וזבה אחר שנתהוו ב' נקיים, מביאין כל א' ב' תורים או ב' בני יונה, א' לחטאת וא' לעולה. יולדת אחר ימי עוהר שלה מ' לזכר ופ' לנקבה, מלידה, מביאה בן יונה או תור לחטאת וכבש לעולה, וכשהיא ענייה מביאה ב' תורים או ב' בני יונה, א' לחטאת וא' לעולה. ובמזרע אחר שנתרפה ינשה ב' הלפדים בחוץ, [ואינן קדין כלל, וטהנים אפי' בזה], ואפי' בחוץ [כרמב"ם פ"א מצעות, ודבריו לקיים מהוסיפתא נעטס פ"ח], ובבומי המכהי למה לא יגרו בן הירוד? [ב' מש"כ דלרמב"ם שחטת לפני מעבד כרתו, ולרמב"ם תגלת חוה"מ מעבדים שחטתו [מכובד כס ה"ה], והכי נשחט לרובים לביית דוקא ע"י כהן [שם ה"ה]. ואע"פ דכתיב וזה הכהן שחט, משמע דהו' כהן כהן? נ"ל דלפי מאי דקדיל דשחטת ע"י

כז) חובת הזמן אפשר שיהיה ב' מנ' מיני קרבן. (א) פסח, זמן הקרבנות צ"ד בינים אחר חלות, ואחר זריקת דם חמיר הערבים והקטרת הקטורת והטבת הנרות ביה"ע, ואם שחטו קודם חלות, פסול. אבל אם שחטו קודם התמיד של בין הערבים כשר, וימרחו א' בדמו עד שיזרוק דם התמיד, ואם זרקו דמו מקודם כשר. ומלוה להביאו בשותפות, ואם הביאו ביחיד כשר. וכבר פירשנוהו לעיל [פ"ב סי' ב']. ופסח שני כל דיני הקרבנות הוא כפסח ראשון, רק שזמן הקרבנות הוא צ"ד בלוי, ובחטפין רצ"ע חו"ס [יומא דכ"ט ב'] אם גם הוא זמן הקרבנות דוקא אחר תמיד שביה"ע. ודרי לא כחציה גם בערב, ע"ם. (ב) עולת ראיה, זמן הבאתו לכל זכר מישראל כשהוא גדול, בעלותו לרגל, מביאו לעזרה ביום ראשון של חג, וביעוד אפי' כשהביאו בימי חוה"מ יאל, ואפי' בעזרת דהר יומא הוא, רצ"ע גרעוד להביאו ב' מששה ימים שאחר יו"ט, ורשאי להביאו ב' מנ' מיני בהמה שירנה, רק שיהיה מהזכרים שבהן, [ולרמב"ם פ"א מחגיגה אפי' בעולת העוף יאל], ולריך שיהיה שיהיה מעה כסף, [ושי מעות שלו הוא לכל היותר ע"ז פפנטי פרייטס. ועמ"ש גירושיו בס"ד נצ"ד רשעות מ"ה], ולשכרלה יכול להביאו הרבה עולות ראיה. (ג) ג' מיני שלמים הם חובת הזמן. (א) שלמי חגיגה שחייב כל זכר גדול מישראל בעולותו לרגל, להביאו ביום ראשון של חג או אח"כ בחג, מנ' מיני בהמות בין מזכרים או נקבות שבהן. ויהיה שוין לכה"ג ב' מעה כסף. וגם בזה יכול להרבות יותר מבהמה א' לשלמים. (ב) שלמי שמחה הוא ג"כ ב' מנ' מיני בהמות הנ"ל, בין זכר או נקבה, שחייב בו כל א' מישראל, ואפי' נשים בעולות לרגל ולכליל, אבל אינו חובה כל כך, בדאם יש לו חבר שלמים או ממעשר בהמה, אפי' רק מאותן שהקריב קודם יו"ט, פטור מלהביאו שלמי שמחה ביו"ט, דלא בעינן זבוחה בשעת שמחה [בבב"ם ע"א א']. וב"ל דמה"ע מותר להביאו גם בשותפות דהרי עכ"פ בכה"ג

חומר בקודש פרק רביעי

הטאת בהמה [רמב"ם פ"ב משגנות]. ואם מסופק אם חטא או לאו, והיה אם איסור קבוע, ר"ל שהיה האיסור והיה רצונו לפיו ואינו יודע אם עשה הפעולה בהאיסור או בהיתר, או מביא אשם תלוי. חוץ ממטמא מקדש וקדשו, כשמוספק אם חטא בהן פטור מקרבן [שם פ"ח ופ"י]:

בט) אמנם בהל"ב כריתות ה"ל יש חילוק ביניהן לענין קרבן. (א) רבשגג בע"ז בין שהיה מלך או הדיוט או כהן המשיח, מביא עז בת שנתה לחטאת (פ"ב סי' י"ב). (ב) ורבשגג בבוטאת מקדש וקדשו, מביאין כולן כשבה או שעירה לחטאת, ובחין ידן משנת, מביא ז' תורים או ז' בני' א' לחטאת וא' לעולה, וכשחין ידן משנת גם לזה, מביא עשירית הארפה סולת, והוא הקרא מנחת חומתא (פ"ב סי' נ"ד). (ג) ובשאר חייבי ברת, אם השוגג הוא הדיוט, מביא כשבה או שעירה לחטאת. ואם השוגג הוא מלך, מביא עשיר זכר לחטאת. ואם השוגג הוא כהן המשיח פטור מכל קרבן, רק בשגג בהוראה באיסור ברת, או מביא פר זן בקר לחטאת פנימי, ונקרא פר הבא על כל המצות, שדמו מרק בתיכל, ואימוריו נקרבין במזבח החיטון, וכולו נשרף מחוץ למחנה [כלעיל פ"ב סי' י"א]. ובבולן שאחין יד החוטא משנת להביא קרבנו, פטור. חוץ מטומאת מקדש וקדשו שביא כמו שביארט. והוא הנקרא קרבן עולה ויורד, ר"ל עולה בעשיר ויורד בעני:

ל) יצט עבירות שמביאין עליהן חטאת, אף שאין במיד שלהן חיוב ברת. והן שמייעת קול, דהיינו שהשביעוס שיעירו שפלוני חייב לפלוני ממון, ונשבעו לסקר שאין יודעין בין במיד שידעו העדות ויודעים ג"כ שאסור להם לכפור, ושהחייבו קרבן שבעה על זה, אפ"ה כפרו, או ששגגו בקרבן, שסברו שאף שאסור לכפור עכ"פ אם כפר פטורים מקרבן. וכ"כ במזב שפתים, דהיינו מי ששבע לסקר על דבר בהן או בלאו להבא או לשעבר, אם במיד לוקה, ואם בשוגג מביא קרבן. בשמי אלו מביא כשבה או שעירה לחטאת. ואם הוא עני מלהביא קן, מביא ז' תורים או ז' בני' א' לחטאת וא' לעולה, וכשאי אפשר לו להביא גם זאת. מביא עשירית הארפה סולת למנחה. וגם אלו נקראין מנחת חומתא [ועי' פ"ב סי' נ"ד]. מיהו בשגג לגמרי שמייעת קול, שהיה סבור שמוטר יישבע לסקר, או ששבעת השבעה שכה העדות ואח"כ נזכר, פטור מקרבן דאשם הוא. וכ"כ בשבעות שבוי ששבע שיעשה ולא עשה, פטור מקרבן, מדה"ל לאו שאין בו מעשה [ועי' מ"ט כס"ד בפירושוט בהקדמה שפ"ג דשבעות]:

לא) יצט עבירות שמביאין עליהן קרבן אחר, כשאין במיד שלהן חיוב ברת. והן אשם גיולות, כשכפר ממון שחייב לחצירו, ושבע לסקר על זה, בין שהיה מיד או שוגג [ולא בשכת], מביא אשם. אשם שפילות, מי שנהנה בזה פרוטה בין מקדשי בדת הבית, או מקדשי מוצח של היה בהן עדיין היהר כהנים, אם במיד לוקה ואינו משלם, ואם בשוגג, משלם דמי האלוה עם תוספת חומש מלצר, דהיינו ה' תחת ד', ומביא ג"כ קרבן אשם. אשם שפחה חרופה ר"ל שפחה של ז' שופין ששחררה א' מן, וכשאר תלמי שני שלה שפחה ומתקדשה לעבד עברי ובה אחר ובעלה, אם קודם שבעלה זה כבר בעולה, וכבר היחה גדולה, ובה עליה זה כדרכו [ולא כמשמע לכאורה משלם הרמב"ם פ"ט משגנות שא"ז שתייה כבר בעולה, ועי"ז], וגמר זה ביארו, והיא היתה מזויה, בין שהיה הוא שוגג או מזיד, היא חייבת מלקות, והוא חייב קרבן אשם. וכל האשמות הללו אם מסיפק אם חטא בהן פטור מכלום [רמב"ם פ"א משגנות]. אולם בין אשם תלוי ובין שאר אשמות שזכרנו, כולן לריבים שיהיו אילים [עי' פ"ב סי' ד'], ושהיו שוין לכה"פ כל א' ז' פלעין ולא פחות מזה. [ולא זכיתי לבין מ"ט הרמב"ם בפ"ב מספוט"ק כ"כ] דק אשם תלוי נא בין מקדשים או מהגדולים והרי רבינו כבר פ"א לו כס"א ממעק"ר, שנמלת קדושה כהוונה מן מ' מיים עד שיהיה בן שש; והרי באשם תלוי א"ל כתיב כפרת ויקרא, וכל אל צריך שיהיה לכה"פ בן שש ול"א יום כמש"ל פ"ב סי' ד' וז"ל]. ורק אשם נזיר ואשם מצורע שארין רק כשהן כהן [עי' פ"ב סי' ג'], ואין לדמיהן קבצה [רמב"ם פ"ב מפסולי המוקדשין]. אבל תואת, מלה מהמובחר שהיה שזה פלע. ובדענד אפי' בזה פרוטה יאל [תוס' ונחם דף מ"ה ע"א ד"ה תפלת וממחית ק"ז ב' ד"ה וכנה]:

לב) כל קרבנות היחיד חין דוחין שבת או עומאה. אמנם יש בקרבנות יחיד שדומין לקרבנות זכור, וממקריבין אותן הרבה יחידים ביחד כפ"א, או מומקריבין היחיד עבד הנכבד, וכן הפסח שמקריבין בזמנו. וכ"כ חצית כה"ג שמקריבין משלו בכל יום, ופר חטאת יו"כ ואלו לעולה בזו"כ שמקריבין הכה"ג, אלו דוחין שבת ועומאה, מדומקן קטע דומין לקרבן זכור. וערת נבוא להשיב לנו גם השאלה החמישית, דהיינו:

בהן דוחין, על כרחך מלה וזה לאו ארשטו קלי, רק אקרא קמא, ולתק למיעור וגו', וה"ק קרא, אחר שזה ספק שיקנה להמטיר כ"ל וכן אלו וגו', או ושטו הכהן את האסור וגו', דמלת ושטו אכסן שחזירי מקמי סבי קלי, [ועי' ביאור רס"ו שדמק בתירון אחר]; ומל"ק קרא שלל יאסוח הכהן הכאור עד שיהיה סגן ארו וגו' ומכניס לפניו; וא"כ כיון דמלת ושטו אכסן קלי, הרי אמרי' [ביומא דמ"ג א'] דכל מקום שנאמר הכהן, היינו נכחונו, ר"ל שילבש בגדי כהונה; וא"כ חין אכסן שיעשה כזה"ל ע"י כהן, והרי אין לנו רק כהני חוקק, חוץ לכהן נגדי כהונה שיש שטעמו בהאכנת, דכרי ק"ל אכנסו על כהן הדיוט לא זכו אכנסו על כה"ג ציוס"ג ועי' בספר תיקר כפתור וסרת ד"ו א' ד"ס אחר שכתב שרבינו יחיאל משאליו שחי ב"ז לאף השטי שאמר שכחוסה לעלות לא"י יש דעתו להקריב שם קרבנות זכור שהתירו בעומתם ותמימי מלבד ספק יוחסין שכבר נגזר ספר יוחסין [קדושין ד"ע ב'] יש להחזיק על האכנסו שיהיה בו חכמה, ומנין לנו שפחה חלנה; והרי המתכרח בעממו שם דק"ז א' ר"ס ב' כ' דנאנד ממנו בעוניה; ודוחק לומר דיעו כה"גיה דחלת אונו מעבד הנהן, כ"כ חין הלכע חותמה מעבד שגל נבוינן. אבל איל"ה"ק הרי כל קרבנות טעוין נכסיה [כמנחה פ"ט מ"ו] ומדלון לו שגן המשחה, הרי לא נתקדשה הכלי להנספיק וי"ל הכסיה חין מעבדין [כמנחה פ"ד מ"ג]; ועוד אפי' למ"ד דאכנסו ולא היה שטעמו, עכ"ל חין יעבור על לאו דהעברת שער בשגלחו אחר שילוח. שלא במקום תעוה? ועי' בתפוסת שט"ו ח"א סי' י"ג כמה שהזכיר ידי מהר"ש"ס נגד מהר"ס, וס"ל דכהנים שלנו רק ספקי כהנים ניהו. ואילו דמ"ג ח"ב ה"ק מברכים ברכת כהנים בשם, וז"ל ה"ק מברך שדיון סגן, והרי ס"ל מוכיח ש"ס נלעלה שטו דאורייתא [פתחורה ד"ד]? י"ל דמדמזכירו דרך ברכת אינו רק מדרבנן כה"ג הוא ש"ס' [כחוס' פ"ד מ"ג]; ועוד אפי' למ"ד דאכנסו ולא היה שטעמו, עכ"ל דמ"ג, ורמ"ז ח"א סי' מ"ו סק"ז, ורמ"ז ח"א סי' רע"ו סק"ק]. פירוה ק"ל ברכת כהנים שאומרים בטריות אפר קדשו וגו', זה אינו ככלל ברכת שא"ל, ומסתבר שפי דכזה ככלל ברכת, דהרי מוספקים אם נקוין? וה"ק י"ל דאף בכל מלות כהונה שאין בהן חש חטא, משל"כ כשיאמר כהנים שיש בה לחומה. ואע"ז דזהו דוחק בכל מלות כהונה שאין בהן חש חטא, משל"כ כשיאמר כהנים שיש בה חש ששבור על שטע [כמנחות ד"ד ב' ורש"י שם]; י"ל דעשה דק"ז הש"ס נזר שובא כפיו, מתכרח דק מדרבנן הוא [ועי' ברמ"א ורמ"ז ח"א סי' ק"ח]; ולפי"ק ספק קיום שטע דאורייתא עדיף מספק ששבור אעשה דיבן, וד"ק. גם איל"ה"ק דע"ס ספק נרכות להקל, רק כשהסברה עמו מדאורייתא [כח"ה ר"ע]; י"ל דזהו רק בברכת כהנים, אבל בספק קיום מלה דאורייתא מנכר מספק [פ"א ח"א סי' י"ז]; ועוד דאפי' כשפיסק קיום המלה הוא מדרבנן, דוקא כשיש ספק במקום חין מביאין אספיקא, משל"כ ספק כי חין שנה יתבאר עד גילת הגואל, ה"ל כספיקא דיומא ביו"ט, דמברכין גם אכלל וכמה ברכות כהונה שכן מדרבנן, אפי' שהשיקף מלה שמברכין עליהן רק מדרבנן הוא. וא"כ כיון שמהויבים לנכר ברכת כהנים מהה ספיקא דאורייתא, שפיר יכולים לומר קדשו בקדושה אהן וטו, דהרי מהויבים קן מכת ספק שפיר נקוין ולא ה"ל ברכת נכנסה; וגם נוסח הברכה בעממה מעיד קמא על ספקים, שאומרים בקדושה של אהן, ולא ככלל הברכות אשר קדשו במזויתו וטו, וד"ק]. ואח"כ מנלח הכהן בתער כל בשר המתעורר, וטובל, וסופר ז"י, וחוזר הכהן ומנלחו בהער ציוס' הו', וחוזר וטובל למחרתו, [ואם לא גילה עד יום ה' או אה"כ, טובל בו ביום וחוזר וטובל למחר]. ומביא ז' כבשים זכרים א' לעולה וא' לאשם, וכבשה א' לחטאת. ואם הוא עני, מביא ז' תורים או ז' בני' א' לעולה וא' לחטאת, וכבש א' לאשם. ונזיר ששומא בימי נזרו [אפי' באונס שלא חטא, או בשמחה שיהפא, כמנת מלה וכדומה], מזה במי חטאת ביום ג' וז', ומנלח וטובל ביום ז'. וביום ח' מביא ז' תורים או ז' בני' א' לחטאת וא' לעולה, וכבש א' לאשם, ומתחיל אותו יום למטה נזירותו ומחש. נזיר במלאת ימי נזרו מביא כבש לעולה, וכבשה לחטאת, ואילו לשלמים ועמו להחמים [ועי' פ"ב סי' מ"ו], ומנלח ומשליך שטרו תחת דוד השלמים שמשבעו בעורת כהנים. גר שנתגייר, אחר שאל ומתראל, וטובל, עדיין אסור לאכול קדשים עד שיביא עולה בהמה זכר, שאל' מנ' מנ' בהמה שירלה, או יביא ז' תורים או ז' בני' א' ושניהן עולות [רמב"ם פ"ג מאיסורי ביאה]:

כו) חובה ע"י דבר שנתהוה בנכסיו, כגון ששולד לו בבור בעדו, מא' מנ' מימי בהמתו הג"ל, וטוח הסבור לכהן להקריבו. ומוהר להקריבו ציוס' ה' מלדתו ולהלחה, ומקריבין ממנו האימורין, והשאר כולו נאכל לכהן, שהוא בעליו [עי' פ"ב סי' י"ח]. ומעשר בהמה כשמעשר הגולדים בעדו מנ' מימי בהמות ה"ל. העשירי יהיה קודש לה', מקריבין ממנו האימורין, והשאר כולו נאכל לבעלים [עי"ס לעיל סי' י"ט]. קרבנות בכורים דכל המביאין בכורים, ראי שביארו עמיהן בהמה לשלמים, ותורים או בני' לעולות. ואינו חובה כל כך [רמב"ם פ"ג מנכורים]. [וג"ל דאפי' דיושלמי יליף ג"ש דשמה שמה, דנכורים עי' גלמים? עכ"ס מדמשמע נמי מירושלמי דלין הקרבן טעבד, ש"ס דהאי ג"ש אינה להלמים רק אשמהה בעמלה, כדאשכחן כמה ג"ש כה"ג [כרש"י מ"ק ד"ד א' ד"ה אהא, והוס קדושין ד"ב ע"ג]. וג"ל עוד דמדקמתי כחוספחה סהו עולין פליגי: ר"ל מכל פלן הולכין ניהד בתפוחא; ותינין במתני' וסאר סוק לטעין וקנותיו מושות וכו'; ש"ס דאף לכתחה כה"לן להביא בהמה בשותפה; ותינין נמי נירושלמי דשמתאחר היחיד מלהעלות ככוריו נהנרותא, מניח היחיד גדי וקריו מטפין כסף. ש"ס נמי כדאמנן]. מעשר שני כשדר רחוק מירושלים, וא"ל להעלות פירות של מע"ס בעממן לירושלים, מחללן על מעות ומעלה המעות לירושלים, ורשאי לקטת שם בהן כל דבר מאכל. אבל תקנת חכמים הוא דכשקונה בעון בהמה צירושלים מחוייב להקריבה שלמים [רמב"ם פ"ז ממעשר]:

כח) חובה ע"י רשא שחטא, והוא של ג' מינין. (א) כשחטא בשוגג שאיסור ברת, דל"ז חייבי כריתות קן, וג' מהן פטורים מקרבן, והם, פסח, גיחוף, טילה [ס' פנס], ועל שאר הל"ג כריתות כשעבר עליהן בשוגג, אף שידע היה שאסור בלאו, רק שסבור שפטור מכת, או כשעוד לו מביא

חומר בקודש פרק המישי

ח

פרק ה' איזה מקום ההקרבה ?

(א) גם בחטאת שאלה זאת, יש כללות ופרטות. כללות מה ששייך בכל הקרבנות. ופרטות מה ששייך בכל מין קרבן וקרבן לפי מה שהוא. ומתחיל לפרט הבללות.

(ב) כל הקרבנות אינן נשחטין ונקרבין רק תוך העזרה. ולרמב"ם (בית הבחירה פ"ו הט"ו) ק"ל דמקריבין במקום שהיתה העזרה אף שאין הבית בנוי ואין חומה לעזרה. וגם אכילים שם קדשי קדשים אף שאין חומה סביב. והגמ"ס שם שהתא בטומאה חייב כרת. וגם בירושלים מותר לאכול קדשים קלים אף שאין לה חומה. וטעם כל זה, משום דרק בקדושת א"י אמרי' לענין שביעית ומעשרות קדושה ראשונה לא קדשה לע"ל. אבל בקדושה מקדש ירושלים אמרי' קדושה ראשונה קדשה לע"ל, וכן כתבו רוס' [זכאים פ"א ח']. אבל לרא"ד שם נתגלה לו בצד ה' ליראוי, דאפי' מינא כבשאר א"י קדושה ראשונה קדשה לע"ל לענין החומות ומעשרות ושביעית, עכ"ל בקדושות ירושלים ומקדש אמרי' קדושה לא קדשו לע"ל: [ונ"מ לנכנס בה בזה] שכלנו טמאי מחים, למב"ס חייב, ולרא"ד פטור מזה. בירידה פוגעיהו רק בקרקע הקדושה. אבל מטעמי של כהמ"ק, [כ"ע משנה"כ בית] נעשו חולין מרכזי' ונזלו בה פריזים וחללה [נע"ז ד"ג כ"ז]:

(ג) אולם בפרטות חטאת שאלה זו, נאמר שיש חילוק במקום השחיטה, בין קדשי קדשים לקדשים קלים [ע"י לעיל פ"ב ס' ד'] דקדשי קדשים שחיטתן וקבול דמן בצפון המזבח, והיינו כל הרוחב שמכותל לפוני של עזרה עד כותל לפוני של המזבח, שהוא ששים אמה ומחלה, וכנגד הרוחב הזה כל אורך העזרה, שמתחיל מזרחי של עזרה עד כותל האולם שהן ששה ושבועים אמה, כל מקום המרובע הזה נקרא לפין [רמב"ם פ"ה מבחירה]. מיהו בדיעבד אפי' בשחט בראש המזבח נמי נקרא לפין [פ"מ מספוחי"ק]. ומדאורייתא אפי' כחתלה מותר לשחוט שם, רק תכמים אסרו כן דשמה חטול גללים שם. [תוס' זכאים ד"ח א']. וקדשים קלים שחיטתן וקבול דמן בכל מקום בעזרה, דהיינו בכל אורך העזרה, שהיה ארכה ממזרח למערב קפ"ז אמה על רוחב מלשון לדרום קל"ה אמה [רמב"ם פ"ה מבחירה], ואפי' אחורי התיכל מותר לשחטן. ובדיעבד אפי' בשחטן תוך התיכל כשרים [רמב"ם פ"ה ממעק"ר]. הלשכות הבטיות בקדש ופסחות לחול, וכ"כ החלוטת שבחומה [ר"ל כמין ארנו שבגוף החומה מבחין], ושזי ראש החומה, אם היו גבוהות מה לקרקע העזרה, הוכן חול, אבל גבוהות כשרות לשחיטת קדשים קלים, ולאכילת קדשי קדשים. אבל בשאין גבוהות מה לקרקע העזרה, גם הגנות פסולין לה ולזה, דנגין ועלויה לא נתקדשו. והלשכות הבטיות בחול ופסחות לקודש, הוכן קודש לאכילת קדשי קדשים ושלא ליבש שם [יומא א' כ"ה א'] ולא לשחיטת קדשים קלים. אבל גבוהות, ואפי' גג התיכל הוא חול לכל דבר. והלשכות הפסחות לקודש לחול, מה שבהן חללה עד הקודש קודש, ומה שבהן חללה עד החול חול [יומא כ"ה א'] ורמב"ם פ"ה ופ"ז מבחירה וכ"מ שם]:

(ד) ובמקום הזריקה יש ו' חילוקים. (א) ב' ושיעור יו"ב לריכוס ה' הזאת בקדשי קדשים בין הבדים, וז' הזאת בתיכל על הפרוכה, וז' הזאת על ארבע קרנות מזבח הזהב, ואח"כ שבעה הזאת על גגו של מזבח הזהב. ושיירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החילון, וכ"כ אימוריהן נקטרים על מזבח החילון. וכל השאר מהקרבנות אלו נשרף מחוץ למזבח. (ב) פר העלם ופר כהן המשיח ושעיר ע"ז [ע"י פ"ב ס' י"א], לריכוס שבע הזאת בתיכל על הפרוכה, וז' הזאת על ד' קרנות מזבח הזהב, ושיירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החילון, ואימוריהן נקטרים על מזבח החילון, והשאר נשרף מחוץ למזבח [רמב"ם פ"ה ממעק"ר]. [ג] אולם הפאת החיצונה דמש מרק על מזבח החילון ד' מתנת בד' קרנות. דהיינו שהכהן לוקח מזרק הדם, ועולה לסיבב של מזבח, ועומד אל זיית דרומית מזרחית, וטובל אלבע יד ימינו בדם שבמזרק שביד שמאלו, ומתחיל האלבע הטובל בדם על חוד ארתו זיית של מזבח למעלה מהסיבב. ואם נתן הדם תוך אמה מאורו חוד מכתן או מכתן, כישר מדהוה נגד הקרן שלמעלה בגג המזבח [ע"י פ"ה דזכאים ס' כ"ב]: [ונת"י זכאים ד"ד כ' ד"ם קרנות משמע שנותן דם הקטלה כולם הקרנות, כדי שיטול לתוך חללן, וכן משמע בש"ס שם. ורמב"הו"ג (ג) וזרי' היינו כהמ"ס לעיל [כ"ה כ"ג א'], דס"ל דמש טמאה גבוהה של קק וזרי' פליג עליה רבי הסם, והלכה כרבי מהר"ו וכן משמע מהני' [זכאים פ"ה מ"ג]. דקאמר, עלה כבשם ופנס לטוב וכו', ואי יומא דדם חטאת יתן נקדן, הליך כהן שנסוגג יול להשיט אלבעו לקדן? וע"י רמב"ם פ"ו מ"ג ד"ם שהיו וז"ע] ואח"כ מקנה אלבעו מהדס בשפת המזרק, והליך ומקוף משם דרך ימין לקדן מזרחית לפנות, ומשם לקדן לפנות מערבית, ומשם לקדן מערבית דרומית, ובכל קדן וקדן כשיגיע אליו טובל אלבעו הג"ל בדם שבמזרק ומוס כחתלה, ומקנה אלבעו כלעיל. ואח"כ

יורד מהמזבח ושופך שיירי הדם על יסוד דרומית מערבית, ומקטיר האימורין על מזבח החילון, והשאר הבשר נאכל לזכרי כהונה בעזרה [ע"י פ"ב ס' י"ב]. וכל ג' מיני קרבנות הג"ל לריכות היוזת דם שלהן באלבע ימין. רק שב' מינים הראשונים שהם חטאות פנימיות בזריקה באלבע מזרח, ומין ג' שהוא חטאת חיצונה במהן אלבע עלמנו ולא בזריקה. אבל שאר מיני הקרבנות א"ל אלבע כלל, רק זורק הדם מהמזרק. (ד) עולה, אשם, שלמי צבור, שלמי יחיד, ותודה, כל א' מהן טעון ב' מתנות שהן ד', והיינו שאחר שקבל הדם במזרק, הליך ועומד למטה ברמפה נגד קרן מזרחית לפנות של מזבח, וזורק הדם מהמזרק מזרחק עד הזיית של המזבח, למטה מחוט הסקרה שהיה בלמעל גובהו של מזבח, ומתכוון שהיה זריקה הדם כמין ד שיקוף הזיית בב' לדיו. ואח"כ הליך משם אל קרן מערבית דרומית, וזורק גם שם כבזריקה ראשונה. ושיירי הדם שופך אח"כ על יסוד דרומי של מזבח. ואח"כ בעולה מנתהו ומקטירו כולו כליל למזבח, ואין להכניס בו כלום רק עורו. ובא"ש שם מקריב ממש האימורין, והבשר נאכל לזכרי כהונה כבחטאה. וכן הדין ב' למי צבור. אבל צ' למי יחיד ו תוד ה מקריבין ממש האימורין, והכהן לוקח והזבוק, והבעלים אכילים הבשר, כמ"ס בדיני שלמים. (ה) בבור ובעשר דמן טעון ממן אחת, דהיינו שלוקח המזרק שבו הדם, והליך לאחזה ד' של מזבח שיראה, ובלבד שיהיה שם יסוד וזורק הדם מהמזרק, מזרחק אל קיר המזבח למטה מחוט הסקרה. ואח"כ מקטיר האימורין. ובשר של הבטור נאכל כולו לכל בני בית הכהן שבירושלים, ושל המעשר שייך כולו לבעלים, ואין להכניס בו כלום [ע"י לעיל פ"ב ס' י"א]. (ו) הפסח מקבל דמו במזרק והליך לכל ד' של מזבח שיראה ובלבד שיהיה שם יסוד, ושופך הדם שבמזרק על קיר המזבח למטה מחוט הסקרה, כדי שיזוב ליסוד שהתח מקום השפיכה [פרלה"מ פ"ה ממעק"ר ה"ז]. והחילוק שבין זריקה לשפיכה, זריקה מזרחק, ולא איכפת ליה אם יזוב למטה ליסוד. אבל שפיכה בנתה, כדי שיזוב למטה ליסוד [רש"י פסחים ק"א ח' א']. ואח"כ מקטיר אימורי הפסח, והבשר נאכל בליל א' של פסח עד חלות, כולו בירושלים לכל אדם עתה שממנה עליו קודש שחיטה, ואין להכניס בו כלום. נמצא ב' מדות בזריקה דם כריטו. (א) כל חטאות פנימי או חילון, לריכות ממן אלבע. (ב) כל שאר הקרבנות לריכות זריקה. (ג) ופסח דמו לריך שפיכה:

(ה) ד' מדות יש בדם שלא מרק כהלכתו הג"ל. יש שבדיעבד בעליו נתכפרו, ומותר ג"כ באכילה והקרבה. ויש שרק בעליו נתכפרו אבל אסורים באכילה והקרבה. ויש שמתהר באכילה והקרבה אבל בעליו לא נתכפרו. ויש שפסולין לגמרי, ולא הן. (א) כל הקרבנות בין חטאות או שאר קדשים אם נתן רק מתנה א' מדמן על מזבח החילון, כשר בדיעבד, הבעלים נתכפרו, ובשרן, הנאכלים יאכלו והנקרבין יקרבו. (ב) ובלבד שיהיה ב' לטובתה שיהיה כנגד המתנה שנתן, יסוד למטה וקדן למעלה. וב"כ אותן שדינן בשפיכה שנתן בזריקה או איפכא, בדיעבד בעליו נתכפרו והבשר יאכל. (ב) אבל אם היה חדר לריעותה שלח היה נגד המתנה היא יסוד למטה, או שלא היה קרן כנגדו למעלה, הבעלים נתכפרו, ואפי' ביש ב' לריעותה, אבל הבשר אסור באכילה ואפי' בחדר לריעותה. וה"ל בזיהור למעלה שנתן למטה מחוט הסקרה, או איפכא. או דם חטאות פנימיות שנתן במזבח החילון כבאר קרבנות, או איפכא. ואפי' נתן א' מכל הדמים הללו על הכבש, בבולן אף שהבשר אסור באכילה או בהקרבה, עכ"ל הבעלים נתכפרו. [וביורה"ד ל' חטאות הפנימיות. שדינן כשורקן לפנים וחסר א' מהמתנות הפנימיות שלא נתכפרו הבעלים, ובולקטן, מוקפיד בהו קרא וכתב שבע פעמים, אי"כ בדיקן על המזבח החילון דמתכפר בעלים בדיעבד, היינו נתן ו' מתנות וז"ל ק"ן]. (ג) כל הקרבנות שנעשה א' מד' עבודות שצדמן שלא לשמן כשרים לאכילה והקרבה, אבל בעליו לא נתכפרו חוץ מפסח וחטאות [כר"ס זכאים]. (ד) אבל חטאת חיצונה שהכניס דמה לפנים. או חטאת פנימי שחסר בה א' ממתנות הראוין, אפי' נתן בתיכל או בק"ק בדיקן. או בכל פסח וחטאת שנעשה א' מד' עבודות שצדמן שלא לשמן, או פסח, או הבעלים מחטבה הטרופאל ב' מד' עבודות שצדמן [לעיל פ"ה מ"ה] וז"ל, הבעלים לא נתכפרו והבשר אסור [כל זה ברמב"ם פ"ה מספוחי"ק, וז"ל. אמנם לא יזימי להכין מ"ס ברמב"ם פ"ו, וז"ל שיהי ממן קרבנות בחטאות בין פנימיות ובין חיצוניות פסול, ובשאר קרבנות כשר. ורמב"הו"ג כהן שיהי, או שלא נתן רק ממן א', הכי בכ"כ בחטאות חילון כשר, וכמ"ס רבינו שם נ"א? וז"ל ש"ל נתן מתנה היא כנגד קרן יסוד, הכי בכ"כ גם בשאר הקרבנות, כפי דבגליטת נתכפרו, עכ"ל הבשר אסור, וכמ"ס רבינו בה"ט? ואי יומא דס"ל לרבינו דבכ"כ בחטאת גם בעליו לא נתכפרו, הכי זה נגד יסותה דשוחל [זכאים ד"ו ב'], דקאמר דכל דם משחיטת למזבח, כישר? וכן משמע נמי ליטא רבינו כ"כ. ורובק לומר דכוונת הרמב"ם בשפיכה בחטן אלבע, וז"ל מכל חטאות פנימיות או חיצוניות לריכות אלבע בחטן דמן ובגליט, וקאמר ברמב"ם שם שיהי ונתן בזריקה נכסלו, מבא"כ שאר קרבנות שדינן בזריקה אם שין בחטן אלבע או בשפיכה כשרין, אבל כל זה אינו בחטאות דבני הרמב"ם. אמנם לטע' [זכאים שם דכ"ו ב' ד"ם חזק] לא קאי שוחל אדם פנימי שנתנו בחטן או דם חטון שנתנו פנימי, דבכ"כ ס"ל דסכול לגמרי, ע"ש. ובעניי גס בזה לא יזימי להכין דבני הרמב"ם, דנהי דאין לאכילת

(ה) כ"ס מקטת הכוס' ביומא שם, אבל דעה הרמב"ם דמותר ליבש שם (כ"י"מ שנתוס' שם), שט"מ פ"ו מנחירס ה"א: (ב) ע"י רש"י וז"ל (א) ע"י זכאים פ"ה אות א':

חומר בקודש פרק חמישי ששי

למלאכה שהיא (בקדושתו ד' א'). וכן משמע מרמז'ם [פ"א מפסוקה"ק הכ"ז ט"ט]. אם כשך קאת מרס הנפש או כולו מהמזרק לרלפה, ואספו, כשר. אבל בשפך מהלואר לרלפה ואספו פסול [רמז'ם פ"א מפסוקה"ק הכ"ז]. והאיך בולדך? קי"ל הולכה שלא ברנג לא שנה הולכה. וכל קרבן שלא הולך דמו בהילוך ממש בין ששחט קרוב למזבח או רחוק ממנו ועמד במקום שקבל הדם וזרקו פסול [שם הכ"ז], והאיך זורק? כבר ביארנו לעיל הא"ך יהיה הזריקה בכל קרבן וקרבן [ע"י פ"ה סי' ד'].

ג) והאיך יהיה הקטרת הבשר ע"ג המזבח? נקדים שיש חילוק בזה בין עולה לשאר קדשים, דמשאר קדשים מקטירין רק האזורים במזבח, וכבר נתפרשו [לעיל פ"ב סי' כ"א]. משא"כ עולה כולה כלי, ומקבל לו שיהיה גרוח העולה דוקא בזה האופן, דהינו הראש, והפרד על בית שחיתו.

ד' הכרעים. ב' הדיס. רגל ימיו עש' ב' זיגים עמו. הקרבים. החזה. דופן ימנית בלי שדרה, ומינה ממנה ב' ללעות למעלה וב' למטה, ויהיה גם הכבד תלוי בהדופן. הגרה הוא האזר וב' ב' ללעות מכאן וב' ללעות מכאן, והקנה והלב והריאה נשארים תלויים בו. דופן השמאלי עש' השדרה ומינה ממנה ב' ללעות למעלה וב' ללעות למטה, ועחול תלוי בהפך. העוקן והאליה שבה, ולאכע הכבד וב' הכליות נשארים בעוקן. רגל שמאל. אלה הם הגחחים של כל עולה שאסור לנתחם יותר, מרמז'ם, ונתח אורה לנתחיה, ולא נתחיה לנתחיה. אולם בכמה בני אדם ישאו למזבח, הגחחים הג'ל, בזה יש חילוק בין קרבן לבזר לקרבן יחיד, דבעולה צבור, ב' כ' ש' א' ו' יקריבו ו' הכהנים הגחחים הג'ל למזבח, וא' טשא הסולת וא' טשא היין לנכסים. וב' א' ל' יקריבו ו' הגחחים, והסולת ב'ב', והנכסים ב'ב'. וב' פ' ר' א' ו' ע' ג' ל' יקריבו ו' הגחחים הג'ל למזבח, והסולת ב'ג'. והנכסים ב'ג'. מיהו בעולה יחיד רשאי כהן א' להקריב כל התחום הג'ל למזבח [רמז'ם פ"ו ממעק"ר]. [אבל פסוע דהיו לריבים להפס אורה כהן יזכה. להקריב כולו, ובזה יתורץ מה דקשה ברש"י יומא ד"ב ב' ד' מי ידעינן ש' והרי ע"י פייס היו עוזרין, דקשה הרי שם [יומא כ"ו ב'] אמרי' בפירוט שבמטה דבקרבת יחיד אש רלה להקריב יקריב? אלא ע"כ דהתם רק לענין נתיים קאמר, אבל עכ"פ פייסו מי יקריב טלו, דאל"כ איכא למיחש לקטטה וכבדתומת הדת, רפ"ב דיומא]:

ה) ובמקום המליקה בעופות, יש חילוק, דחשאת העוף מדדינו שיהיה האלה דמו ומלוי דמו למטה מחוט הסיקרא, לכן הולך עם העוף למטה עד קרן דרומית מערבית של מזבח, ושם עומד ומולק. אבל בעולת העוף שדינו שיהיה מלוי דמה למעלה מחוט הסיקרא, לכן עולה עם העוף להכובב, ושם עומד בקרן דרומית מזרחית ומולקו שם. מיהו מליקה עלמה כשרה בכל מקום [במזבח] [זבחים דף ס"ג ב']:

ו) במקום קמיאת המנחה. כל מנחה כהן מוליכה בכלי שרת אלא המזבח למטה ומגיש הכלי שבו המנחה סמוך ממש כנגד חוד קרן דרומית מערבית של מזבח. ואח"כ מסלק כל הלבונה לר' א', ועושה הקמיאת מל' אחר בהסולת במקום ששמנה מרובה, ונתן הקומץ לכלי שרת, וחוזר ונתן גם כל הלבונה שבה על הקומץ שבכלי ומעלה למזבח ומולאו וזרקו לאש. מיהו הקמיאת כשרה בכל מקום שבעזרה, ואפי' בהיכל [רמז'ם פ"ב ממעשה קרבנות ה"ב ופ"ג ה"ב]. ועי' לעיל פ"ב סי' ג'ג':

ז) במקום הנכסים בין בנסוך היין או המים, היה בראש המזבח בקרן מערבית דרומית, ששם היה סמוך להקרן ב' ספלי כסף קבועים בנג המזבח, המרחי מיוחד למיטך היין, והמערבי למים. בכל' א' היה נקב בשליו, שמחולל ויורד להשיתן. והוא גומא עמוקה שהיה מהלך לתחתיות המזבח. אבל הנקב שבספל המזרחי שמויחד ליין, רחב יותר ומקבץ שבספל המיוחד למים. נתן היין לספל המיוחד למים, או ארסכא כשר [רמז'ם ס"ז ממעק"ר ה"ב ופ"ו מתמידין ה"ו]. ולרמז'ם [פ"ב ממעק"ר ה"א] כל הנכסים חוץ מנכסי החג, מנסכין על יסוד המזבח ומשם יורד להשיתן. וחלק עליו הראש"ד, וכדבריו משמע בספרי:

ח) במקום הקטורת היה בכל יום בשחרית ובין הערבים על מזבח הזהב שבהיכל. ובזיו"כ מכניס כהנ"ג עוד מלוא חפיו קטורת לקדשי קדשים להקטירו שם על המזבח במקום שבין ב' הבדים. חוץ מהמזבח לבנה, שמקטירו על מזבח החילון [לעיל פ"ב סי' ס"ד]. ועתה נבוא להשיב גם על השאלה ה':

ד) דבר הקרב למזבח, בין נתחי עולה, או חימורי שאר הקרבנות או מנחה, לריך שיהיה כוית, דק"ל אין הקטרה פחות מכזית [רמז'ם פ"א מפסולי העוקשין ט"ו]:

ה) כל דבר הקרב למזבח לריך לאלוהו ב' תחלה יפה יפה כמולח בשר ללוי. מיהו בדיעבד אפי' לא מלח הדבר הקרב רק בגרנג מלח א' כשר. אבל בהקריב דבר בלא מלח כלל, לוקה והקרבתו כשר. חוץ ממנחה שכשהקריב קומאה בלי מלח כלל, נפסלה המנחה, ואין לך דבר הקרב למזבח שא"ל למלחו, רק נכסי חובה, והדם, והעליים [רמז'ם פ"ה מאיסורי מזבח ה"א ו"ב, ועי' לעיל פ"ב סי' ג"ט וס']:

ו) עוד יש חילוק בין הקרבת נתחי עולה, להקרבת חימורי שאר הקרבנות. דבעולה לאחר שמלח הגחחים והעלן [למזבח ג'] לריך לזרקו דוקא על האזיזים, דילפיגין ג"ס דכתיב ושפית עולותיהן הכשר והדם, מה דם בזריקה אף בשר בזריקה. ולאחר שזרקו על האזיזים, מסדרין יפה על המערכה. משא"כ בחימורי שאר הקרבנות מניחין מיד בנחת על המערכה [פ"ו ממעק"ר]. וכל הנקב על גבי המזבח שללו למטה ואח"כ העלן לאש. אין בהם משום ריח ניחוח [שם]:

ז) והאיך סדר המליקה? בחטאת העוף, הכהן עומד למטה בראפה אלל קרן דרומית מערבית של מזבח. ובעולה העוף הכהן עולה בכבש ופונה לכובב וכל לו לקרן דרומית מזרחית. [ברתוי"ם כגב בנתיים פ"ו מ"ג דסוכב שזכור רש"י ו"ב שם בעולת העוף, היינו מקום דריסת רגלי הכהנים בראש המזבח שג"כ נקרא סוכב. ולפיכך אש שקלה ל"ל רחיה לדבריו, דהרי אמרי' ההם בש"ם דמש"ה עילין זמוריה שם על העשב בחילית עולה העוף שאש יסבב עם העוף את המזבח, שצ"ל יתעשן וימות. ואי ניחא דנסיבב ממש מולק. א"כ הו"ל אשך שיתעשן וימות בעשן המערכה שהוא ג' אמות למעלה מהסוכב, והרי עשן המערכה מתמר ועולה כמקל ואינו יורד למטה [ביומא ל"ג א']. ואפי"ה ק' לפי קאמר רתוי"ם דסוכב ש' רש"י, הרי גם בנתיים פ"ו מ"ג ל"ג ופנה לכובב? אבנ"ם סחיהמת לבין רמז'ם משמע לכיורה ולסוכב ממש ענה, ואי משום העשן דשחא תעשן, יש לומר דאין סומכין על הכס שממך העשן רק למעלה, אבל בנתיים פ"ו סי' כ"ח בהלתי תהלה לאל רחיה חוקה שמולק בראש המזבח ממש. יעו"ש]:

ח) ובין בחטאת או בעולה, מושיב הכהן שם במקומו העוף על אחורי כף ידו השמאלית ופני העוף נגד גבי ידו, ועפרו ללד מעלה. והכהן אחז' ב' רגלי העוף בין ב' אלבעותיו זרת וקמיאתה של יד שמאלית, ו

לנקות לרמז'ם דס"ל דפניו שנתו בחוץ ג"כ נחשכו בעליו, א"כ לענין מה נקטה מחני' [כ"ב מ"ג כהנ"ג פסול, אי לנחור בלתי, הכי בל"ל בהשפין אסורים בלתי, ד"ל דהא דנקט מחני' פסול ר"ל שהלמורין אסורים ליקב? אבל על זאת יחמד לבי לידע מר"ל למז'ם נדס חוץ בנתו פטים שכפר בדיעבד, וזהו ככל דבריו שמואל, הכי כל רחיות שמואל הוא מרמזין למונה לכפר, ודם חוץ שנתו פטים, וזה היע דמו למזבח, איך יכפר, והרי קרא רק בנתיים החילון מיידי? וט"ט]:

ו) ובמקום המליקה בעופות, יש חילוק, דחשאת העוף מדדינו שיהיה האלה דמו ומלוי דמו למטה מחוט הסיקרא, לכן הולך עם העוף למטה עד קרן דרומית מערבית של מזבח, ושם עומד ומולק. אבל בעולת העוף שדינו שיהיה מלוי דמה למעלה מחוט הסיקרא, לכן עולה עם העוף להכובב, ושם עומד בקרן דרומית מזרחית ומולקו שם. מיהו מליקה עלמה כשרה בכל מקום [במזבח] [זבחים דף ס"ג ב']:

ו) במקום קמיאת המנחה. כל מנחה כהן מוליכה בכלי שרת אלא המזבח למטה ומגיש הכלי שבו המנחה סמוך ממש כנגד חוד קרן דרומית מערבית של מזבח. ואח"כ מסלק כל הלבונה לר' א', ועושה הקמיאת מל' אחר בהסולת במקום ששמנה מרובה, ונתן הקומץ לכלי שרת, וחוזר ונתן גם כל הלבונה שבה על הקומץ שבכלי ומעלה למזבח ומולאו וזרקו לאש. מיהו הקמיאת כשרה בכל מקום שבעזרה, ואפי' בהיכל [רמז'ם פ"ב ממעשה קרבנות ה"ב ופ"ג ה"ב]. ועי' לעיל פ"ב סי' ג'ג':

ח) במקום הנכסים בין בנסוך היין או המים, היה בראש המזבח בקרן מערבית דרומית, ששם היה סמוך להקרן ב' ספלי כסף קבועים בנג המזבח, המרחי מיוחד למיטך היין, והמערבי למים. בכל' א' היה נקב בשליו, שמחולל ויורד להשיתן. והוא גומא עמוקה שהיה מהלך לתחתיות המזבח. אבל הנקב שבספל המזרחי שמויחד ליין, רחב יותר ומקבץ שבספל המיוחד למים. נתן היין לספל המיוחד למים, או ארסכא כשר [רמז'ם ס"ז ממעק"ר ה"ב ופ"ו מתמידין ה"ו]. ולרמז'ם [פ"ב ממעק"ר ה"א] כל הנכסים חוץ מנכסי החג, מנסכין על יסוד המזבח ומשם יורד להשיתן. וחלק עליו הראש"ד, וכדבריו משמע בספרי:

ט) במקום הקטורת היה בכל יום בשחרית ובין הערבים על מזבח הזהב שבהיכל. ובזיו"כ מכניס כהנ"ג עוד מלוא חפיו קטורת לקדשי קדשים להקטירו שם על המזבח במקום שבין ב' הבדים. חוץ מהמזבח לבנה, שמקטירו על מזבח החילון [לעיל פ"ב סי' ס"ד]. ועתה נבוא להשיב גם על השאלה ה':

פרק ו' האיך היתה כל עבודה ועבודה?

א) האיך סומך? כל הקרבנות שטעומת סמיכה, אם היה קרבן קדשי קדשים מעמיד הקרבן בלפון המזבח, ראשו למזבח ופניו למערב. ואם היה קדשים קלים מעמידה בכל מקום בעזרה, רק שיהיה פני הבהמה למערב. והסומך בין בק"ק ובין בקב"ל עומד במזרח ופניו למערב, ומינה ב' ידיו בין ב' קרני הקרבן וסומכין עליו בכל כחו, ומתוודה או אומר דברי שבח להקב"ה, הכל לפי הקרבן שמקריב [ועי' לעיל פ"ב סי' ב"ה]:

ב) האיך שוחט? כל קרבן קודש ששחטו קישר כל יד שלו עם רגל שלאחריו [עמ"ש תמיד פ"ד סי' ב']. ולרמז'ם א' לא היו כופהין התמיד כלל [עמ"ש בתמיד שם]. ואח"כ מכניסין ראש הבהמה תחת אחד מהכטעות המיוחד לאותו המשמר שבוהו שבעזרה כדי שלא תהומע הבהמה ראשה בשעת קבלת הדם. והשוחט עומד במזבח הבהמה ופניו למערב. והמקבל עומד במערב הבהמה, אחוריו ללפון ופניו לדרום וצידו המזרחי. והשוחט שוחט בסכין כלי שרת, ובדיעבד אפי' אינו כלי שרת, כשר, ומתכוון ושוחט ב' הסימנים והוורידיו, ומיד מניף הסכין למעלה לאחר שחיתו, כדי שלא יפסוף דם שעל הסכין לתוך המזרח ומקנה הסכין בלחורו המזרחי. ואז המקבל הדם, מושיט המזרח תחת האזר הנשטח, ואותו הסימנים והוורידין ומפסין לתוך חורי המזרח [עי' רש"י זבחים דכ"ה ב'], ומתכוון לקבל כל הדם, או מעט מדם התמימים שבכסף. דלע"ג דאמרי' בנתיים [דכ"ה א'] ולא מדם העור ולא מדם התמימים, דמיין פסולין לזריקה, היינו שאם יקבל זה נגד, מדלין מכפר רק דם שהנפש יוצא בו. ואפי"ה דאמרי' [בנתיים דכ"ה א'] כמכנס דם שנשך בראש, מקשינן והרי דם התמימים מעורב מהרבה פסחים שנשחטו-שם מרובם, ודם שהנפש יוצא בו שנשך, הוא רק מועט. כי רובם התקבל בו, והרי ה' ליכא משמע שדם התמימים מועט, ואפי"ה פסול לזריקה? ג"ל דהתם דם התמימים מעורב פסחים שנשחטו-שם מרובם, ודם שהנפש יוצא בו שנשך, הוא רק מועט. כי רובם התקבל בו, ובכ"ל לזרק למזבח, לכי מקשי דלבעל דם הכשר לזריקה כדכור, עד שהולך לתוך דכ"ה ס"ל אין דם מנוטל דם אפי' מרובה למועט [ועי' סי' רש"י ה"ה]. אבל מהמזרח דיעבד מעט מדם התמימים, כגל כדור, ורק לכתלה יש לומר מדלג געט מדם שג"כ בסכין, מליך להכניסו מיד לאחר שחטם שלא יתערב גדם הזריקה, אבל גדם העור והתמימים בשלל נזר לא יתנה תורה

(ג) כנ"ל דכ"ה בש"ס ורמז'ם וכו' כדברי המהגר קיים פ"א אוח' ס'. אף לע"ג דין זה בעולה ע"ג ועי' (ב) עי' מל"מ שם ה"א: (ג) עי' מל"מ שם ה"ד:

חומר בקורש פרק ששי

ז' גפי אוחז אוחז בין אמה לאכזב. ומנחה בידו הימנית עור הגרון עם ז' הסמינית על זר פנימי של אכזב ואמה, ואוחז העור האוא בין אכזב לאגודל [ולרמזים מוחח עור הגרון ממעל לאמה ולאכזב עד בין אכזב לאגודל], ואח"כ קולץ בלפניו של יד ימינית את חוט השדרה של העוף ממול ערפו, ומנחה שם חוליות המפרקת זה מזה, אבל אינו מנתק עדיין רוב הבשר שמקיף הוואר [ובחמולין ד"כ ב' כחנ"ש" רוב בשר שאתורי הוואר. וי"ל ד"ל דבבשר שאתורי הוואר הוא רוב הבשר המקיף הוואר, דברי שיקר הטעם הוא משום ובי מנה עומד ומוטל]. ואח"כ מנתק בעולה הוושט והקנה או רוב של כל א' ואחר, ובחטאת רק סימן אחד או רובו, ובצעה היפכה שניהן פסולין. ואח"כ מנתק בלפניו בעולה את הבשר שמקיף המפרקת ומבדיל הראש מגוף, אבל בחטאת אינו מבדילו מרגשאר מחובר בס' הא' שאינו מנתקו, וכלעיל. אח"כ ב ח ט א ת אוחז בעוף ומזה דמה מרחוק אל קיר המוצח למטה מאלונע גובה המוצח [ערכ"מ], ואחר שהזה דמה, מנמלה ודוחק בית המליקה בין אכזבתי, כדי שעי"י ירדו שיערי הדם ליסוד המוצח. ואם לא מילא פסול. [ונ"ל דכ"ג אם לא היה, וי"ל ראה מרש"י משילה דח"ב ד"ם והני רב, ור"ש א' ד"ה קתי, ועיין בפירושוני בס"ד [זכח"ס פ"ו ס' מ"ג] אלא שהרמב"ם לא יבאר מן, ולאחר מלוי הדם, הבשר כולו לכהנים, כחטאת בהמה [רמב"ם פ"ו ממעק"ר]. אבל בעולת עוף לאחר שהבדיל הראש מהגוף מנמלה ודוחק בית המליקה שבגוף העוף על קיר המוצח למעלה מחוט הסיקרה, כדי שירד שם דמה. וכ"כ עושה עם הראש, שדוחק בית המליקה שבו לקיר המוצח שם. [והרמב"ם בס"ד ממעק"ר], וי"ל. ומנמלה דם הראש ודם הגוף אל קיר המוצח וכו', ובעל הראש דוחק בית המליקה למוצה וכו'. משמע מדגביו דב' מקטע היו בדם הראש, בנתחל מנמלה דם המליקה לקיר, ואחר שמי"ה גם דם הגוף תור ומקיף בית מליקה הראש למוצה. ובעניו לא זכיר לרעה מל"ל לרבות הא' אי משום דבמחתי' [זכח"ס ס"ד ב'] בנתחל קטק ומילא דים, וסדר תו קטק מחתי' בעל הראש והקיף וכו', ובסוף הדך ונקט הגוף מילא דם הראש ולא מילא דם הגוף פסול וכו' והבי קשה למחתי' דברי מהראש לזאנעך מלוי לא שמישק אהיו מחתי' כלל? א"כ דהא דוקט טא בנתחל ומילא דמה, קאי אלא האוף, וי"ל שנתחל מנמלה דם הראש למור ואח"כ דם הגוף למור. ונ"ל מדהדר נקט טא א"כ בעל הראש וקיף וכו', ע"כ ר"ל שאתר שמי"ה דם הגוף תור ומנמלה דם הראש. אמר וכוונת המח"ס, לא ידענו מל"ל לתא גופיה הא, שיהא מתן דם הראש משונה מתתן דם הגוף, והבי נקרא לא סדר ראש או גוף, רק פס"א כתיב ומנמלה דמו? והרן דס"ת אי יומא כר"מ פ"ו ממעק"ר]. וכמו שכתבנו לעיל, דמלת מלוי ר"ל שדוחק מקום המליקה בין אכזבתי, והבי יורד על קיר המוצח ומלא היקף דנקט טא בני הראש, ר"ל שדוחק הראש עטמו וככשו אל הקיר. לפיכך מניקטא הא בחר סבי מילא הראש וכו', והבי ק' בקישוטינו ס"ל דהבי בני הראש לא נקט עדיין שיהי מנמלה אוחז, על כרחק דהא דוקט טא תחלה ומילא דמו אלא בני קאי, וכדארמין. אלא אי יומא ככ"ו בחומס, שפי' שגויי סי"ט שנתחל ודוחק בית המליקה לקיר המוצח. א"כ מלוי והקפה אחת היא, ואין ראה מחתי' כלל, ד"ל ומילא דמה דנקט טא תחלה, קאי רק אגוף של העוף, ואח"כ שפיר נקט טא בסוף מילא הראש וכו', משום דככר נקט לעיל מילא בני הראש הקיף בית מליקה למוצה, דעינו מלוי ידידיה? ור"ל כ"ל דמי"ה שמי"ה תחלה ומילא דמה. ר"ל דם הגוף למור, ואם דוקט בחר סבי בעל הראש והקיף וכו', ר"ל היה דוחק הראש עטמו בקיר, משום דההוואר שבהם בו רב. לא היה צריך לדחוק בקיר, רק מנמלה ודוחק מקום המליקה בין אכזבתי, וככשי סבי ליה שימא דם, משא"כ בהראש שרמו מושט, היה צריך להקטן ולכבד לקיר המוצח נתחוק כדי שלא גם מנמלה דם [וחו"כ כפי' רכ"מ שכתבנו לעיל]. ואפשר שכן הוא ג"כ כיונת הרמב"ם, רק תא והדר מנמלה. אלא שלאונו דחוק קתא]. לא מילא דם הגוף בעולה פסול, אבל אם לא מילא דם הראש כשר :

ז' גפי אוחז אוחז בין אמה לאכזב. ומנחה בידו הימנית עור הגרון עם ז' הסמינית על זר פנימי של אכזב ואמה, ואוחז העור האוא בין אכזב לאגודל [ולרמזים מוחח עור הגרון ממעל לאמה ולאכזב עד בין אכזב לאגודל], ואח"כ קולץ בלפניו של יד ימינית את חוט השדרה של העוף ממול ערפו, ומנחה שם חוליות המפרקת זה מזה, אבל אינו מנתק עדיין רוב הבשר שמקיף הוואר [ובחמולין ד"כ ב' כחנ"ש" רוב בשר שאתורי הוואר. וי"ל ד"ל דבבשר שאתורי הוואר הוא רוב הבשר המקיף הוואר, דברי שיקר הטעם הוא משום ובי מנה עומד ומוטל]. ואח"כ מנתק בעולה הוושט והקנה או רוב של כל א' ואחר, ובחטאת רק סימן אחד או רובו, ובצעה היפכה שניהן פסולין. ואח"כ מנתק בלפניו בעולה את הבשר שמקיף המפרקת ומבדיל הראש מגוף, אבל בחטאת אינו מבדילו מרגשאר מחובר בס' הא' שאינו מנתקו, וכלעיל. אח"כ ב ח ט א ת אוחז בעוף ומזה דמה מרחוק אל קיר המוצח למטה מאלונע גובה המוצח [ערכ"מ], ואחר שהזה דמה, מנמלה ודוחק בית המליקה בין אכזבתי, כדי שעי"י ירדו שיערי הדם ליסוד המוצח. ואם לא מילא פסול. [ונ"ל דכ"ג אם לא היה, וי"ל ראה מרש"י משילה דח"ב ד"ם והני רב, ור"ש א' ד"ה קתי, ועיין בפירושוני בס"ד [זכח"ס פ"ו ס' מ"ג] אלא שהרמב"ם לא יבאר מן, ולאחר מלוי הדם, הבשר כולו לכהנים, כחטאת בהמה [רמב"ם פ"ו ממעק"ר]. אבל בעולת עוף לאחר שהבדיל הראש מהגוף מנמלה ודוחק בית המליקה שבגוף העוף על קיר המוצח למעלה מחוט הסיקרה, כדי שירד שם דמה. וכ"כ עושה עם הראש, שדוחק בית המליקה שבו לקיר המוצח שם. [והרמב"ם בס"ד ממעק"ר], וי"ל. ומנמלה דם הראש ודם הגוף אל קיר המוצח וכו', ובעל הראש דוחק בית המליקה למוצה וכו'. משמע מדגביו דב' מקטע היו בדם הראש, בנתחל מנמלה דם המליקה לקיר, ואחר שמי"ה גם דם הגוף תור ומקיף בית מליקה הראש למוצה. ובעניו לא זכיר לרעה מל"ל לרבות הא' אי משום דבמחתי' [זכח"ס ס"ד ב'] בנתחל קטק ומילא דים, וסדר תו קטק מחתי' בעל הראש והקיף וכו', ובסוף הדך ונקט הגוף מילא דם הראש ולא מילא דם הגוף פסול וכו' והבי קשה למחתי' דברי מהראש לזאנעך מלוי לא שמישק אהיו מחתי' כלל? א"כ דהא דוקט טא בנתחל ומילא דמה, קאי אלא האוף, וי"ל שנתחל מנמלה דם הראש למור ואח"כ דם הגוף למור. ונ"ל מדהדר נקט טא א"כ בעל הראש וקיף וכו', ע"כ ר"ל שאתר שמי"ה דם הגוף תור ומנמלה דם הראש. אמר וכוונת המח"ס, לא ידענו מל"ל לתא גופיה הא, שיהא מתן דם הראש משונה מתתן דם הגוף, והבי נקרא לא סדר ראש או גוף, רק פס"א כתיב ומנמלה דמו? והרן דס"ת אי יומא כר"מ פ"ו ממעק"ר]. וכמו שכתבנו לעיל, דמלת מלוי ר"ל שדוחק מקום המליקה בין אכזבתי, והבי יורד על קיר המוצח ומלא היקף דנקט טא בני הראש, ר"ל שדוחק הראש עטמו וככשו אל הקיר. לפיכך מניקטא הא בחר סבי מילא הראש וכו', והבי ק' בקישוטינו ס"ל דהבי בני הראש לא נקט עדיין שיהי מנמלה אוחז, על כרחק דהא דוקט טא תחלה ומילא דמו אלא בני קאי, וכדארמין. אלא אי יומא ככ"ו בחומס, שפי' שגויי סי"ט שנתחל ודוחק בית המליקה לקיר המוצח. א"כ מלוי והקפה אחת היא, ואין ראה מחתי' כלל, ד"ל ומילא דמה דנקט טא תחלה, קאי רק אגוף של העוף, ואח"כ שפיר נקט טא בסוף מילא הראש וכו', משום דככר נקט לעיל מילא בני הראש הקיף בית מליקה למוצה, דעינו מלוי ידידיה? ור"ל כ"ל דמי"ה שמי"ה תחלה ומילא דמה. ר"ל דם הגוף למור, ואם דוקט בחר סבי בעל הראש והקיף וכו', ר"ל היה דוחק הראש עטמו בקיר, משום דההוואר שבהם בו רב. לא היה צריך לדחוק בקיר, רק מנמלה ודוחק מקום המליקה בין אכזבתי, וככשי סבי ליה שימא דם, משא"כ בהראש שרמו מושט, היה צריך להקטן ולכבד לקיר המוצח נתחוק כדי שלא גם מנמלה דם [וחו"כ כפי' רכ"מ שכתבנו לעיל]. ואפשר שכן הוא ג"כ כיונת הרמב"ם, רק תא והדר מנמלה. אלא שלאונו דחוק קתא]. לא מילא דם הגוף בעולה פסול, אבל אם לא מילא דם הראש כשר :

ח) אחר שמי"ה דם הגוף ודם הראש בעולה, עטל הראש וספגו במלח וזורקו על גבי האיסוס. ואח"כ עטל הגוף וקורע מתוכו הזפק עם העור והעצמות שעליו וצית הבני מעיים הכמשכין ויולאין עם הזפק מתוך הגוף, ומשליך הזפק ושעמו וצית שהיה במזרח הכבש. ואח"כ שוטט בידו אל הגוף בין הכנפיים [ולרש"י בחומס כיוסן קקא ר"ל שקורע טבוק בעוד הגוואם על הגוף], וא"ל לטשו בכל אורך השדרה, גם לא להבדיל ב' נתחי הגוף זה מזה. מיהו אם הבדילן כשר, ואח"כ שוטט גם הגוף במלח, וזורקו על האיסוס. מיהו כל המעשים שאריך לעשות לכתחלה בעולת העוף אחר מלוי הדם, אינן מעכבין בדיעבד, [רמב"ם פ"ו ממעק"ר ה"כ וכו"ב]:

יא) סדר השיר ששררו הלויים על הזוכן בצעה שנסכו נסכי קרבנות לצור בזה קילר רבינו הרמב"ם ז"ל [פ"ז מהמדיין]. ואנחנו בכחיתו החלם חתרנו כחולדה הדרה בעיקרי הבתים, וזאת אשר מנאלנו בס"ד. ביום הראשון בצבוע, שררו הלויים בצעה שנסכו נסכי המיד של שחר ונסכי המיד הערביים, ה' הרחץ ומלואה וגו' [מזמור כ"ד]. ביום ב' בצבוע שררו בצעה הכל', גדול ה' ומלל מאל וגו' [מזמור מ"ח]. ביום ג' אלהים נצב בעדת אל וגו' [מזמור פ"ג]. ביום ד' אלהים נצב בג' [מזמור ל"ד]. ביום ה' הרעית לאלהים עונו וגו' [מזמור פ"א]. ביום ו' מלך גאות לבש וגו' [מזמור ל"ג]. וכן שררו בכל יום בצעה נסוך נסכי המיד הערביים, אוחזו שיר ששררו בצורתו היום בנסכי המיד השחר. אמנם בשבת שררו בנסכי המיד השחר, מזמור שיר ליום השבת [מזמור ל"ב]. ובנסכי מוסף השבת, שררו בכל שבת ושבת חלק א' משירת האזינו וגו'. דהיינו שחלקו שירת האזינו לו' חלקים [וס' היוו לך], דבשבת ראשונה שררו האזינו וגו' עד זכור וגו'. ובשבת שנייה שררו זכור וגו' עד ירכיבו וגו'. בשבת שלישית ירכיבו וגו' עד וירא וגו'. בשבת רביעית וירא א' וגו' עד לולי וגו'. בשבת חמישי לולי וגו' עד כי ידון וגו'. בשבת הששי כי ידון וגו', עד סוף השירה [ועי' תוס' ר"ה ד"ל א' דבמס' סופרים הגי' וישמן לו]. ושרבינו חננאל גרם, וירא לו. ולרמב"ם וטור ב"א"ח. הגי' הנכונה לו, כי אשא]. ובשבתות שאח"כ חוזר חלילה. ובנסכי המיד הערביים של שבת, שררו בשבת הראשונה או יסיר משה וגו' עד מי כמון וגו'. ובשבת שנייה מי כמון וגו', עד סוף השירה. ובשבת שלישית או יסיר ישראל וגו' עלי בצר וגו'. ובשבתות שאח"כ חוזר חלילה [ר"ה ד"ל א']. ובכתב רב"י בא"ח ס' ק"ג כס' א"ח, שלא היה מנחם הסוד רק בטוקר, וכחכ ברגמ"ו בפ"ו מתפלה, שאין אומרים שירה בנסכי המיד של בין הערביים, ובכ"ה רמ"א [ק"ג] ק' ה"י אלשיך, מדארמ"י [ר"ה ד"ל ע"ג] ונתקלנו הלויים בשיר בנסכי' ולי ק' שיר מדארמ"י [ר"ה ד"ל א']. דמנחה כבנתא [והיינו כמבדיל שכן הערביים כמ"ס רש"י], אמרו או יסיר? ומה שח"י רבינו אלשיך, דשכ"ס שיר בהש"ר אינו מעכב, המיינה היה גם כמבדיל של שחר אין הסוד מעכב [בעירובין ד"א א' א']? וי"ל כתי' רמנ"א זכונת רב"י משום דהכ"ה פעמים ב"ו הכ"הים עזורים חמר הכבש"ר ולא הכ"הים כנסכים עד הלילה, ובלילה לא אמרו שירה]. בר"ה אמרו בנסכי מוסף שיר מיוחד, כדמוכח בצבוכה [ל"ד ב']. ולא נזכר בש"ה איזה היה, ונשכח בעוונות. בר"ה אמרו בנסכי המיד השחר, השיר של אחריו יום ששצבוע שחל בו ר"ה. ובנסכי מוסף ר"ה אמרו, הרעינו לאלהים עוונות [מזמור פ"א]. וכשחל ר"ה ביום ה', ששירת היום הוא מזמור פ"א, אז אם העדיים שראו הלבנה החדשה באו קודם נסוך המיד השחר, לאומרים בנסכי המיד השחר בהגזמור פ"א מן הסירותי מסבל שכמו וגו' עד סוף המזמור, ובנסכי מוסף מתחלת המזמור, הרעינו וגו' עד הסירותי. ואם לא באו עדים הל"ל עד אחר נסכי המיד השחר, אז כופלני במוסף כל הגזמור כמו שאמרנו בשחר, אמנם בנסכי המיד [קדשים]

ט) וסדר קמילה במנחה קד הוא, דאחר שהגיש הכלי שרת שבו המנחה צימית לקרן לרומית מערבית של מוצח [כלעיל פ"ה ס' ז']. מחלל כל הלבונה שבמנחה לאדני הכלי, ואוחז הכלי שבו המנחה ביד שמאל, וכופף אלצבעות יד ימינו בצאופן שישרר ריוח בין האלצבעות שספק לפס יד, ומכניס לדדי פס יד בהסולת במקום ששמנה מרובה, ועי"ו הקמה נחף ונכנס לתוך הריוח שבין האלצבעות הכפופים לפס יד. ואח"כ מוליא ידו כך מהסולת, ומוחק בגודל א"כ הסולת שבולט ויולא מאלצבעות הכפופים מלר זה, ובאלצבע הקטנה חוזר ומוחק ג"כ הסולת שמלך הסולת, כדי שלא יהא בסקמיה יותר ממה שנתכס חתה [ד' ג'] האלצבעות הכפופים האמצעיים. ואח"כ כופף הקומץ לכלי שרת והלבונה עליו כמו שיבארנו לעיל, ומנמלה ומעלה ומקטירו ע"ג המוצח [רמב"ם פ"ו ממעק"ר ה"ג]. ועי' בפירושוני פ"א דמנחות ס' ל':

י"ג עי' המיד פ"ו אות י"א

חומר בקודש פרק ששי ושביעי

המיד של בין הערבים של ר"ה אמרו תמיד הבו לה' בני אלים וגו' [מזמור כ"ט], כ"ז נר"ס דף ל' ע"ג. ובמס' סופרים [פי"ט כ"ג] אמרי', דבר"ה אמרו כל העמים תקטו כף וגו' [מזמור מ"ז]. וליכא למישר דנביה"כ מיירי, ליחא, דברי ברש"י [ר"כ ו"ד ס"ג] משמע שאחיה הכלכה שבמס' סופרים, גשיר של ביהמ"ק מיירי. וכ"כ נתי תוס' [סוכה דמ"ו א', ד"ה ט"ז]. ביו"ב לא מלינו במוסף שלו שיר מיוחד בש"ס. אבל במס' סופרים [פי"ט ה"ב] אמרי' שאמרו ברבי נפשי וגו' [מזמור ק"ד] ושיר המעלות ממעמקים קראתיך [מזמור ק"ל]. ונב"ל (ל"ה) מדלא השתתן בשום שיר שיהיה מני מזמורים לכן כוונת המ"ס שמוסף יו"ב אמרו ברבי נפשי, ונחמיה שבע"ר אמרו ממעמקים קראתיך. בסוכות במוסף יום ראשון, ג"כ לא הודיעונו רז"ל בש"ס, השיר המיוחד לו. אבל במס' סופרים [ש"ס] אמרי', שאמרו נודע ביהודה וגו' [מזמור ע"ז]. אבל במוסף ימי חוה"מ של סוכות, הודיעונו בש"ס שיר שלהן [בסוכה כ"ה א']: שבוים א' דחיהמ"ס אמרו, הבו לה' בני אלים וגו' [מזמור כ"ט]. ביום ב' דחיהמ"ס אמרו אל אלהים ה' דבר וגו' [מזמור ל']. ביום ג' דחיהמ"ס [מזמור ל"ד] מן מי יקים לי עש מרעים עד סוף המזמור. ביום ד' [מזמור ה"ג] אל נקמות ה' וגו' עד מי יקים. ביום ה' דחיהמ"ס הרנינו לאלהים עזינו [מזמור פ"א]. ביום ו' דחיהמ"ס אלהים נלכ בעדה אל [מזמור פ"ב], ואם הל שבת בל' מהם שהשיר של מוסף שבת דוחה שיר מוסף של אותו היום, או אמרי' שיר של מוסף אותו יום למחר, ושיר של מחר אומרים ביום שלמחרת מחרתו. וכן ואלך, עד לבסוף נדחה שיר של יום ו'. במוסף שמיני עצרת אמרו למנלח על השמינית [מזמור ו'] כ"ה במס' סופרים פי"ט ה"ב. וכ' רש"י [ר"ס ד"ד ב'] דגשיר כהמ"ק מיירי. וכן כהנו הו"ס [סוכה מ"א ה'], דכן משמע נמי גירסאנא: בתנוכה אמרו ארוממך ה' [מזמור ל']. ואותו שיר אמרו נמי כשהביאו בכורים [בכורים פ"ג מ"ד]. באורים אמרו שנין לרוד [מזמור ו'] מס' סופרים פי"ה ה"ב. ונ"ל דר"ל כשיר תמיד כשאר ופענך של ימים כללו, אשנו הך שיהיה, נכדי לפרסם שהיום מוכנה או פורים, נדחה שיר המיוחד לאותו יום. ביום א' של פסח הללו עבדי ה' [מזמור קי"ג], וי"א אלהים אל רמי נך [מזמור פ"ג]. בכל ימי חוה"מ פסח, אמרו יתי כבוד ה' לעולם וגו' [מזמור ק"ד] וברוך (" שם כבודו לעולם וגו' [סוף מזמור פ"ג]. [ומ"ש כאן נמ"ס שאמר שאמרו ברוך שם כבודו לעולם, כשחן בעש לישנ. אלה"ק הרי אין ישיבם נעזרה אלא למלי ב"ד לבר [יומא כ"ה א']? נ"ל דבינו משום דכל שיר של יום שאמרו במקדש, נוספים עכשיו ג"כ לומר נביה"כ: אחר ההשלה בנגד תמידין הקנים [בנכונה כ"ו ג'], וכן פסח כהלכה א' נפ"ח. לכי קאמר המ"ס שכשהאמרו שיר זה נביה"כ נריכיה לעמוד עד אחר שאמרו וברוך שם כבודו. אבל אין להוכיח מכאן דכל מ"ס במ"ס נזמורים אלו, לא מיירי במקדש רק בביהמ"ק? וכדי הזכיר נמי לקח [נפירין ה"ד] פנייה ה"ב וקיינה, ודודאי לאחר חורבן מיירי, דברי זמון שבהמ"ק. הם לשון ולשחמם [ר"כ ד"ח ב']? ליחא, דכולה נחמא מתחמא מחתינו נמה דפתח נפירקן כהלכה א'. דקאמר כשיר שהלויים אמרו בביהמ"ק וכו'. ולא עוד, אלא אש"י מ"ס מאמירת שירי היום נפ"ט אוקמינוכו רש"י [נר"ס ד"ד ע"ג] דמיירי בביהמ"ק, אע"ג דהפסיק בין השיר שהלויים אומרים שחבר נפ"ח, וכן שירי היום שחברו ופ"ט, כהילי טובא ונפתינו ח"ב וקיינה דודאי לאחר חורבן מיירי וכמ"ל]: בשבועות אמרו הבו לה' בני אלים [מזמור כ"ט]. כל זה במ"ס פי"ט]. סיהו כ"ל דר"ח או יו"ט שחלו בל' מימי החול [ואפשר גם בחל א' מהן בשבת], או בנסכי תמיד השחר והערב אמרו שיר ר"ח או שיר יו"ט, ולא שיר של אותו היום, וחילי מרש"י [ר"ה ד"ל ע"ב] שכל דבר"ה אמרו בכל גוונא בנסכי השחר שיר של חול, משום דברוב פעמים לא באו אז העדים עדיין. משמע מדברי רבינו דהא בשאר יו"ט דליכא ה"ט, אמרו גם בנסכי השחר שיר של אותו יו"ט, אע"ג שחזר וכוכלו במוסף, והרי אין כופלין שיר שכבר אמרוהו בלויי יום רק מדיוחך, וכדקאמר ההם בש"ס ואם באו וכו'. [ואילה"ק ליש"י הרי חזיר ושאינו חזיר חזיר קיים, והרי שיר של אותו היום חזיר הוא נגד שיר ר"ח ויו"ט ליחא, דלא מנעיה נר"ח, דדחין אש"י שיר כל שנת מלפניו [כס כה ד"ד ב'] וכמ"ס פי"ח מהמדין] ודחין לנמרי שיר של שבת, ודחיקני סתמא השמש דלא לבר כשיר המוספים אלא אש"י בהמדין השחר והערב. בכלתו דוחה שיר של ר"ח שיר של שבת, דאש"ג דשיר של שנת הדיר, ושיר של ר"ח מקודש טפי, דאקרי מופד [כנזחים: נ"ה א'], וכדי חזיר ומקודש לא איפסד ההם הי מינייהו עדיף, אפ"ס כדי לפרסם שר"ח היום, להכי כל ר"ח עדיף, ואש"י שיר החמיון, דג"כ נקראין על שם ר"ח, וכדקאמר ההם. אלא אש"י שיר יו"ט, ג"כ דחי לשיר של חול בכל שירות היום. אע"ג דכיו"ט לא שייך כדי לפרסם, דברי יו"ט מנמנו מפורסם הוא, אש"ס שיר של יו"ט דחי לשיר כקנעו לאותו יום, דוקי"ל לענין ברכת סוכה וזמון דאש"ג: בברכה הזמן חזיר אפ"ס סוכה עדיף דמיובא דיומא הוא [כסוכה דנ"א א'], ופי' חיובה דיומא נ"ל דהיינו דבר הלום שחמיון בו טפי היום]. אבל אש"ל דכוונה רש"י בנ"ס כנ"ל, דדוק בנ"ס מל"א ידעו אש יגואו עוד עדים כיום, לכי מיד אחר תמיד פסח נסס נסכיו ואמרו שיר של חול, אבל בשאר יו"ט כמתינו מלנסך נסכי תמיד השחר עד אחר בקרבת המוספים ונסס או נסכי תמיד כשאר ונככי המוספים מיד זמ"ז, ואמרו שיר של יו"ט בשעת נסכי שתיקן, ליחא. דברי נפירוס אמרי' [יומא דף ל"ג א'] דנסכי תמיד השחר קודמין למוספים]. סיהו בכל יום שהיה בו ב' מיני מוספים כשבת שחל בר"ח או בל' משאר היו"ט, או ר"ה שהוא תמיד בר"ח, אמרי' בפירוש [סוכה כ"ה א'] שנסכו ב' מיני הנסכים ביחד זמ"ז, ושררו שיר א' לשיהן. רק דכשחל ר"ח בשבת, שררו במוסף שיר

של ר"ח כדי לפרסם שר"ח היום וכדאמרן. וחזן מר"ה ששרו תמיד שיר של ר"ה ולא של ר"ח, משום דגם משיר של ר"ה יפורסם שהיום ר"ח, מדכל ר"ה הוא ר"ח. ובשבת שחל בחוה"מ, שררו במוסף שיר של שבת, וכדאמרי' [סוכה נ"ה א'] דכשחל שבת בל' מימי חוה"מ סוכות ימוטו ידחה וכמ"ל. ואילה"ק אע"ג דשבת תדיר הרי חוה"מ נקרא מקודש טפי מדאקרי מועד, והרי תדיר ומקודש אבועיה דלא איפשיטא? ואש"ל דרק בחוה"מ קאמר ההם בסוכה, וחיה"מ לא אקרי מועד, דליחא. דברי ר"ח נקרא מועד ומקודש טפי משבת [כנזחים: ד"א א'], וכ"ס חוה"מ דאסור מדאורייתא במלאכה [עי' ב"י או"ח תק"ל]? ונ"ל דרק בחוה"מ של סוכה קאמר הה"ס דידחו שירו מלפני שיר שבת, מדאפשר לומר למחר שיר של היום, ואע"ג דסוף כל סוף דחין ימוטו, ה"ט דימוטו אינו מדבר משבחו של יום רק שמוזיר העם על המעשרות. אבל בשבת שחל ביו"ט, או אפי' בל' מימי חוה"מ פסח, לפי ש"ס זבחים הנ"ל ספיקא הוא מולא שייך כלן סברה חיובא דיומא הוא, דבשיר השבת נמי מפורש בו טפי היום:

יב) כל העולין למזבח עולין דרך ימין במזרח הכבש, ומקיף המזבח בראשו, וחוזר ויורד דרך שמאל במערב הכבש. חזן מהעולה לג' דברים, לניסוך היין, או לניסוך המים, או למלוק עולת עוף, שמקומה למעלה ברה"ש המזבח בקרן דרומית מזרחית, וכשאין לו שם מקום מולקו בקרן דרומית מערבית, זה שעולה עם הסוף מיד בשמאל הכבש. דבג' אלה עולה הכהן העובר בדרך שמאל במערב הכבש, וחוזר ויורד על העקב כמו שבא [רמב"ם פ"ח ממעשה קרבנות ה"ח]. סיהו ביו"כ כל הכהנים עולין באמלע הכבש ויורדין באמלע, [רמב"ם פ"ב מיו"כ ה"ה]:

יג) בכל יום אחר שהעלו איברי תמיד השחר, הכהנים מתכנסין ועומדים על מעלות האולם. [כך כתב הרמב"ם בפ"י מהמדין ס"ס, ואח לשון המשנה. אולם מ"ס רמב"ם [פי"ד מחסלה ה"ט] שהכהנים עולין לרובן. וקשה וכדי כדוכן היה כסוף עזרה ישראל ונחמלה עזרה כהנים בכל רומח בעזרה? נ"ל שגם היו כהנים רבים ולא היה מקום מעלות האולם מסיק להם, או עמדו כולם על הדוכן. ונ"ל ראינו לרבי מקדושין [דע"א ה'] דאמר ר"ט פסח א' עליתי אחר אחי אחי לרובן והייתי אוני לכה"ג וכו' ע"ש]. ושם מצרכין ב"כ, וא' מקרא להם מלה במלה כבנבולין, ואומרים בכל פסוק השם ככהבו [רמב"ם פי"ד מחסלה]. [מיהו נ"ס דמדאיתערך קרא דרשמו אח שפי שינרכו ברכת כהנים כבש ככהני [כ"ס: י"ח א'], ש"מ דבשאר דוכתי, כגון בכרכות וכו' וכו' וכו', גם הכהנים לא כוכירו כבש ככהבו, רק הכהן בגדול ביו"כ כל מקום שהיה מוכיר כבש ככהבו היום הזכירו ככהבו]. ואין העם עונין אמון אחר כל פסוק ופסוק כמו שעושין כבנבולין, אלא אחר שסיימו הכהנים כל הג' פסוקים, עונין העם ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם [רמב"ם שם]. ואח"כ מקריבין מנחה התמיד, ואח"כ החזיתן והגסכים כמ"ל: סיהו לא ברטו ברכת כהנים רק בשחרית אחר שהקריבו איברי התמיד [שם]:

יד) כהנים בעבודתן ולוים בדוכן וישראל במעמדן, טולם כשהן נפטרים ויולאין אין מחזירין פניהן והולכין, אלא היולא מההיכל או מהעזרה מהלך אחורנית לאט לאט ובנחת ופניו להיכל עד שיאלא מהעזרה [רמב"ם פ"ז מבחירה ה"ד]:

ועתה נבוא להשיב גם על שאלה הו' דהיינו:

פרק ז למה היתה כל עבודה ועבודה?

ד"ל באיזה מקום בתורה נלעוונו כן? או מאיזה טעם גזרו חכמים בים דברים לעשותן או לבלי לעשותן. הוא הדבר אשר יבואר לנו כאשר נכנס לפני ולפנים בסדר זה. והרי אנחנו כל משחוי הקדמתנו זאת רק כדי למסור לכל א' מפתחות לאולר בית ה', ולהרגיל גם הכלתי מורגל בעבודת הקודש ובנמוסי משרתי המלך יתשו"י בהיכלו כבוד אומר כולו. ולכן לא יאות לנו להאריך בעניני הטעמים של כל עבודה ועבודה. ועתה אחי יונק שדי אחי היא הורה הקדושה, אחר שקריה ושנית ושלישית יפה כל הדברים הללו, אמור לה כמה אחתי היא, וה כמה העוה לחכם, עלה והללח אשר יאמר היום בחר ה' יראה, ויהא מימרא דה' בסעדיך, תומך אשורך ומלעדך: